

TARİH VE TOPLUM

İlköğretim beşinci sınıflar için

DERS KİTABI

Tatyana Gjeorgievska
Bilyana Sinadinovska Şotarovska
Suzana Yakimovska
Sandra Koleva
Duşica Yakimovska

TARİH VE TOPLUM 5, ilkokul beşinci sınıf ders kitabı
Telif hakları © 2025, Ars Lamina – Yayıncılık

Yayınevi
Ars Lamina, Üsküp 2025

Genel Yayın Yönetmeni
Branka Bugariska

Editör
Biljana Stojoska Zlatkov

Yazarlar
Tatyana Gjeorgievska
Bilyana Sinadinovska Šotarovska
Suzana Yakimovska
Sandra Koleva
Dušica Yakimovska

Makedoncadan çeviri
(„Историја и општество 5, учебник за петто одделение во основно образование“, Арс Ламина 2025)
M-r Selsebil Karaağaç

Dil redaksiyonu
Önder Özgürlü

Bilimsel redaksiyon
Dr. Pece Trifunovski, vatandaşlık bilgisi öğretmeni
Dr. Biljana Gičevski, coğrafya öğretmeni
Yüksek Lisans Igorče Dunimagloski, tarih öğretmeni

Tasarım
Pointer Creative Agency

Grafik ve teknik düzenleme
Ars Lamina

Baskı
Branko Gapo – Grafik üretim, Üsküp 2025

Baskı adedi:
900

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın hiçbir bölümü yayınevinin yazılı izni olmaksızın herhangi bir biçimde veya herhangi bir araçla – elektronik veya mekanik, fotokopi, kaydetme dâhil – çoğaltılamaz, aktarılmaz veya yeniden bulunmak üzere bir sistemde saklanamaz.

Bu ders kitabı, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığının ilkokul 5. sınıf için Tarih ve Toplum ders kitabının onay ve kullanımı hakkındaki 26-882/1 sayılı ve 14.8.2025 tarihli kararı ile dokuz yıllık ilköğretimde kullanım için onaylanmıştır.

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

373.3.016.93/94:316.3(075.2)–512.161

TARİH ve toplum : 5 : İlköğretim beşinci sınıf için / Tatyana Gjeorgievska ... [и др.]. - Üsküp : Ars Lamina, 2025. - 184 стр. : илустр. ; 26 см

Превод на делото: Историја и општество 5, учебник за петто одделение во основно образование. - Други автори: Bilyana Sinadinovska Šotarovska, Suzana Yakimovska, Sandra Koleva, Dušica Yakimovska

ISBN 978-608-280-171-1

1. Gjeorgievska, Tatyana [автор] 2. Sinadinovska Šotarovska, Bilyana [автор] 3. Yakimovska, Suzana [автор] 4. Koleva, Sandra [автор] 5. Yakimovska, Dušica [автор]

COBISS.MK-ID 66850309

BU DERS KİTABINI NASIL KULLANACAKSIN?

Bu ders kitabındaki öğretim içerikleri üç alana ayrılmıştır ve her alan farklı bir renkle gösterilmiştir:

- BİREY VE TOPLUM
- NÜFUS VE KİTALAR
- GEÇMİŞİN İNCELENMESİ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

Bu bölüm her dersin başında yer alır ve bildiklerini ya da daha önce öğrendiklerini hatırlamaya yardımcı olur.

Cırcır böceği, öğrendiğin içerikle ilgili düşünmeni sağlayacak sorular sorar ve bazen daha kolay öğrenmene yardımcı olacak ifadeler söyler.

Aklında kalsın

Burada, dersten hatırlanması gereken önemli bilgiler yazılıdır.

Daha fazla öğren

Bu bölümde dersle ilgili bazı ilginç bilgiler yer alır; bunlar sayesinde Daha fazlasını öğrenirsin.

Etkinlik

Burada, derste ya da evde yapabileceğin dersle ilgili Etkinlikler verilmiştir.

Öğrendiklerini kontrol et

Burada, dersten ne kadar öğrendiğini kontrol edebileceğin sorular yer alır.

İÇİNDEKİLER

Birey ve Toplum..... 6

Etik Değerler	8
Etik ya da Etik Dışı Davranış.....	11
Doğruluk ve Dürüstlük	16
Adalet.....	20
Toplumsallaşma	24
Toplumsal Normlar ve Roller.....	26
Kişilik.....	29
Toplumsallaşma Faktörleri	32
Gruplara Ait Olma ve Kişisel Kimliğin Oluşumu	36
Ulusal ve Etnik Aidiyet	42
Vatandaşların Rolü ve Devletine Saygı.....	46
İnsani İhtiyaçlar ve İnsan Hakları	49
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi	53
İnsan Haklarının Temel İlkeleri.....	56
Ayrımcılığa Karşı Mücadele: Rosa Luxemburg ve Martin Luther King.....	60
Çocuk Hakları.....	62
Haklar ve Yükümlülükler	65
Kendi Hakların ve Başkalarının Hakları	69

Nüfus ve Kıtalar 72

İlk İnsanların Ortaya Çıkışı ve Yaşamları	74
Nüfusun Yeryüzüne Yayılması.....	78
Kıtaların Keşfi.....	83
Kıtaların Yüzölçümü	88
Kıtaların Nüfusu	91
Nüfus Yoğunluğu	93
Doğum, Ölüm ve Doğal Artış	96
Göçler	100

Kıtaların Nüfus Yapısı	104
Göçlerin Olumlu Etkileri	109
Dünyada Yüzölçümü ve Nüfus Sayısına Göre Devletlerin Büyüklüğü	111
Dünyada Yüzölçümü ve Nüfus Sayısına Göre En Büyük Devletler.....	114
Dünyadaki En Büyük Devletlerin Başkentleri	120
Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Konumu, Yüzölçümü ve Nüfusu	127
Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Komşu Devletleri ve Başkentleri	130

Geçmişin İncelenmesi 134

Zaman Dönemleri.....	136
Tarihin Sınıflandırılması	139
Tarih Öncesi Çağ	143
Yazının Ortaya Çıkışı	148
Tarihi Dönemler: Antik ve Orta Çağ.....	151
Tarihi Dönemler: Yeni Çağ ve Yakın Çağ.....	156
Tarih Boyunca Zamanın Hesaplanması ve Takvimler	161
Tarihte Takvimler	163
Gregoryen Takvimi.	167
Tarihi Kaynaklar.....	170
Müze, Arşiv ve Kütüphane	173
Arkeolojik Alanlar	176
Ülkemiz Sınırları İçindeki Arkeolojik Alanlar.....	179
Kullanılan Kaynaklar	183

С

И

Ј

Ш

BİREY VE TOPLUM

а

љ

Е

Н

ц

Öğrenme Sonuçları

Öğrenci bu konuda aşağıdakiler öğrenecektir:

- kötü davranışlar, adaletsizlikler ve yalanlarla ahlaki/iyi davranış arasındaki farkı ayırt etmeyi;
- sosyalleşme faktörlerini tanımlamayı ve bunların kişiliğin oluşumuna nasıl etki ettiğini açıklamayı;
- etnik aidiyet ile devlet/ulusal aidiyet arasındaki farkı ayırt etmeyi ve bu ile diğer toplumsal gruplara ait olmanın her bireyin kimliğini nasıl belirlediğini açıklamayı;
- insan haklarının temel ilkelerini açıklamayı, hakları sorumluluklarla ilişkilendirmeyi ve günlük yaşamda çocuk haklarının ihlali durumlarını tanımayı.

Bu konunun içerikleri aracılığıyla öğrencinin geliştirecekleri:

- ulusal/devlet aidiyetine karşı olumlu bir tutum;
- eşitsizlik, ayrımcılık ve ırkçılığa karşı eleştirel bir tutum;
- çocuk haklarına saygı duyulması gerekliliğine dair farkındalık.

ETİK DEĞERLER

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

ARKADAŞLAR

Son zilin ardından, V-2 sınıfının öğrencileri koşarak sokağa fırladı ve yüksek sesle bağırıp itişmeye başladılar. İnsanlar onları kınayan bakışlarla izliyor ve o gürültülü grubun içinden güvenli bir şekilde geçmeye çalışıyorlardı. Arkadaşlar, Beden Eğitimi dersinde kimin daha çok basket attığını hararetle tartışıyorlardı. Pazardan gelen yaşlı Danica Nine'yi kimse fark etmedi; torbalarını taşımakta zorlanıyordu, neredeyse Jane onu itecekti. Senad onu fark etti ve hemen yardımına koştu. Ağır torbaları aldı, Danica Nine gülümseyerek teşekkür etti: "Sen iyi bir çocuksun!"

Hiçbir arkadaş Senad'ın Danica Nine'nin evinin kapısına kadar gittiğini fark etmedi.

- Öğrenciler nasıl davrandılar?
- Davranışıyla seni etkileyen kim oldu? Neden?

- A) Sence iyi bir insan kimdir?
B) Hangi davranışlar sana göre iyidir? Neden?

Etik Değerlere Olan İhtiyaç

Doğduğumuz andan itibaren farklı insanlarla birlikte yaşarız. Onlarla ve çevremizle uyum içinde yaşayabilmemiz için etik değerlere ihtiyacımız vardır. Bu değerler zamanla, bize nasıl davranmamız gerektiğini gösteren kurallara dönüşmüştür.

Etik değerler, nasıl davranacağımıza karar vermemize ve başkalarıyla iyi ilişkiler kurmamıza yardımcı olur. Doğru olanla yanlış olanı ayırt etmemizi sağlarlar.

İÇTENLİK

SAYGI

ADALET

SORUMLULUK

DÜRÜSTLÜK

ŞEFKAT

DOĞRULUĞA BAĞLILIK / GERÇEKSEVERLİK

Etik Değerlerle
Nerede Karşıla-
şabiliriz?

Etik değerler sayesinde günlük yaşamda hem kişisel hem de toplumsal mutluluğu sağlarız. Etik değerlere başvurmadan bir toplumda dürüstlük, adalet ve refah mümkün değildir. Etik değerler, insanların iyi bireyler olmasına yardımcı olur; başkalarına ne sözle ne de davranışla zarar vermeden.

- A) Bugün birini sözlerinle ya da davranışlarınla incittin mi?
- B) Bir arkadaşını başarıyla tamamladığı bir görev için övdün mü?
- C) Yardıma ihtiyacı olan birine yardım ettin mi?
- D) Davranışlarınla, en az bir gülümseme sebebi oldun mu?

Değerlerimiz Nasıl Oluşur?

Değerler doğuştan gelmez; onları aileden öğrenirsin. Ailen sana dürüst, adil ve içten olmanın ne demek olduğunu öğretir; gerçeği söylemenin ve başkalarına saygı göstermenin neden önemli olduğunu anlatır. Etik değerlerin anlaşılmasında okul, geniş aile ve arkadaş çevresi de etkilidir. Bu etik değerleri günlük yaşamında kullanarak onları erdemlere dönüştürürsün ve bunlar karakterinin bir parçası haline gelir.

Aklında Kalsın

Etik değerler her insan için önemlidir, çünkü ona neyin iyi ve doğru olduğunu seçmesine yardımcı olur. Ona hayatta doğru seçimler yapma olanağı sağlar, böylece başkalarıyla dürüst ve adil ilişkiler kurar.

ETKİNLİK

1. Aşağıda verilen özelliklerden hangilerini iyi olarak görüyorsun? Cevabını açıklayıp, günlük yaşamdan bu özelliklerden birinin sergilendiği bir örnek yaz.

- ♦ içtenlik ♦ dürüstlük ♦ nezaket ♦ bencillik ♦ açgözlülük ♦ ikiyüzlülük
- ♦ adalet ♦ kıskançlık ♦ hoşgörü ♦ sabır

Öğrendiklerini kontrol et

1. Etik değerler nelerdir?
2. Etik değerlere neden ihtiyacımız vardır?
3. Etik değerleri nereden öğreniriz?
4. Etik değerler bize ne konuda yardımcı olur?

ETİK YA DA ETİK DIŞI DAVRANIŞ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Sence her zaman iyi ve dürüst olmak kolay mı?
- Biri sana kötü davranırsa kendini nasıl hissedersin?

Neden iyi davranmak önemlidir?

Yalan söylemek ve iftira atmak etik dışı davranıőlardır!

Diyelim ki: Arkadaşlarınla futbol oynuyorsun ve yanlışlıkla topa elinle dokunuyorsun, sonra da gol atıyorsun. Kimse bunu fark etmedi.

- A) Ne yaparsın?
- B) Topa elinle vurduğunu söylersen nasıl hissedersin?
- C) Hiçbir şey söylemez ve gole sevinirsen nasıl hissedersin?

Etik davranış, diğer insanlara karşı nazik ve düşünceli olmak demektir.

Eğer bir arkadaşın oyun alanında düşerse, ona yardım edersin ve ona değer verdiğini gösterirsin. Bu iyi ve etik bir davranıőtır.

Etik dışı davranış, iyi davranmadığımız zamandır.

Etik olmayan bir davranışa örnek, sınıf arkadaşının şalını bulup ona geri vermemek, aksine onu kendine almaktır.

Etik Dışı Davranış	Etik Davranış
Yalan Söylemek Marko ödevini yazmayı unuttu. Öğretmen onu tahtaya kaldırdığında, o boş bir kâğıttan "okuyormuş gibi" yaptı.	Doğruyu Söylemek Marko ödevini yazmayı unuttu. Öğretmen onu tahtaya kaldırdığında özür diledi, unuttuğunu söyledi ve bir sonraki derse getireceğini belirtti.
Şantaj Bezelye yerim ama bana yeni spor ayakkabı alırsan!	İyi Davranış – Şantaj Yerine Bezelyenin tadını sevmiyorum, onun yerine başka bir şey yiyebilir miyim?
Rüşvet Eniş, dart yarışmasında yarışacak takıma alınmak için Teo'ya çikolata verdi. Oysa ki Eniş takımın diğer üyeleri gibi antrenman yapmamıştı ve oyunda iyi sonuçlar göstermemişti.	İyi Davranış – Rüşvet Yerine Yarışma takımına en iyi sonuçları alan öğrenciler alınmalı.
İftira David ve Branko, David'in avlusunda top oynuyorlardı. David topa sert vurdu ve pencereyi kırdı. Babası işten döndüğünde, David kırık cam için Brane'yi suçladı.	İyi Davranış – İftira Yerine David kırık pencerenin suçunu kabul etti ve babası ona daha dikkatli olmasını söyledi.

Aklında Kalsın

- **Etik davranış**, iyi işler yapmak demektir – dürüst olmak, adil davranmak, diğeri insanlara saygı göstermek ve onlarla ilgilenmektir.
- Buna karşılık, **etik dışı davranış**; dürüst olmamak, yalan söylemek, iftira atmak, rüşvet vermek ve bencil olmak gibi davranışları içerir.

Daha fazlasını öğren

Mahatma Gandi veya Napolyon Bonapart gibi değıőı başka basit biyografiler oku. Bu kişiler, farklı davranış biçimleriyle tanınmıőlardır.

ETKİNLİK

1. Verilen görsellerden hangisinde etik dışı bir davranış fark ediyorsun? Cevabını açıklayarak yaz.

Resim 1

Resim 2

2. Pinokyo'nun hikâyesinde hangi etik dışı davranış yer alıyor? Açıkla.

3. Vazoyu kıran çocukların yer aldığı resmi inceleyiniz.

- A) Bu çocuklarda hangi etik dışı davranış gözlemleniyor?
- B) Etik bir davranış sergilemeleri için nasıl davranmalılar?

4. Görsele bakın. Arkadaşınızla birlikte, etik dışı davranışları nasıl engelleyebileceğinizi konuşun.

5. Eşli çalışma yapın ve aşağıdaki metinleri okuyun. Her hikâyede hangi etik dışı davranışın yer aldığını belirleyin ve yazınız:

- A) Marko ile Luka arkadaşlardır. Marko, Luka'dan sandviç için para ister ama bu parayı video oyunlarına harcar. Luka, parayı neye harcadığını sorduğunda, Marko ona sandviç aldığını söyler.
 - B) Timko ve Nataşa birlikte bir proje üzerinde çalışır. Timko projenin lideri olmak ister ve Nataşa'nın projeyi bozduğunu uydurarak onu suçlar. Böylece öğretmene ve arkadaşlarına kendini daha iyi göstermek ister.
 - C) Aleks, Matematik sınavında kopya çektiğini Agnesa'ya söylememesi için ona para verir. Aleks böylece adını koruyacağını düşünür, ama aslında kuralları çiğner.
 - D) Ema, Toni'nin proje ödevini yazdı ve ona, eğer kendisine para vermezse, herkesin ödevi onun yazmadığını söyleyeceğini söyledi. Toni kendini huzursuz hisseder ama sonunda başını beladan kurtarmak için parayı verir.
6. Örnekleri okuyun, ardından defterinize yazın. Her biri için etik davranış ise e ☺, etik dışı davranış ise ☹ işaretini koyun.
- A) Ana sınıftan en son çıkan kişidir. Yerde bir silgi görür, alır ve ertesi gün öğretmenin masasına koyar. Arkadaşlarına silgiyi bir gün önce sınıfta bulunduğunu söyler.
 - B) Bisiklet süren Nikola dengesini kaybeder ve komşusunun arabasını çizer. Komşunun arabaya bakan kameraları olduğunu bilmeden sürekli "Ben yapmadım" der.

- C) Pavel, koridordaki çeőmeden su içerken yere su sıçrattı. Zeynep, ıslak zeminden geçerken kaydı, dıőtı ve yaralandı. Pavel, zemini ıslatanın kendisi olduğunu kims-eye söylemedi.
- D) Vasko, ödevini yapmadı. Darijan'ın yeni dolma kalemini beğendiğini biliyordu. "Sana kalemi veririm ama sen de bana ödevini kopyalamam için ver." dedi.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Etik dışı davranış nedir ve bu tür davranışların ne gibi sonuçları olabilir? Açıkla.
2. Biri sana karşı dürüst olmadığında ve senin hakkında yalan söylediğinde nasıl hissedersin?
3. Birinin yalan söylediğini ya da başkasının eşyalarını izinsiz aldığını görürsen nasıl davranırsın?
4. Sence yalan söylemek ya da şantaj yapmak birini kötü hissettirebilir mi? Cevabını açıkla.
5. Arkadaşlarının etik davranmasına yardımcı olacağın bir durumu hayal et. Bu nasıl bir durum olurdu, anlat.

DOĞRULUĞA BAĞLILIK VE DÜRÜSTLÜK

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Neden dürüst olmamız önemlidir?
- Eğer birinin sana yalan söylediğini ya da senden bir şey çaldığını öğrensen kendini nasıl hissedersin?

Doğruluğa bağlılık, yalan söylemeden ya da aldatmadan doğruyu söylemek ve iyi davranışlar sergilemek demektir.

Neden doğruluğa bağlı olmalıyız?

DOĞRULUĞA BAĞLILIK

Adalet ve gerçek birbirine sıkı sıkıya bağlıdır ve çoğu zaman birlikte kullanılır, çünkü anlamları benzerdir.

Masallarda ve atasözlerinde, adalet ve doğruluk çok önemli değerler olarak öne çıkar.

Bir atasözü şöyle der: "Yalanın bacakları kısadır", yani gerçek eninde sonunda ortaya çıkar.

Günlük yaşamda "gerçek" dediğimizde, söylediğimiz şeyin doğru olup olmadığını kastederiz. Hepimiz her zaman doğruyu söylememiz ve yalan söylemememiz gerektiğini biliriz. Doğruyu söylemek, bir tür adalettir çünkü bu şekilde başkalarına saygı gösteririz. Doğruluğa bağlılık, gerçeğe duyulan sevgidir. Gerçeğe bağlı olan kişi aynı zamanda adil ve dürüst olur.

Doğruluğa bağlılık, doğru olanı söylemek ve buna göre davranmak demektir; hatta bu zor olduğunda bile gerçeği kabul etmekten korkmamaktır.

Oku ve açıkla:
ADALET = GERÇEK = İYİLİK

DÜRÜSTLÜK

Günlük durumlarda dürüstlüğü nasıl gösterebilirsin?

Dürüstlük hem kendimize hem başkalarına hem de topluma karşı en iyi davranış biçimidir. En önemli ahlaki değerlerden biridir. Dürüst bir insan, gerçeği gizlemeye çalışmaz, kimseyi kandırmaz ya da aldatmaz.

Eğer kaybolmuş bir cüzdan bulur ve sahibine geri verirsen, bu dürüstlük ve adaletin örneğidir.
Bir satıcı, mallarını doğru tartıyor ve doğru fiyat veriyorsa, topluluk içinde güven inşa ediyordur.

Dürüstlük hem söylediklerimizde hem de başkalarına karşı davranışlarımızda kendini gösterir. Dürüst olmak, her durumda açık, adil ve güvenilir olmak demektir.

Dürüst olmayan insanlar toplumda saygı görmez ve değer verilmez.

Dürüst davranışı nasıl tanırız?

- Yalan – doğruyu söylememek.
- Çalmak – başkasının eşyasını izinsiz almak.
- Kopya çekmek – kendine ait olmayan bir şeyi sahiplenmek.
- Hile yapmak – başkalarının emeğini kullanarak veya yasadışı yollarla başarı elde etmek.
- Suçu başkasına atmak – kendi hatasını başkasının üzerine yıkmak.

Dürüst olmamanın sonuçları

- Dürüst olmadığımızda, başkalarının bize olan güvenini kaybedebiliriz.
- Güvenin kaybı, insanlar arasında ciddi sorunlara yol açar.
- Toplumda saygı ve değer kaybı olur.
- Dürüst insanlar toplumda daha çok saygı görür ve örnek alınır.

Aklında Kalsın

- Dürüstlük, güvenin ve insanlar arasında iyi ilişkilerin temelidir. Dürüst davrandığımızda hem kendimize hem de başkalarına karşı saygılı oluruz.
- Dürüstlük, sağlıklı bir toplumun yapı taşıdır. Dürüst insanlar, başkalarının da dürüst davranmalarını teşvik eder.

Daha fazlasını öğren

Sporcu Dürüstlüğü Hakkında Bir Hikâye

2012 yılında yapılan bir yarışta, Kenyalı atlet Abel Mutai bitiş çizgisine çok yaklaştı. Ancak birkaç metre kala yarışın bittiğini zannedip durdu. Arkasından gelen İspanyol sporcu Ivan Fernandez, onu geçip yarışı kazanabilirdi. Fakat Fernandez bunu yapmadı. Mutaî'ye devam etmesi gerektiğini göstererek yarışa devam etmesini sağladı ve Mutaî'nin gerçek kazanan olarak bitiş çizgisini geçmesine yardımcı oldu. Bu hikâye bize dürüstlüğün ve fair play'in, kazanmanın bile önünde olduğunu öğretir.

ETKİNLİK

1. Nenad salonda top oynarken camı kırdı. Ailesi eve döndüğünde ne olduğunu sordular.

Nenad ne yapmalı?

- A) Bir şey bilmiyormuş gibi davranmalı.
- B) Olanı açıkça ve dürüstçe anlatmalı.

2. Atasözünü açıkla:
"Eğer keçi konuşsaydı, yalan söylemezdi."

3. Oyun: Kulaktan Kulağa

İki gruba ayrılın. Her grupta bir öğrenci doğru bir şekilde ezberlenip daha sonra aktarılması gereken bilgileri içeren kısa bir hikâye alır.

Öğrenci hikâyeyi yanındaki sınıf arkadaşına söyler, böylece hikâye öğrenciler arasında kulaktan kulağa aktarılır.

Son öğrenci hikâyeyi yüksek sesle söyler. Daha sonra onun versiyonu, yazılı hikâye versiyonu ile karşılaştırılır.

Hikâye 1: Maya'nın annesi kızından çok gurur duyuyor. Onun uzun kıvrıkcık saçları, gülümseme saçan küçük bir ağzı var. Çok çalışkan ve görevini yerine getiren biridir. Öğretmenleri sürekli onu över.

Hikâye 2: Resim dersinde öğrenciler doğa resmi çiziyor. Aniden, Marko istemeden çiziminin üzerine su döktü, fakat hayal kırıklığına uğramak yerine, lekeyi çok güzel bir göle dönüştürdü.

- A) Gerçek bilgilerin (doğru) ne kadarı sona kadar ulaşır?
 - B) Aynı hikâyenin farklı versiyonlarının oluşma nedenleri nelerdir?
 - C) Bilgileri değiştirerek birine zarar verebilir ve tüm durumu yanlış yansıtabilir miyiz?
 - D) Günlük iletişimde kendi yorumumuzu değil, doğru bilgileri aktarmak ne kadar önemlidir?
4. Etik değerlerle ilgili bir afiş hazırlayın. Bir ağaç çizin ve dallarına kalp şeklinde etik değerleri yazın. Afişi sınıfta görünür bir yere asın, böylece her zaman iyi davranışı hatırlatsın.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Doğruluğa bağlılık (vistinoljubivost) nedir?
2. En önemli ahlaki değerlerden biri hangisidir?
3. Dürüst olmak ne anlama gelir?
4. Dürüst olmadığın için birinin sana olan güvenini kaybetmesine örnek ver.

ADALET

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Sence, biri sana diğer insanlara göre daha kötü davranırsa kendini nasıl hissedersin?
- Bu senin başına gelse ne yapardın?

Başkalarıyla iyi ilişkiler kurabilmek için, adaletin ve adaletsizliğin ne anlama geldiğini bilmek önemlidir.

Eğer bir haksızlık görürsen, intikam almamalısın. Onun yerine konuşmalı, hakkını aramalı ve adalet için mücadele etmelisin.

Adalet, önemli bir etik değerdir. Bu, herkese karşı adil ve dengeli davranmamız gerektiği anlamına gelir.

Adaletsizlik, adil olmayan ve haksız davranışlarla ilgilidir.

Eğer bir öğrenci hak etmeden daha yüksek not alırsa, bu diğer öğrenciler için adaletsizliktir.

Adalet, insanların birbirine yardım ettiği, anlayışlı olduğu ve herkesin hak ettiği şekilde muamele gördüğü bir toplumun temelidir. Adaletli insanlar çevrelerine saygı gösterir, topluma katkıda bulunur ve birlikte yaşama kültürünü güçlendirir.

Adaletsizliği nasıl fark ederiz?

- Birinin, gerçek bir nedeni olmadan başkalarından daha fazlasını alması.
- Birine karşı başkaları adaletsiz davrandığı için o kişinin üzülməsi.
- Kurallar herkes için eşit şekilde geçerli olmadığında.

Terazinin adalet veya adaletsizliği temsil etmesi neden bir sembol olarak kullanılır?

Adaletsizliğe örnekler:

Okulda	Mağazada	Ailede
etkinliklere erkeklerden daha çok kızların katılması durumunda	birisi kasada sıraya girmeden öne geçtiğinde	bir çocuğa birçok hediye verilirken diğerine hiç verilmediğinde

Adaletsizliği önlemek için ne yapabiliriz?

- Adil davranalım.
- Bir adaletsizlik görürsek bunu birine (öğretmen, ebeveyn, arkadaş) söyleyelim.

Başkalarına adaletsiz davranıldığında onlara yardım et.

Filmlerde ya da çizgi filmlerde gösterilen adaletsizlik örnekleri ver.

Aklında Kalsın

Adil olmak, herkese karşı adil ve eşit davranmak demektir. Adaletsizlik, haksız ve adil olmayan davranışlarla ilgilidir. Adalet insanlar için çok önemlidir çünkü toplumda iyi karşılıklı ilişkilerin sürdürülmesine yardımcı olur. Bir adaletsizlik fark ettiğinde, onu düzeltmeye çalışmalı ve başkalarına iyi bir örnek olmalısın.

Daha fazlasını öğren

Eski Yunan mitlerinde, Themis adalet tanrıçasıydı. İnsanlar onu, gözleri bağlı, bir elinde terazi, diğer elinde kılıç tutan bir kadın olarak hayal etmişlerdir.

Terazi, her kararın adil şekilde tartılması gerektiğini gösterir, kılıç adaleti uygulamak için gerekli gücü simgeler ve bağlanmış gözler, karşısında kimin olduğuna bakmadığını - herkesin onun için eşit olduğunu ifade eder.

ETKİNLİK

1. Gruplara ayrılın. Birer insan silueti çiz in ve bunları adil insan ile adaletsiz insan olarak adlandırın.

Sonra adil ve adaletsiz insanı tanımlayan kelime ve ifadeleri okuyun ve ilgili siluetin etrafına yazın. Tamamlanan çalışmaları sunun ve tartışma yapın.

- sözünü tutar
- insanların haklarını ihlal eder
- herkese karşı tarafsız davranır
- kendisine yapılan iyi şeyleri hatırlamaz
- dürüst
- iyilik yapar
- yalnızca ailesi ve arkadaşlarıyla iyi geçirir
- sır verir
- samimi
- görevlerini yerine getirir
- ikiye bölünür
- kurallara göre davranır
- başkalarını küçük düşürür

2. Resimleri dikkatle inceleyiniz.

A) Her resimde adalet nasıl sağlanmıştır?

B) Hangi resimde herkes için gerçek adalet sağlanmıştır? Görüşünü açıklayınız.

Resim 1

Resim 2

3. Öğretmen bu yıl sınıf temsilcisinin Ana olacağını, çünkü onun pekiyi bir öğrenci olduğunu, ödevlerini düzenli olarak yaptığını ve çok güzel olduğunu açıkladı.

A) Öğretmen, sınıf temsilcisi seçimi için doğru ölçütleri koymuş mudur? Açıklayınız.

B) Sınıf temsilcisini öğretmen mi seçmelidir? Açıklayınız.

C) Sınıf temsilciliğine aday olabilmek için öğrencide hangi özellikler bulunmalıdır?

4. Kendinizi bir süper kahraman olarak düşününüz ve arkadaşlarınız arasında adalet için savaştığınızı hayal ediniz.

A) Adaletsizliğe karşı mücadele edeceğiniz güçlerinizi tanımlayınız.

B) Arkadaşlarınıza her zaman adil olmaları ve adaletle davranmaları için nasıl öğüt verirdiniz?

5. Üç gruba ayrılınız. Her grup adaletsizlik içeren bir durum oluştursun. Adaletsizlik bir yargılamada çözümlenecektir. Her gruptan bir temsilci hâkim, iki öğrenci adaletsizliğin yaşandığı kişileri, diğer üyeler tanıkları canlandıracaktır. Hâkim, her grupta adaleti sağlamalıdır! Diğer grupların üyeleri süreci izler ve tartışır.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Neden dürüst ve adil olmamız önemlidir?

2. Adaletsizliğe uğrayan bir kişi nasıl hisseder?

SOSYALLEŞME

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Sence çocuklar diğer çocuklarla ve yetişkinlerle nasıl geçinmeleri gerektiğini nereden öğrenirler?
- Her insan kolay ve doğal bir şekilde başkalarıyla iletişim kurabilir mi? Cevabını açıklayınız.

Metni oku. Ivan diğer çocuklarla kolayca arkadaşlık kuruyor ve onlarla vakit geçiriyor mu? Cevabını açıkla.

Ivan yeni bir okula taşındı ve kendini yalnız hissediyordu. Teneffüslerde tek başına oturuyor, diğer çocukların oyunlarını izliyordu.

Bir gün, defterine resim çizerken, Sara merakla yanına gelip şöyle dedi:

“Vay, harika çiziyorsun! Bana da öğretebilir misin?”

Ivan gülümsedi ve ona sevimli bir kedi nasıl çizileceğini gösterdi. Kısa sürede, diğer çocuklar da onun çizimlerine ilgi göstererek yanına katıldılar.

Sosyalleşme, çocukların topluma nasıl uyum sağlayacaklarını öğrendikleri bir süreçtir.

Sosyalleşme yoluyla çocuklar arkadaşlık kurmayı öğrenir, iyi bireyler ve toplumun faydalı üyeleri haline gelirler.

Sosyal beceriler sayesinde, kurallara uymayı, neyin izinli neyin yasak olduğunu anlamayı ve buna göre diğer insanlarla nasıl geçinmemiz gerektiğini öğreniriz.

Sosyalleşme, çocukluktan başlayıp gençlik, yetişkinlik ve yaşlılığa kadar süren bir süreçtir.

Çocukluk dönemi, çocuğun ailesinden temel davranış kurallarını öğrendiği dönemdir. Çocuklar büyüdükçe, farklı durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini öğrenmelidir.

Aklında Kalsın

- Sosyalleşme, hayat boyunca devam eden bir süreçtir; bu süreçte insanlar, toplumun aktif bireyleri olarak işlev görebilmeleri için gerekli olan temel becerileri, bilgileri ve kuralları öğrenirler.
- İnsan, yaşamı boyunca gerçekleştirdiği birçok Etkinlikle sosyal beceriler öğrenir. Bu da onun sosyalleşmiş biri olmasını sağlar – yani hem kendisini hem de başkalarını anlayabilmesini ve onlarla uyum içinde yaşayabilmesini.

Sosyalleşmiş çocuğun özellikleri

Dikkatle dinler, iletişim kurmayı bilir, pozitifdir, çatışmaları çözer, sabırlıdır...

Sosyalleşmemiş çocuğun özellikleri

Sosyal olmayan, bencil, saldırgan, kurallara uymayan, utangaç...

ETKİNLİK

Sosyal becerilerini kontrol et: Sohbetin devam etmesi için nasıl cevap verirsın? Defterine yaz. Diyaloğun ikinci kısmını tamamla ve sonra sınıf arkadaşlarına sun.

- Bugün başıma ne geldi, inanamazsın...
- Herkesin beni görmezden geldiğini hissediyorum...
- Sinemaya gitmek için sabırsızlanıyorum...
- Çok üzgünüm, eminim beni anlamazsın...

Öğrendiklerini kontrol et

1. Sosyalleşme nedir?
2. Sosyalleşme ne zaman başlar?
3. Çocuklar sosyalleşme yoluyla ne öğrenirler?

TOPLUMSAL NORMLAR VE ROLLERİ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Sınıfta hangi kurallara uyuyorsun?
- Kurallara uymayan bir kişi hakkında ne düşünürsün?

İnsanlar topluluklar – toplumlar halinde yaşamaya başladıklarından beri, neyin doğru ve istenen davranış olduğunu, neyin ise yanlış ve istenmeyen davranış olduğunu birlikte kararlaştırmışlardır. Bu amaçla, topluluk içinde iyi insan ilişkileri kurmak ve yaşamı kolaylaştırmak için **toplumsal normlar** denilen kurallar oluşturmuşlardır.

Toplumsal normlar, insanların neyi kabul edilebilir gördüğünü, hangi davranışları onayladığını gösterir.

Toplumsal normlar tarih boyunca insanların koşulları ve ihtiyaçlarına göre değişmiştir.

Bugün var olan bazı normlar geçmişte yoktu.

Örneğin geçmişte kadınların oy kullanmalarına, bazı mesleklerde çalışmalarına veya pantolon giymelerine izin verilmezdi. Bugün bu sınırlamalar çoğu ülkede kaldırılmıştır.

Mevcut toplumsal normlara göre nasıl davranmamız gerektiğini öğreniriz ve çevremizdekilerin de aynı şekilde davranmalarını bekleriz. Bu normları küçük yaşlardan itibaren kabulleniriz.

Normlara uyduğumuzda kabul edilir ve ödüllendiriliriz, kuralları ihlal ettiğimizde ise dışlanabilir veya cezalandırılabiliriz. Toplumsal ya da sosyal normlar, toplumun üyeleri tarafından kabul edilmiş kurallardır.

Sosyalleşme sürecinde, toplumsal normlara aykırı davranışlar diğer insanlar tarafından hoş karşılanmaz. Örneğin yüksek sesle bağırarak, kapıları çarpmak, başkasının eşyalarına izinsiz dokunmak toplumsal normların ihlalidir ve toplum üyeleri tarafından her zaman kınanır hoş karşılanmaz.

Aklında Kalsın

- Normlar, bir toplumun işleyişinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bize hangi davranışların kültürel olarak arzu edilen ve kabul edilebilir olduğunu gösterirler.
- Normlar, toplumdaki değerler doğrultusunda oluşur. Örneğin, Makedon toplumunda şiddetsizlik, barış, eşitlik, hoşgörü gibi değerler ön plandadır.

ETKİNLİK

1. Soruları cevaplayınız. Cevabınızı açıklayınız. İyi bir cevaba başka bir örnek daha veriniz.

A) Derste sorulan bir soruya nasıl cevap verirsin?

- Sınıf arkadaşlarının önünde yüksek sesle cevap verirsin.
- Sandalyeye çıkıp soruyu cevaplandırırsın.
- El kaldırır ve öğretmenin seni çağırmasını beklersin.

Başka iyi bir örnek: El kaldırarak söz hakkı istemek ve dikkatlice cevap vermek.

B) Eleştiriyi nasıl karşılırsın?

- Ağlarım.
- Sakin bir sesle "tamam, teşekkür ederim" derim.
- Beni eleştiren kişiye bağırırım.

Başka iyi bir örnek: Eleştiriyi dikkatlice dinleyip "bundan sonra daha dikkatli olurum" demek.

C) Birine katılmadığını nasıl söylersin?

- "Saçmalıyorsun."
- "Hiçbir şey bilmiyorsun."
- "Bence öyle değil" ya da "Ben bu konuda farklı düşünüyorum" demek.

2. Her davranışın sonucunu deftere yaz. Örneğin: 1)- D).

Davranış	Sonuç
1) Arkadaşına bağırıyorsun.	A) Oyun hiçbir sorun olmadan devam eder.
2) Birine iyi hissedip hissetmediğini soruyorsun.	B) Birisi kendini iyi hissediyor.
3) Eşyalarını toplamıyorsun.	C) Başkası senin eşyalarını toplamak zorunda kalır.
4) Derste dikkatle dinliyorsun.	D) Çok şey öğrenebilirsin.
5) Bir oyunda kurallara uyuyorsun.	Ç) Arkadaşın üzülüyor.
6) Eşyalarını yerine koyuyorsun.	Dh) Eşyalar kolayca bulunabilir.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Toplumsal normlar veya kurallar nedir?
2. Normları ne zaman kabul etmeye başlarız?
3. Toplumsal normların rolü nedir?
4. İnsanlar neden kimse onları görmese bile kurallara ve geleneklere uyarlar?
5. Toplumsal normlar, insanların uzlaşmasına ve barış içinde birlikte yaşamalarına nasıl yardımcı olur?
6. Yasa olmayan ama insanların yine de uymakta olduğu bir kurala örnek ver. Bu kural neden önemlidir?
7. Eğer hiç kimse toplumsal normlara uymasa ne olurdu?
8. Bazen toplumsal normlar bir yerden başka bir yere farklılık gösterir. Sence bunun nedeni nedir?

KİŞİLİK

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Bütün insanlar aynı mıdır?
- Sence neden farklı ilgi alanlarımız ve isteklerimiz var?

Her insanın kendine özgü bir **kişiliği** vardır. Bazı insanlar oldukça dışa dönüktür ve her zaman başkalarıyla birlikte olmayı severken, bazıları yalnız kaldıklarında kendilerini daha rahat hisseder.

Kişilik, bizi birbirimizden farklı, özel ve benzersiz kılan özelliklerden oluşur.

Bazı insanlar çok yaratıcıdır ve yeni şeyler icat etmeyi severken, bazıları ise mevcut kurallara ve planlara uymayı tercih eder.

Kişiliğin oluşumunu etkileyen faktörler: aile, okul, akranlar ve medya ortamıdır.

Her insanı eşsiz yapan kendine özgü özellikleri vardır.

Melisa **dışa dönük** ve **enerjik** bir kişiliğe sahiptir, genellikle ilgi odağındadır. Yeni insanlarla tanışmaktan ve yeni şeyler yapmaktan keyif alır. Neşelidir ve konuşmayı çok sever.

Aleksandar ise **sessiz** bir kişiliğe sahiptir ve sık sık **düşüncelere** dalar. Kitap okumayı veya yalnız zaman geçirmeyi sever. Konuşmadan önce derin düşünür ve konuşmaktan çok dinlemeyi tercih eder.

Yana **yaratıcı** ve **hayalperesttir**. Sanatı, müziği veya yeni şeyler icat etmeyi sever. Sıklıkla alışılmışın dışında düşünür ve yaratıcılığıyla diğerlerini şaşırtır.

Vedran **nazik** ve **yardımseverdir**. Her zaman başkalarını önemser. Arkadaşlarına ve ailesine ihtiyaç duyduklarında yardımcı olur ve başkalarını mutlu etmeyi sever.

Aklında Kalsın

- Kişiliğimizin özelliklerine göre hepimiz farklı şekilde davranır, düşünür, hisseder ve farklı yeteneklere sahip oluruz.
- Kişiliğin zamanla gelişebilir ve değişebilir. Bu gelişimde aile, akranlar, okul ve medya etkili olur.

ETKİNLİK

1. Gruplara ayrılın. Verilen örneklerden kişilik türünü belirleyin ve bu kişiler hakkında grup içinde konuşun. Grubunuzda örneklerden birine benzeyen bir arkadaşınızı bulun!
 - A) Sınıfa Probishtip'ten Miryana geldi. Ana hemen ona yardım ve arkadaşlık teklif etti.
 - B) Enis, Goran'a matematikteki sorunlarını aşmasında yardımcı olmayı teklif etti. Goran birkaç gün devamsızlık yapmıştı ve gerçekten derslerden geri kalmıştı.
 - C) Mira, tavsiye almak için Agnesa'ya danışmaya karar verdi. Agnesa her zaman başkalarını dinlemek için vakti olan biri. Ayrıca çok kitap okur ve herkes onun "her şeyin bir çözümü" olduğunu düşündüğünü bilir.
 - D) Grup çalışması yaparken öğrenciler hep Marko ile aynı grupta olmak ister. Çünkü o her zaman en ilginç çizimleri yapar ve bunları postere eklerler.

2. Defterine bu şekilde bir şema çiz ve doldur.

3. Kendi özelliklerini arkadaşınıninkiyle karşılaştır. Defterine Venn diyagramı çiz ve birbirinizden farklı olan ve ortak olan özelliklerinizi yaz.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Kişilik kavramı ne anlama gelir?
2. Kişiliğin oluşumunu kim veya ne etkiler?
3. Farklı kişilik örnekleri veriniz.

SOSYALLEŞME FAKTÖRLERİ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Kişiliğin oluşumunu ne etkiler?
- Sosyalleşme sürecinde kişilik neden değişir?

Sosyalleşme faktörleri şunlardır: aile, okul, arkadaşlar, akranlar, medya.

Aile

Sosyalleşmeyi etkileyen en önemli **faktörlerden** biri ailedir. Anne ve babalar, bizlerin ilk öğrendiği kişilerdir. Bize konuşmayı ve yaşadığımız çevreye uyum sağlamak için gerekli olan temel kuralları – **normlar** – öğretirler. Aile aynı zamanda çocuklara nezaket, saygı ve dürüstlük gibi değerleri de öğretir. Ebeveynler, çocuklara evde ve toplum içinde nasıl davranmaları gerektiği konusunda örnektir.

- Sence anne ve babalar çocuklara örnek olur mu?
- Ailenden hangi değerleri öğrendin?

Okul

Okul, sosyalleşmede büyük bir rol oynar. Okulda çocuklar sadece okuma, yazma ve matematik öğrenmekle kalmaz, aynı zamanda diğer çocuklarla iş birliği yapmayı da öğrenirler. Paylaşmayı, kurallara uymayı ve arkadaşlarıyla problemleri çözmeyi öğrenirler. Öğretmenler, sınıfta onlardan ne beklediğini anlamalarına yardımcı olur ve böylece çocuklar büyük gruplar içinde nasıl kurallara uyacaklarını öğrenirler. Okul aynı zamanda çocukların farklı kültürleri ve yaşam biçimlerini öğrendikleri bir yerdir; bu da onların çevrelerindeki dünyayı daha iyi anlamalarına yardımcı olur.

- Okulda davranış kuralları var mı? Birkaç tane say.
- Okulda hangi değerler öğreniliyor?

Arkadaşlar ve Akranlar

Arkadaşlar ve akranlar da sosyalleşmenin bir diğer önemli faktörüdür. Çocuklar büyüdükçe, arkadaşlarıyla daha fazla vakit geçirmeye başlarlar. Bu arkadaşlıklar, çocuklara iletişim kurmayı ve farklı düşünceleri anlamayı öğretir. Bazen arkadaşlar birbirlerini etkiler, birbirlerinden yeni davranışlar ve düşünme biçimleri öğrenirler. İyi arkadaşlar, birbirlerine doğru kararlar almada yardımcı olurlar. Ancak bazen akran baskısı, çocukları yapmamaları gereken şeyleri yapmaya da yönlendirebilir.

- Arkadaşların sana doğru davranmayı öğrenmende yardımcı oluyor mu? Bir örnek ver.
- Hiçbir arkadaşının seni olumsuz davranışa yönlendirdiğini hissettin mi?

Medya

Son olarak, medya da sosyalleşmenin güçlü bir faktörüdür. Çocuklar televizyon programları izler, filmler seyrederek ve video oyunları oynarlar; bu medya araçları onlara farklı yaşam tarzları, değerler ve davranışlar hakkında bilgi verebilir. Bazen medya iyi örnekler sunar, bazen de doğru veya faydalı olmayan şeyler gösterebilir. Ebeveynler ve öğretmenler, çocukların medyada gördüklerini anlamalarına yardımcı olabilir ve onları akıllı seçimler yapmaları konusunda yönlendirebilir.

- Medya her zaman iyi örnekler mi gösterir?
- Medyanın ne gibi olumsuz etkileri olabilir? Bir örnek ver.

Aklında Kalsın

- Sosyalleşme, çocukların topluma uyum sağlamasına yardımcı olan önemli bir süreçtir. Ebeveynler, aile, okul, akranlar ve medya bu süreci farklı şekillerde etkiler. Bu etkiler, çocuklara başkalarıyla nasıl geçinmeleri gerektiğini, dünyayı anlamayı ve bu dünyada kendi yerlerini bulmayı öğretir.
- Sosyalleşme faktörlerinin her zaman kişiliğin oluşumu üzerinde olumlu etkisi olmaz.

ETKİNLİK

Guruplara ayrılın ve bir oyun oynayın. Her grup, çizilmiş bir daire içine sosyalleşmenin dört faktörünü yazar. Başka bir sayfada, dört köşeye sosyalleşme faktörleri ve olumlu ile olumsuz etkilerin yazılacağı alanlar bırakılır. Gruptaki her öğrenci, gözleri kapalı olarak dairenin içine yazılmış sosyalleşme faktörlerinden birini seçer. Ondan sonra, bu faktörün bir olumlu ve bir olumsuz etkisini yazar.

AİLE olumlu etki	OKUL olumlu etki
olumsuz etki	olumsuz etki
ARKADAŞLAR VE AKRANLAR olumlu etki	MEDYA olumlu etki
olumsuz etki	olumsuz etki

Öğrendiklerini kontrol et

1. Sosyalleşmenin faktörleri nelerdir?
2. Aile, çocuğun sosyalleşmesini nasıl etkiler?
3. Çocuklar okulda hangi yollarla sosyalleşir?
4. Arkadaşlar her zaman kişiliğin gelişimi üzerinde olumlu etki mi yapar? Açıkla.
5. Defterine, kişiliğin gelişimi üzerinde olumlu veya olumsuz etkisi olan medya içeriklerini yaz. Tabloda bir örnek verilmiştir. Defterinde tabloyu daha fazla örnekle tamamla.

Olumlu etki	Olumsuz etki
Eğitici oyunlar	Yaşa uygun olmayan videolar

GRUPLARA AİDİYET VE KİŞİSEL KİMLİĞİN OLUŞUMU

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Hiçbir grubun parçası oldun mu?
- İnsanlar neden bir grubun parçası olmak ister?

Bir kâğıda ait olduğun üç grubu yaz (aile, arkadaşlar, spor takımı, okul vb.). Daha sonra yanındaki arkadaşınla cevabını paylaş ve bu gruplara ait olmanın sendey arattığı duygular hakkında konuş.

İnsan, kendi başına yaşayamaz ve birey olarak gelişemez; bu yüzden diğer insanlarla bağ kurar. Hepimizin bir gruba ait olmaya, arkadaşlık kurmaya ve başkalarıyla birlikte olmaya ihtiyacı vardır. Günlük hayatımızı belirli gruplarla geçiririz. Zamanımızı şu yerlerde geçiririz:

Parkta

Okul bahçesinde

Okulda

Aileyle

Arkadaşlarla

İyi bir grup bizi destekler, büyümemize yardım eder ve daha iyi insanlar olmamızı sağlar.

- Bir kişinin aynı anda birden fazla grubun üyesi olması mümkün müdür? Açıkla.
- Düşün ve hayatında senin için önemli olan grupları belirt.

Her insan farklı gruplara aittir: aile, okul, arkadaşlar, spor kulübü ile kültürel veya dinsel topluluklar. Okulda, kendi sınıflarının bir parçası olmanın dışında, öğrenciler drama kulübü, spor takımı, koro veya öğrenci meclisi gibi diğer gruplara da katılabilirler.

Grupların oluşturulmasının başlıca nedenlerinden biri belli bir faaliyeti yerine getirmektir. Gruplarda oyun oynanır, yardım edilir, bilgi, düşünce, fikir alışverişi yapılır ve duygular paylaşılır, ayrıca arkadaşlık kurulur.

Gruplara örnekler:

- Aile – Üyeleri yakın bağ paylaşır ve birlikte yaşarlar.
- Spor takımı – Oyuncular, müsabakalarda kazanmak için iş birliği yaparlar.
- Sınıf – Birlikte öğrenen öğrenciler.
- Okul kulübü – Ortak ilgi alanlarını paylaşan üyeler.
- Arkadaş grubu – Birlikte vakit geçirmekten hoşlanan arkadaşlar.
- Belediye – Aynı yerel toplulukta yaşayan, ortak hizmet ve kuralları paylaşan insanlar.
- Devlet – Aynı ülkeye mensup, yasaları, kültürü ve ulusal kimliği paylaşan vatandaşlar.

Her insanın kendine özgü bir **kimliği** vardır – bu, her birimizin diğerlerinden farklı ve özel olduğu anlamına gelir. Kimliğimiz, edindiğimiz deneyimler, sevdiğimiz şeyler, düşünme biçimimiz ve etrafımızdaki insanlar aracılığıyla oluşur. Kimliğimizin şekillenmesinde en önemli yollardan biri, farklı gruplara ait olmamızdır.

Beni başkalarından ayıran, "ben" yapan şey benim kimliğimdir. Bu kimlik doğumumdan itibaren oluşmaya başladı ve büyüdükçe, yani hayatım boyunca gelişmektedir.

BEN – "benim kimliğim" çarkını yap. Defterine, çizimdeki gibi bir çark çiz. Çarkın her bir bölümüne kimliğinin bir parçası olan bir şeyi yaz – isteklerini, hobilerini, yapabildiğin şeyleri, okuduğun kitapları, aileni, evini, en sevdiğin dersleri, en sevdiğin müziği ve benzerlerini.

Bu gruplara ait olmak, kim olduğumuz, neleri sevdiğimiz ve başkalarına karşı nasıl hissettiğimiz üzerinde büyük etkiye sahiptir.

Bu gruplar, sosyalleşmemize, yeni şeyler öğrenmemize, kabul gördüğümüzü hissetmemize, alışkanlıklarımızı geliştirmemize ve değerlerimizi inşa etmemize yardımcı olur. Ayrıca davranışlarımızı ve düşünme biçimimizi de etkilerler.

Gruplar aracılığıyla:

- İş birliği yapmayı öğreniriz – birlikte nasıl çalışılacağını ve anlaşılacağını kavrarız.
- Değerler geliştiririz – dürüstlük, adalet ve saygı gibi.
- İletişim becerilerimizi geliştiririz – başkalarıyla nasıl konuşacağımızı ve onların fikirlerini nasıl anlayacağımızı öğreniriz.

Sadece grup bunu istiyor diye kabul edilemez bir şey yapmamaya dikkat etmeliyiz. Bizi destekleyen ve iyi insanlar olmamıza yardımcı olan arkadaşları ve grupları seçmemiz önemlidir.

Defterine soruları yanıtlar.

- Herhangi bir grubundan yeni bir şey öğrendin mi?
- Grup sana belirli bir durumda nasıl yardımcı oldu?
- Aşağıdaki grupları incele ve kimlik oluşumuna nasıl etki ettiklerini analiz et.

Aile

Hafta sonu ailesi geleneksel yemekler hazırlarken Mila mutfakta yardım eder. Babaannesinden tarifler öğrenir ve birlikte yapılan öğle yemeklerinden keyif alır. Zamanla yemek yapmayı sevmeye başlar ve aile geleneklerini yaşatmanın ne kadar önemli olduğunu fark eder.

Spor Takımı

Azur arkadaşlarıyla birlikte basketbol antrenmanlarına katılır. Antrenmanlar sayesinde adil oynamayı, takım içinde çalışmayı ve kolay pes etmemeyi öğrenir. Okulda veya günlük yaşamda zorluklarla karşılaştığında, çaba ve başkalarının desteğiyle bunların üstesinden gelebileceğini bilir.

Okul ve Arkadaşlıklar

Ayşe, sınıf arkadaşlarıyla boş zamanlarını geçirmeyi çok sever. Hepsini birlikte müzik dinlemekten ve yeni danslar öğrenmekten keyif alırlar. Zamanla, utangaç olmasına rağmen Ayşe cesaret kazanır, başkalarının önünde dans etmeye başlar ve yeni danslar öğrenir. Aynı ilgi alanlarını paylaşmanın arkadaşlıklarını güçlendirdiğini fark eder.

Çevre Kulübü

Darko okulun çevre kulübünün bir üyesidir. Arkadaşlarıyla birlikte ağaç diker ve çöpleri toplayarak doğayı temiz tutmaya çalışır. Bu Etkinlikler sayesinde, Darko herkesin gezegeni korumak için bir şeyler yapabileceğini ve küçük iyi davranışların bile büyük bir önemi olduğunu öğrenir.

İnsani Yardım Kampanyası

Yovana, sınıf arkadaşlarıyla birlikte bir yardım kampanyasına katılır. İhtiyaç sahibi çocuklar için kıyafet ve okul malzemeleri toplarlar. Yovana, başkalarına karşı iyi olmanın çok önemli olduğunu ve küçük şeylerin bile birini mutlu edebileceğini fark eder.

Ailede saygı ve yardımlaşmayı öğreniriz, okulda bilgi ve kuralları ediniriz, arkadaşlarımızla ise deneyimlerimizi ve ortak ilgi alanlarımızı paylaşırız.

Aklında Kalsın

- Toplumsal grup, ortak ilgi alanları, kuralları, alışkanlıklar veya hedefler gibi ortak noktaları olan insanlardan oluşan bir gruptur. Grup üyeleri birbirine yardım eder, iş birliği yapar ve deneyimlerini paylaşır. Gruplar, okulda arkadaşlar gibi küçük olabilir ya da bir spor takımı veya okul kulübü gibi daha büyük olabilir.
- Bizi yalnızca mutlu eden değil, aynı zamanda saygı, hoşgörü ve karşılıklı yardımlaşma gibi önemli değerleri öğreten grupların parçası olmak önemlidir.

ETKİNLİK

1. Oyun: "Harekette Bir Grup" 4-5 kişilik küçük gruplara ayrılın. Aşağıda verilen senaryolardan birini seçin. Ardından, grubun üyelerinin davranışlarını nasıl olumlu veya olumsuz etkileyebileceğini gösteren kısa bir canlandırma hazırlayın. Senaryo Örnekleri:
 - A) Birbirini destekleyen spor takımı
 Bir basketbol maçında Marko'nun takımı birkaç sayı farkla geridedir. Marko birkaç hata yapar ve takım arkadaşlarını hayal kırıklığına uğrattığını düşünür. Ancak takım arkadaşları onu eleştirmek yerine yanına gelir, cesaret verir ve güvenle oynamaya devam etmesi için onu motive eder. Ona hatırlatırlar ki, en önemli şey zafer değil, takım çalışması ve emektir.
 - B) Dayanışmayı teşvik eden arkadaş grubu
 Aleyna'nın sınıfında bir öğrenci, Tamara, hastalanır ve birkaç hafta okula gidemez. Arkadaşları onu ziyaret etmeye, ders notlarını götürmeye ve geride kalmaması için yardım etmeye karar verirler.
 - C) Bir arkadaş grubunun aralarından birini yanlış bir şeye teşvik etmesi
 David arkadaş grubuyla bir dükkanın önünden geçerken, içlerinden biri "kimse fark etmez" diyerek çikolata almayı teklif eder. David kararsız kalır ama grup ona baskı yapmaya başlar: "Bu sadece küçük bir şey" ve "gerçek arkadaşlar her şeyi birlikte yapar." David baskı hisseder ve karşı çıkmalı ya da boyun eğmelidir.
 - D) Tartışma Soruları:
 - Bir grubun üyesi olmak sana nasıl hissettirdi?
 - Grup çalışmasında en kolay ve en zor olan neydi?
 - Hiç baskı altında istemediğin bir şeyi yaptın mı?
 - David'in yerinde olsaydın ne yapardın?
2. Yazılı Anlatım Görevi: Ait olduğun bir grup hakkında bir kompozisyon yaz. Bu grubun senin kimliğini nasıl etkilediğini açıkla. Bu grup aracılığıyla öğrendiğin değerleri belirt.
3. Poster veya Sunum: Ait olduğun bir grup için bir poster veya sunum hazırla. Bu grubun sana kazandırdığı olumlu değerleri ve kimliğine nasıl katkı sağladığını anlat.

4. Her grubun temel özelliklerini incele ve bunlardan hangisinin en büyük olduğunu belirle.

Grubun ortak bir amacı veya niyeti vardır	Ortak kimlik ve özellikler	İletişim ve etkileşim
Örnek: Futbol takımındaki öğrenciler, turnuvayı kazanmak ve en iyi takım olduklarını göstermek amacıyla birlikte antrenman yaparlar.	Örnek: Aynı sınıftaki öğrenciler aynı dersleri öğrenir. Onları ortak ilgi alanları ve öğrenme hedefleri birleştirir.	Örnek: Birlikte oyun hazırlığı yapan tiyatro grubu. Grubun üyeleri düzenli olarak buluşur, konuşur ve iş birliği yapar.

Kurallar ve normlar	Aidiyet duygusu – Üyeler grubun parçası olduklarını hissederler
Örnek: Her pazartesi toplanan okul kulübü. Kulüple üyelerin nasıl davranmaları gerektiğine dair kurallar vardır.	Örnek: Müzik grubunun üyeleri birbirleriyle bağlantılı hissederler çünkü aynı müzik tutkusunu paylaşıyor ve birlikte sanat üretirler.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Toplumsal gruplar nedir?
2. Hangi gruba aittir? Bu grup sana yeni şeyler öğrenmede nasıl yardımcı oluyor?
3. Toplumsal grupları ortak yapan nedir?
4. Hiçbir gruba ait olmadığında ne hissederdin?
5. Kendini yeni bir grupta hayal et. Bu gruptaki herkesin uyması gereken hangi kuralları koyardın? Neden?

ULUSAL VE ETNİK AİDİYET

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Bir devlete ait olmak ne anlama gelir?
- Hangi millete aitsin?
- Bir devlete ait olmak, aynı zamanda o milletin bir parçası olmak anlamına mı gelir?

"Kimlik Haritam"

Kendi devletinle veya etnik aidiyetinle ilişkilendirdiğin küçük bir simge çiz (bayrak, bayram sembolü, geleneksel kıyafet vb.).

"Kimlik haritanı" sınıf arkadaşlarınla paylaş. Neden tam olarak bu sembolü çizdiğini açıkla. Senin etnik kimliğini en iyi temsil eden simge hangisi olurdu? Ailende hangi diğer bayramlar kutlanıyor?

Ulusal ve etnik aidiyet, kimliğimizin önemli parçalarıdır.

Her ne kadar ulusal ve etnik kimlik birbiriyle bağlantılı olabilse de aralarında farklar vardır.

Ulusal veya devlet aidiyeti (milliyet), yaşadığımız ya da bağlı olduğumuz devletle sahip olduğumuz bağlıdır. Bu, insanların kendi ülkeleriyle, onun tarihi, kültürü ve değerleriyle bağlantılı hissetmeleri anlamına gelir.

Ulusal kimlik, kendi devletimiz için hissettiğimiz gururda, sembollerinde, ayrıca o devlete ait tüm vatandaşları birleştiren ortak unsurlarda görülür.

Örneğin, Dünya Futbol Şampiyonası sırasında kendi ülkemizin maçlarını izlemek ve takıma destek vermek ulusal kimliği güçlendirir; çünkü devletimizle ve sporcularımızla gurur duyarız.

Eğer bir kişi Kuzey Makedonya Cumhuriyeti vatandaşıysa, etnik kökeni ne olursa olsun Makedon ulusuna aittir. Bu, onun Kuzey Makedonya Devleti'nin bir vatandaşı olduğu anlamına gelir ve bu da o ülkede belirli haklara ve sorumluluklara sahip olmasını içerir. Örneğin: oy kullanma hakkı, devlet tarafından verilen belgeleri kullanma gibi.

Etnik aidiyet, dil, gelenek, din, tarih ve diğer kültürel özellikler gibi ortak kültürel niteliklere sahip insan grubunu ifade eder.

Etnik aidiyet, ulusal aidiyetten farklı olabilir, çünkü bir ülkede yaşayan herkes aynı etnik kökene sahip olmak zorunda değildir.

Bir ülkede, dili, kültürü ve tarihi farklı olan çeşitli etnik gruplar birlikte yaşayabilir.

Her etnik grubun kendi bayramlarına ait kendine özgü gelenekleri vardır.

Ailenizde hangi gelenekler var?

Kuzey Makedonya Cumhuriyetinde, Makedonların yanı sıra Arnavutlar, Türkler, Ulahlar, Boşnaklar ve diğer etnik gruplar da yaşamaktadır. Bu halkların her birinin kendine ait dili, gelenekleri ve kültürü vardır, ancak hepsi Kuzey Makedonya Cumhuriyeti vatandaşıdır ve farklı etnik gruplardan olsalar da Makedon ulusuna aittirler. Elbette, işte karşılaştırmalı Makedonca-Türkçe çeviri tablosu:

Geleneksel Makedon kıyafetleri ve dansları

Geleneksel Türk kıyafeti
ve dansı

Geleneksel Ulah kıyafeti
ve dansı

Geleneksel Arnavut kıyafeti ve
müzik aletleri

Kuzey Makedonya Cumhuriyetinde geleneksel Yemekler

Ulusal aidiyet, ait olduğun devleti ifade ederken; etnik aidiyet, kişinin kökeni, gelenekleri, dili ve kültürüyle ilgilidir. Bu, bir kişinin belirli bir devlete ait olup, etnik köken olarak başka bir gruba mensup olmasının mümkün olduğu anlamına gelir.

Aklında Kalsın

Ulusal aidiyet, yaşadığımız ve haklara ile sorumluluklara sahip olduğumuz devleti belirlerken; etnik aidiyet, kültürümüzü, dilimizi ve tarihimizi ifade eder ve bu unsurlar, ulusal aidiyetten farklı olabilir.

ETKİNLİK

1. Yaz ve Tamamla (Defterine yaz):

Benim adım...

Ben ... devletinde yaşıyorum.

Evde konuştuğumuz dil ...

Ailemle kutladığımız bayramlar ...

2. 4 gruba ayrılın. Her grup verilen konuyla ilgili bir sunum hazırlasın. Sunumlar sınıf arkadaşları önünde yapılır.

Grup 1: Kuzey Makedonya'da farklı etnik grupların konuştuğu diller

Grup 2: Kuzey Makedonya'daki farklı etnik grupların geleneksel yemekleri

Grup 3: Kuzey Makedonya'daki farklı etnik grupların geleneksel müzikleri

Grup 4: Kuzey Makedonya'daki farklı etnik grupların dini inançları

Sunumlardan sonra her etnik grup için çiçek desenleri yapabilir ve sınıf panosuna sergileyebilirsiniz.

3. Bir kâğıda Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin bayrağını çiz. Arka yüzüne şu sorunun cevabını yaz: Bu devletin vatandaşı olmaktan neden gurur duyuyorum? (Örnek: Çok etnili yapı, doğal güzellikler, misafirperverlik, dayanışma gibi ortak özellikler.)

Cevaplarını sınıf arkadaşlarıyla paylaş.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Ulusal aidiyet neyi ifade eder?
2. Kuzey Makedonya'da hangi etnik gruplar temsil edilmektedir?
3. Ulusal aidiyet ile etnik aidiyet arasındaki farkı açıkla.
4. Aynı devlette insanların neden farklı etnik aidiyete sahip olabildiğini açıkla.
5. Bir devletteki çok etnili aidiyeti temsil edecek bir sembol veya slogan uydur.

VATANDAŞLARIN ROLÜ VE DEVLETE SAYGI

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Hiç kimse yasalara uymasa ne olurdu?
- Kurallar olmasaydı günlük hayatımız nasıl görünürdü?

Devlet, vatandaşlarına saygı gösterir (örneğin: eğitim, sağlık hizmeti, anadilinde konuşma hakkı, iş olanakları, elektrik ve su gibi temel ihtiyaçları sağlar). Ancak vatandaşlar da bir devlet için son derece önemlidir.

Devlete aidiyetten söz ettiğimizde, bu her birimizin önemli bir rolü olduğu anlamına gelir: kurallara uymak ve ülkemizin gelişimine katkıda bulunmak. Peki, bunu nasıl yapabiliriz?

“İyi bir insan olmak ile iyi bir vatandaş olmak her zaman aynı şey değildir.”

Aristoteles

Peki, devletimize nasıl saygı gösterebiliriz?

Yasalara Saygı

Kamu düzeni ve huzur, uyumlu ve güvenli bir toplum için çok önemlidir. Birçok şehirde, gece geç saatlerde yüksek sesle müzik çalmak yasaktır. Bu, insanların dinlenmesini ve huzurlu bir uyku çekmesini sağlar.

Ayrıca, kamuya açık alanlara çöp atmak konusunda da sıkı yasalar vardır – bu kuralları ihlal eden kişiler para cezası alabilir.

Devlet Sembollerine Saygı

Bayrak, marş ve arma, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin sembolleridir. Bu sembolere saygı göstermek, devletin tarihine ve değerlerine saygı göstermek anlamına gelir.

Resmî Etkinliklerde milli marş çalınırken, orada bulunanlar saygı duruşunda bulunmak amacıyla ayağa kalkar.

Topluma Yardım

Topluma yardım etmek yalnızca çevreye özen göstermek değil, çevremizdeki insanlara destek olmak anlamına da gelir. Genç gönüllülerden oluşan gruplar yaşlılara yardımcı olur. Bazı okullarımızda öğrencilerin huzurevlerini ziyaret edip emeklilerle sohbet ettikleri projeler vardır, bu da onların iyi ruh hâline büyük katkı sağlamaktadır.

Senin topluluğundaki insanlara hangi faaliyetlerle yardımcı olunabilir?

Eğitim ve Kültür

Eğitim, bireyin gelişimi ve kültürel mirasımızın korunması açısından çok önemlidir.

Atalarımızın sanatı, şarkıları ve gelenekleri hakkında öğrendiğimizde, ülkemizin kültürel mirasına saygı göstermiş oluruz.

Aklında Kalsın

Devlete saygı, topluluğa, doğaya ve çevremizdeki tüm insanlara aktif katılım ve özen göstermeyi ifade eder. Devletimize saygı gösterdiğimizde, herkes için daha iyi bir yaşam alanı inşa etmeye katkı sağlamış oluruz.

ETKİNLİK

İki gruba ayrılın ve tahtayı ortadan iki bölüme ayırın. Bir bölümün üstüne şunu yazın: "Devlet, vatandaşlarına saygı gösterir eğer onlara sağlar." Diğer bölümün üstüne ise şunu yazın: "Vatandaşlar devletlerine şu şekilde saygı gösterir."

- Her iki bölümde yazdığınız başlıkların altına uygun kelimeler yazın. Her iki bölümde tekrar eden kelimeleri yıldız işaretiyle * işaretleyin.
- Her iki tarafa yazılan kelimelerin günlük yaşamda ne anlama geldiğini tartışın.
- Her iki bölümde tekrar eden kelimeler neyi ifade ediyor? Açıklayın.

Öğrendiklerini kontrol et

- Her insan hangi yasa ve kurallara uyacağını kendisi seçerse bu mümkün olur mu ve böyle bir durumda neler yaşanabilir? Cevabınızı açıklayınız.
- Topluma yardım ederek devlete saygı göstermeye örnekler veriniz.
- Eğitim, bilinçli ve sorumlu vatandaşların oluşumuna nasıl etki eder?
- Her birimiz, sorumlu davranışı ve devlete saygıyı geliştirmeye nasıl katkıda bulunabiliriz? Açıklayınız.

İNSANİ İHTİYAÇLAR VE İNSAN HAKLARI

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Neden yiyeceğe, giysilere ve trafik işaretlerine ihtiyacımız var?
- Hastalandığımızda kime başvurmalıyız?
- Her çalışan, ay sonunda emeği karşılığında ne almalıdır?

İnsani ihtiyaçlar, yaşamamız, büyümemiz, sağlıklı ve mutlu olmamız için gereken temel şeylerdir.

Bu ihtiyaçlar fiziksel (örneğin yiyecek, su, barınak ve sağlık hizmetleri), duygusal (örneğin sevgi, destek ve saygı) ve sosyal (örneğin arkadaşlıklar ve topluluk üyeliği) olabilir.

Temiz hava

Eğitim

Sağlıklı yiyecek

Sağlık hizmeti

Kendi odası

Bilgisayar

Bisiklet

Harçlık

Gereksinimler, genellikle toplumda hayatta kalma, gelişim ve ilerleme olmaksızın mümkün olmayan şeylerdir ve bunlardan insan hakları türetilir.

İnsan hakları, devletin vatandaşlarla ilişkilerinde saygı göstermesi ve koruması gereken kurallardır.

Bu haklar sonradan kazanılmaz, her insan varlığı bu haklara doğum anından itibaren sahiptir.

Hür bir şekilde konuşma ve kendi fikirlerimi ve düşüncelerimi ifade etme hakkına sahibim.

Her insanın gereksinimleri onun haklarıyla bağlantılıdır.

İnsan hakları, yalnızca insan olduğu için herkesin sahip olduğu temel haklardır; nerede yaşadığı, ten rengi, inancı veya cinsiyeti ne olursa olsun fark etmez.

Haklar, insanların ihtiyaçlarını korur ve herkesin yaşam için eşit olanaklara sahip olmasını sağlar. Bu haklar, özgür olmamıza, barış içinde yaşamamıza ve gelişmemize yardımcı olmak için oluşturulmuştur.

yaşama hakkı

özgürlük hakkı

eğitim hakkı

sağlık hizmeti alma hakkı

Yaşama hakkı, hayatta kalma ihtiyacımızdan kaynaklanan temel bir insan hakkıdır. Güvenlik ve yaşam koşulları olmadan varlığımızı sürdüremeyiz. Bu hak, şiddet ve tehlikelere karşı korunmamızı sağlayarak güvenli bir ortamda gelişmemize olanak tanır.

Özgürlük hakkı, her insanın haksız yere hapsedilmeden ya da kısıtlanmadan özgürce yaşama hakkı olduğunu ifade eder. Hiç kimse, iradesine karşı çalışmaya zorlanamaz veya konuşma ve hareket özgürlüğü elinden alınamaz. Bu hak, uluslararası yasalarla korunur ve adil, demokratik bir toplum için hayati öneme sahiptir.

Eğitim hakkı, her insanın öğrenme, gelişme ve yaşamda ilerleme ihtiyacından kaynaklanır. Eğitim olmadan, daha iyi seçimler yapmamıza ve toplumda etkin bireyler olarak yer almamıza yardımcı olan bilgi ve becerilere sahip olamayız. Bu hak, kişisel ve toplumsal gelişim için temel öneme sahiptir.

Sağlık hizmeti alma hakkı, her insanın bedenine ve refahına özen gösterme ihtiyacıyla bağlantılıdır. Sağlık hizmetlerine erişim olmadan insanlar uzun ve sağlıklı bir yaşam süremezler. Bu hak, ilaçlara, hastanelere ve sağlık hizmetlerine erişimimizi sağlayarak hayatta kalmamız ve gelişmemiz için gerekli olanı temin eder.

Aklında Kalsın

Temel insan hakları, insanların hayatta kalma, gelişme ve ilerleme yönündeki temel gereksinimlerini karşılamak üzere oluşturulmuştur. Bu haklar yalnızca hak değil, aynı zamanda insan onuruna uygun koşullarda yaşamamıza ve bireyler olarak, toplum olarak ilerlememize olanak tanıyan gereksinimlerdir. Bu hakların güvence altına alınmasıyla dünya herkes için daha iyi bir yer haline gelebilir.

Daha fazlasını öğren

Geçmişte insan haklarının ihlali hakkında araştırma yap.

ETKİNLİK

1. Gruplara ayrılın ve ihtiyaçlarınızla isteklerinize göre (yemek, bilgisayar, temiz su, scooter, telefon, kitap, temiz hava, ev, sağlık hizmeti.) 20 kart çizin veya yazın ve kesin.

Kartlarınızı tamamladıktan sonra, zorunda kalmanız hâlinde vazgeçebileceğiniz yedi kartı ayırıp önceden hazırlanmış bir kutuya koyun. Ardından başka yedi karttan daha vazgeçip aynı kutuya yerleştirin. Her grup kalan kartları bir kâğıda yapıştırır ve diğerlerinin önünde sunar.

Sunumdan sonra aşağıdaki soruları tartışın:

- A) Hangi şeyleri çıkarmak size daha kolay, hangilerini çıkarmak daha zordu? Neden?
- B) İhtiyaç ile istek arasındaki fark nedir?
- C) Kartlara yazdığınız hangi şeyler ihtiyaçlarınız, hangileri isteklerinizdir? Bunu nasıl biliyorsunuz?
- D) İhtiyaçlarla istekler arasında ayırım yapmak neden önemlidir? Bu durum haklarımızı nasıl etkiler?
- E) İhtiyaçlar insanların haklarıyla nasıl bağlantılıdır? İnsanlar, ihtiyaçlarını karşılamak için aynı haklara sahip olmalı mıdır?
- F) Toplumda insanların temel ihtiyaçları karşılanmazsa ne olur?

G) Toplum, tüm vatandaşların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için ne tür faaliyetleri yürütmelidir? Bu şekilde toplum ilerleme kaydeder mi? Cevabını açıkla.

H) İstekler bazen ihtiyaç hâline gelebilir mi? Örnek ver.

2. Eşli çalışın. Temiz suya, eğitime ya da tıbbi yardıma erişiminizin olmadığı bir durumda olduğunuzu hayal edin. Bu temel ihtiyaçlar ve haklar olmadan hayatınızın nasıl olacağını yazın ve resimleyin. Bu eksikliklerin sizin kişisel yaşamınıza ve tüm topluma etkileri ne olurdu?

Grup 1: "Temiz su olmadan yaşam"

Grup 2: "Eğitim olmadan yaşam"

Grup 3: "Tıbbi yardım olmadan yaşam"

Çalışmanızı sınıf arkadaşlarınıza sunun.

Öğrendiklerini kontrol et

1. İnsani ihtiyaçlar nedir, insan hakları nedir?
2. Bir kişi hangi yaştan itibaren insan haklarına sahip olur?
3. İnsan haklarına örnekler veriniz!
4. Yaşama hakkını açıklayınız!
5. Eğitim hakkı ile hangi ihtiyaç karşılanır?
6. Bir kişinin sağlık hakkı tehlikeye girerse ne olur? Olası sonuçlar üzerine düşünün! Bir çözüm önerin!

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Haklarınızın ihlal edildiği bir zaman oldu mu? Nasıl?

İnsan haklarından söz ederken, bu hakların herkese ait olduğunu bilmemiz gerekir.

Her birey bu haklara doğumundan itibaren sahiptir.

Geçmişte, tüm insanlar için eşit biçimde geçerli olan insan hakları yoktu. Ancak, özgürlük, eşitlik ve ifade özgürlüğü gibi fikirler mevcuttu.

Antik çağlarda, birçok filozof özgürlük ve kölelik, adalet ve eşitlik üzerine düşünmüş ve yazmıştır. O dönemlerde birçok toplum, günümüzden oldukça farklıydı ve ayrımcılık içeriyordu.

Köle olan insanlar hiçbir hakka sahip değildi.

İnsan hakları ilk kez İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası düzeyde tanınmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında, insanların hakları büyük ölçüde tehlike altındaydı. O dönemde, birçok masum insan sadece farklı oldukları için öldürülmüş veya sürgün edilmiştir.

Bu huzursuz zamanlarda, insanlara saygıyla nasıl davranılması gerektiğine dair tüm kurallar ihlal edilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, 1945 yılında, Birleşmiş Milletler adında bir kuruluş kuruldu.

Bu kuruluş, adaletsizliklerin önlenmesi ve herkesin barış içinde, başkalarının haklarına saygı göstererek yaşayabileceği bir dünya oluşturulması amacıyla kurulmuştur.

BM – Birleşmiş Milletler, dünya barışını korumayı ve dünya genelindeki ülkelerde insan haklarının uygulanmasını sağlamayı amaçlayan uluslararası bir kuruluştur.

Tüm insanlar eşit haklara sahiptir.

Her ne kadar insan haklarının tesisine giden yol uzun olmuş olsa da, zamanla tüm insanlar statülerine bakılmaksızın yasa önünde eşit olma hakkını kazanmıştır.

1948 yılında, insan haklarına ilişkin çok önemli bir belge kabul edilmiştir.

Bu belgeye **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi** denir ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.

İnsan Hakları Evrensel
Bildirgesi'nin İngilizce
versiyonu

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, dünyadaki tüm insanlar için temel hakların garanti altına alındığı önemli bir belgedir.

Bu belge, hangi millete, dine, ten rengine veya yaşa ait olursa olsun, herkesin haklarını düzenleyen 30 maddeden oluşur. Bu, insanların haklarını koruyan birçok önemli yasanın temelini oluşturur. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 10 Aralık 1948 tarihinde Fransa'nın Paris kentinde kabul edilmiştir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile şu hususlar vurgulanmaktadır:

Tüm insanlar özgür ve eşit doğar.

Her insan yaşam, özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir.

Hiç kimse ayrımcılığa uğramamalıdır.

Herkesin eğitim, sağlık hizmeti ve adil ücret alma hakkı vardır.

Bildirge, tüm insanların saygı ve onurla muamele görmesi gerektiğini anlamamıza yardımcı olur. Bu, her insanın eğitim, sağlık ve güvenlik hakkına sahip olduğu ve başkalarına karşı adaletsiz davranmamamız gerektiği anlamına gelir. Bu bildiri, herkesin eşit olması ve herkesin haklarına saygı gösterilen, barış ve iş birliği içinde bir dünyada yaşaması gerektiği fikrini teşvik eder.

Aklında Kalsın

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, tarihteki en önemli belgelerden biridir. 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, yaşam, özgürlük ve eşitlik gibi önemli hakların güvence altına alındığı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni kabul etmiştir. Bu bildiğe, tüm insanların saygı ile muamele görmesine ve ayrımcılığın olmamasına yardımcı olur.

Daha fazlasını öğren

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden önce kabul edilmiş insan haklarına ilişkin belgeler hakkında araştırma yap.

ETKİNLİK

1. Gruplara ayrılın. İnternette İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi belgesini bulun. Bir hak seçin ve bu insan hakkını ve onun nasıl korunduğunu açıklayan bir sunum hazırlayın.
2. Üç gruba ayrılın ve insan haklarının korunmasıyla ilgili bir poster hazırlayın.
 - Grup 1: Özgürlük posteri – ifade özgürlüğü, düşünce, vicdan, din, örgütlenme, deneyim, adil yargılanma, kamu yönetimine katılım, devleti yönetme, hareket özgürlüğü vb.
 - Grup 2: Eşitlik posteri – ekonomik, sosyal, kültürel haklar, eğitim vb.
 - Grup 3: Dayanışma posteri – barış, sağlıklı bir çevre, insani yardım sağlanması, bilimin önemi vb.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Neden tüm insanların eşit haklara sahip olması önemlidir?
2. Başkalarının haklarına saygı göstermek ve onları korumak için sen ne yapabilirsin?
3. Senin için en önemli haklar hangileridir ve neden?

İNSAN HAKLARININ TEMEL İLKELERİ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Haksız bir şekilde muamele gören birini hatırlayabiliyor musun?
- Birinin ayrımcılığa uğradığını görürsen ne yapabilirsin?
- "Tüm insanların saygı gösterilmesi gereken belirli hakları vardır. Bu haklar, kim olduğuna ya da nereden geldiğine bakılmaksızın herkes için geçerlidir." ifadesini nasıl anlıyorsun?

İnsan hakları herkes için aynıdır.

İnsan hakları, toplumda adaletin ve eşitliğin üzerine inşa edildiği temeldir. İnsan haklarının dört temel ilkesi şunlardır:

Evrensellik

Evrensellik ilkesi, insan haklarının tüm insanlar için geçerli olduğu anlamına gelir; nerede yaşadıkları ya da hangi millete mensup oldukları fark etmez.

Her insan özgür olma hakkına sahiptir. İnsan hakları her yerde ve herkes için geçerlidir. Afrika'da yaşayan bir çocuğun eğitim hakkı, Avrupa'da yaşayan bir çocukla aynıdır.

Devredilemezlik

Bu ilke, insan haklarının geri alınamayacağı anlamına gelir. Her insanın yaşam, özgürlük ve güvenlik hakkı vardır.

Her çocuğun yaşam hakkı vardır. Bu hak ne ebeveynleri tarafından ne de devlet tarafından elinden alınamaz. Örneğin, bir hastanedeki çocuğun, zenginliği ya da kökeni ne olursa olsun tedavi alma hakkı vardır.

Eşitlik

Her insan, eşit fırsatlar ve muamele görme hakkına sahiptir. Cinsiyeti, ırkı ya da etnik kökeni ne olursa olsun, herkesin eğitim alma, çalışma ve saygı görme hakkı vardır.

Bir kız ve bir erkek çocuğu aynı hayallere ve yeteneklere sahipse, eğitim için eşit fırsatlara sahip olmalıdırlar. Hem kızların hem de erkeklerin spor yapma ve öğrenme hakkı vardır.

Ayrımcılığı nasıl tanırsınız?

Ayrımcılık, bir kişinin cinsiyeti, ten rengi, dini, dili, milliyeti veya başka bir özelliği nedeniyle haksız şekilde muamele görmesidir. Bu, okulda, iş yerinde, kamu alanlarında ya günlük yaşamda gerçekleşebilir.

Ayrımcılık örneği:

Öğretmenin yalnızca mavi gözlü öğrencilere ödev vermesi. Bu adil değildir, çünkü tüm öğrencilerin aynı sorumluluklara ve olanaklara sahip olması gerekir.

Eşitlik Her insan, eşit fırsatlar ve muamele görme hakkına sahiptir. Cinsiyeti, ırkı ya da etnik kökeni ne olursa olsun, herkesin eğitim, çalışma ve saygı görme hakkı vardır.

Ayrımcılığa uğramamak, kimsenin farklı olduğu için farklı muamele görmemesi demektir. Dış görünüşümüz, konuştuğumuz dil, inancımız ya da herhangi başka bir özelliğimiz nedeniyle ayrımcılığa uğramamalıyız.

- Eğer bir kişi yalnızca farklı bir ırka ya da dine mensup olduğu için bir etkinliğe dahil edilmiyorsa, bu bir adaletsizliktir.
- Eğer bir kişi görünüşü ya da kökeni bakımından farklıysa, okul oyunundan dışlanmamalıdır. Herkesin grubun bir parçası olma hakkı vardır.

Aklında Kalsın

- İnsan hakları, tüm insanların saygı ve eşitlikle muamele görmesi gerektiği anlamına gelir.
- Evrensellik, devredilemezlik, eşitlik ve ayrımcılık yapmama ilkeleri, içinde yaşadığımız dünyanın üzerine kurulduğu temellerdir.

ETKİNLİK

1. Tarihten ya da günümüz dünyasından bir kişinin yaşam ya da özgürlük hakkında mahrum bırakıldığı örnekler verin. Bunu nasıl önleyebiliriz?
2. Dört gruba ayrılın. Her grup kısa hikâyeyi okusun ve o hikâyeden çıkarılan dersi belirlesin. Sınıf arkadaşlarınıza sunum yapın ve hikâyelerin dersleri hakkında konuşun.

Grup 1:

“Başkasının Ayakkabıları”

Ana her gün pahalı ve parlak ayakkabılar giyerdi, arkadaşı Petar ise eski ve yıpranmış olanları. Okuldaki çocuklar Ana’yı överdi, Petar’la ise alay ederdi.

Bir gün öğretmen dedi ki:

– Hadi bir deney yapalım – herkes arkadaşının ayakkabılarını giysin.

Ana hemen eski ayakkabıların dar ve rahatsız olduğunu hissetti. Petar ise ilk kez güzel ayakkabılar giymenin ne olduğunu anladı.

– Şimdi anladınız mı? – dedi öğretmen.

Grup 2:

“Sihirli Ceviz”

Ormanda hayvanlar dilekleri yerine getiren sihirli bir ceviz buldu. Her biri cevizi yalnız kendisi için istiyordu. Ama küçük tavşan Zoki şöyle dedi:

– Hadi hepimize yardımcı olacak bir şey dileyelim!

Aç ayı herkes için yiyecek diledi. Küçük kaplumbağa sıcak bir kış önerdi. Baykuş tüm hayvanlar için bilgi diledi.

Ceviz açıldı ve hepsinin dileğini yerine getirdi. Hayvanlar anladı ki...

Grup 3:

“Farklı Renkler, Aynı Kalp”

Uzak bir krallıkta kırmızı, mavi, sarı ve yeşil tenli insanlar yaşardı. Her biri kendi renginin en üstün olduğunu düşünür, diğerleriyle arkadaşlık etmek istemezdi.

Bir gün krallıkta gizemli bir hastalık baş gösterdi. Halk hastalıktan korunmaya çalıştı ama her şey nafileydi. O zaman bilge bir kız şöyle dedi:

– Hadi diğer insanlardan yardım isteyelim!

Herkes fikirleri, önerileri ve eylemleriyle katıldı ve hastalığı yendi. O zaman herkes anladı ki...

Grup 4:

"Farklıyız ama Aynıyız"

Okula yeni gelen çocuk Kristoffer, diğer çocukların konuştuğu dili iyi konuşamıyordu. Bazıları onunla alay etti, fakat kitap okumayı seven Ana ona yardım etmeye karar verdi.

Ona eşyaların doğru adlarını söyledi, konuşmalarını ve yazılarını düzeltti.

Bir süre sonra Kristoffer diğer çocukların dilini öğrendi ve onlara kendi ülkesinden hikâyeler anlatmaya başladı.

Çocuklar anladılar ki...

3. "Ayrımcılık Yapmıyoruz!" oyununu oynayın. Bir çember oluşturun ve oturduğunuz sıraya göre herkes bir ayrımcılık örneği versin. Diğer grup üyeleri, bu durumu nasıl aşabileceğinizi önerin.
4. OTüm Çocuklar İçin Güneş Olsun" sloganıyla bir proje düzenleyin.
 - A) Okulun girişine asılmak üzere eşitlik üzerine mesajlar yazın.
 - B) Eşitlik konulu broşürler hazırlayın ve okul personeline dağıtın.
 - C) Öğretmenlerin yardımıyla, hassas gruptaki çocuklara destek olmak için ortak bir tiyatro gösterisi hazırlayın ya da bir yardım kampanyası düzenleyin.

Öğrendiklerini kontrol et

1. İnsan haklarının dört temel ilkesi nelerdir?
2. Evrensellik ilkesini açıklayınız.
3. Eşitlik ilkesini açıklayınız.
4. Ayrımcılık yapmama ne anlama gelir? Somut örneklerle açıklayınız.

AYRIMCILIĞA KARŞI MÜCADELE: ROSA LUXEMBURG VE MARTIN LUTHER KING

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Ayrımcılık nedir?
- Günlük yaşamdan bir ayrımcılık örneği veriniz.

Tarih boyunca pek çok insan hakkı ihlal edilmiştir. Yine de, kuralları değiştirmeye ve herkes için eşitlik sağlamak için mücadele eden insanlar olmuştur. Onların hikâyeleri, bir insanın tüm dünya için ne kadar anlamlı bir şey yapabileceğini gösterir.

Kadınlar, erkeklerle eşit haklara sahip değildi. Geçmişte kadınlar, erkeklere göre genellikle daha düşük maaş alırlardı. Bu adaletsizliklere karşı, kadınların eşit haklara sahip olması için mücadele eden kişiler ortaya çıktı.

Onlardan biri Rosa Luxemburg'tur.

Rosa Luxemburg, 5 Mart 1871'de Polonya'da Yahudi bir ailede doğdu. Kadın hakları için mücadele eden cesur bir kadındı. Tüm insanların – kadın ya da erkek – eşit fırsatlara sahip olması gerektiğine inanıyordu. Kadınların öğrenme, çalışma ve siyasete katılma hakkı için savunuculuk yaptı. Onun mücadelesi, birçok kadına kendi hakları için mücadele etme konusunda ilham verdi.

ABD'nin bazı bölgelerinde, insanlar ten renklerine göre ayrılmış ve Afroamerikalılar ciddi adaletsizliklerle karşı karşıya kalmışlardı. O dönemde, otobüslerde beyazlarla aynı yerde oturmalarına izin verilmezdi.

Martin Luther King, ABD'deki Afroamerikalıların eşitliği için barışçıl mücadeleye inanan bir insandı. İnsanların, ten rengi ne olursa olsun, saygıyla ve eşit şekilde muamele görmesi gerektiğine inanıyordu.

Onun en ünlü konuşması olan "Bir hayalim var", barış ve eşitlik mesajı taşıyan bir çağrıdır. Eşitlik üzerine fikirleri yalnızca Amerika'yı değil, tüm dünyayı etkilemiştir.

Aklında Kalsın

- Ayrımcılığın fark edilmesi ve önlenmesi, her insanın saygı ve onurla muamele görme hakkına sahip olduğu bir toplumun inşası için temeldir.
- Rosa Luxemburg ve Martin Luther King bize, bir kişinin cesur adımları ve küçük girişimlerinin bile dünyayı değiştirebileceğini ve tüm insanların kendilerini eşit derecede önemli hissedebileceği bir ortam yaratabileceğini gösteriyor.

ETKİNLİK

1. İki gruba ayrılın. Birinci grup, Rosa Luxemburg'un hayatı ve mücadelesi üzerine bir sunum hazırlasın. Sunumun sonunda, kadınlara karşı yapılan adaletsizlikler ve kadınların eşitlik için verdikleri mücadele hakkında kendi görüşlerinizi sunun.

İkinci grup, Martin Luther King'in hayatı ve mücadelesi üzerine bir sunum hazırlasın. Sunumun sonunda, "Bir hayalim var" adlı konuşmasından bir bölüm seçin ve onun eşitlik ve insan hakları için verdiği mücadeleyle ilgili kendi görüşlerinizi ifade edin.

2. "Başkalarının Yerinde Olsaydım" oyununu oynayın. Kendinizi bir rolün yerine koyarak düşünün: Ayrımcılığı nasıl önleyebilirdim?

A) Polis olsaydım...

D) Bir hâkim olsaydım...

B) Bir devlet başkanı olsaydım...

E) Bir öğretmen olsaydım...

C) Bir okul müdürü olsaydım...

Öğrendiklerini kontrol et

1. Geçmişte en yaygın ayrımcılık türleri nelerdi?
2. Rosa Luxemburg kimdir, ne için mücadele etmiştir?
3. Martin Luther King kimdir ve ne için mücadele etmiştir?
4. Herkes için adil ve eşit bir toplumun oluşumuna nasıl aktif olarak katkı sağlayabilirsin?
5. Günümüzde ayrımcılıkla nasıl mücadele edebilirsin?
6. Ayrımcılığın ortaya çıkarılmasına yardımcı olmak için ne yapabilirsin?

ÇOCUK HAKLARI

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Çocukların kendilerine ait hakları var mıdır?
- Resimlere bak. Hangi çocuk haklarının resmedildiğini açıkla ve başka örnekler ver.

Birleşmiş Milletler, **20 Kasım 1989** tarihinde **Çocuk Hakları Sözleşmesi** adında çok önemli bir belgeyi kabul etti. Bu sözleşme, dünya genelindeki çocukları korur ve onların haklarını belirler.

Dünyadaki neredeyse tüm ülkeler bu sözleşmeyi kabul etmiştir, bu da tüm ülkelerin çocuklar için daha iyi koşullar istediklerini gösterir.

Bu, ırk, cinsiyeti, dili, dini, milliyeti, maddi durumu ya da sağlık durumu ne olursa olsun, her çocuğun eğitim, sağlık hizmeti ve korunma hakkına sahip olması gerektiği anlamına gelir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların korunması için önemli bir belgedir.

Çocuk hakları, çocuğu korur ve onsekiz yaşına kadar geçerlidir, böylece çocuk güvenli ve mutlu bir şekilde büyüebilir.

Dört temel çocuk hakkı şunlardır: yaşama hakkı, gelişim hakkı, korunma hakkı ve katılım hakkı.

Bu haklar, çocukların mutlu, güvenli ve saygı içinde büyümelerine yardımcı olur.

Yaşama hakları – bu haklar, her çocuğun yaşamı için gerekli temel koşulların garanti altına alınmasını sağlar.

Her çocuğun sağlık hizmetine, temiz suya ve sağlıklı yaşam koşullarına erişim hakkı vardır.

Gelişim hakları, çocuğun öğrenmesi, büyümesi ve kişisel gelişimi için önemlidir.

Her çocuğun eğitim, serbest Etkinlikler, kitaplara ve internete erişim, kendi dilini ve kültürünü öğrenme hakkı vardır.

Korunma hakları, çocukları şiddet, istismar ve tehlikeli durumlardan korur.

Her çocuğun çocuk işçiliğinden korunma, şiddetten korunma, kaçırılmaya karşı korunma, internetin kötüye kullanımına karşı korunma ve zorla evlendirilmeden korunma hakkı vardır.

Katılım hakları, çocukların kendi görüşlerini ifade etmelerine ve dinlenmelerine olanak tanır.

Her çocuğun karar alma süreçlerine katılma, görüşünü ifade etme, çocuk derneklerinde örgütlenme, okul toplantılarında fikir beyan etme ve çocukları ilgilendiren kararlarda danışılma hakkı vardır.

Çocuk hakları neden özeldir?

İnsan hakları herkes için geçerlidir, fakat çocukların özel hakları vardır çünkü:

Çocuklar yetişkinlere göre daha **savunmasızdır** ve daha fazla korunmaya ihtiyaç duyarlar.

Çocuklar **hâlâ büyüme ve gelişme sürecindedir**, bu nedenle öğrenme, oyun oynama ve sağlıklı bir yaşam için özel koşullara ihtiyaçları vardır.

Çocuklar çoğu zaman **kendi haklarını koruyamazlar**, bu yüzden devletlerin ve yetişkinlerin onları koruma sorumluluğu vardır.

UNICEF, dünyadaki çocuklara yardım etmek için çalışan bir kuruluştur.

UNICEF tüm ülkelerde faaliyet gösterir ve amacı dünyayı her çocuk için daha iyi bir yer haline getirmektir.

Aklında Kalsın

- Her çocuğun güvenli bir şekilde yaşama, öğrenme, gelişme ve topluma katılma hakkı vardır. Yetişkinler, okullar ve devlet bu haklara saygı göstermeli ve onları korumalıdır.
- 20 Kasım'da Dünya Çocuk Günü'nü kutluyoruz.

ETKİNLİK

1. Hangi ifade hangi hakka karşılık geliyor, düşün. Defterine yaz ve doğru eşleştir.

Çocuğun temiz suya erişimi var.

Yaşama hakkı

Çocuk okula gider, çünkü çocukların çalışmaması gerekir.

Korunma hakkı

Çocuk özgürce kendi fikrini söyler.

Katılım hakkı

Çocuk, yaşına uygun çizgi filmler ve programlar izler.

Gelişim hakkı

2. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni tanıtıcı bir poster hazırlayın ve sınıfta sergileyin. Çocuk haklarını gruplara ayırın: yaşama hakkı, gelişim hakkı, korunma hakkı ve katılım hakkı.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Çocuk Hakları Sözleşmesi ne zaman kabul edilmiştir?
2. Çocuk Hakları Sözleşmesi hangi temel ilkelere dayanmaktadır?
3. Sence çocukların en önemli üç hakkı hangileridir?
4. Birisi senin iznin olmadan çantana bakarsa hangi hakkın ihlal edilmiş olur?
5. Koruma ve bakım hakkının ihlaline bir örnek ver!
6. Neden İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden ayrı olarak çocuk haklarını koruyan özel bir belge oluşturulmuştur?
7. UNICEF neden önemlidir?

HAKLAR VE SORUMLULUKLAR

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Diyalogu okuyun ve ardından tartışın.

Hak: Merhaba, Sorumluluk! Bugün nasılsın?

Sorumluluk: Merhaba, Hak! İyiyim, senin haklarının doğru şekilde kullanılmasına benim sorumluluklarımın nasıl yardımcı olduğunu düşünüyorum.

Hak: Benim öğrenme hakkım, düşüncemi ifade etme hakkım gibi birçok hakkım var. Ama sen de önemlisin, çünkü senin sorumlulukların olmadan haklarımı doğru şekilde kullanamam.

Sorumluluk: Doğru! Eğer öğrenme hakkına sahipsen, bu öğrenmene izin verildiği anlamına gelir, ama aynı zamanda derslerine ciddi şekilde çalışmak ve okul kurallarına uymakla da yükümlüsün. Eğer konuşma hakkın varsa, başkalarını incitmeden konuşmaya dikkat etmelisin.

Hak: Şimdi anlıyorum! Yani, eğitim hakkım sadece okula gitmek değil, aynı zamanda çaba göstermek, ders çalışmak ve dikkatli olmak anlamına geliyor. Eğer hepimiz çabalarsak, haklarımızı en iyi şekilde kullanabiliriz.

Sorumluluk: Aynen öyle! Her hakkın arkasında bir sorumluluk vardır. Eğer haklarını başkalarına saygı göstermeden kullanırsan, bir başkasının hakkını ihlal edebilirsin. Böylece herkes kendi sorumluluğunu yerine getirirse, hepimiz uyum içinde oluruz.

Hak: Teşekkür ederim, Sorumluluk! Artık hakların ve sorumlulukların birbiriyle bağlantılı olduğunu anlıyorum. Sensiz, haklarım o kadar önemli olmazdı.

Sorumluluk: Aynen öyle! Eğer hepimiz sorumluluklarımıza saygı gösterirsek, haklarımız da gerçek ve faydalı olur. Birlikte daha iyi bir dünya kurabiliriz.

A) Haklar ve sorumluluklar neden birbirleriyle bağlantılıdır?

B) Herkes sadece kendi haklarını kullanır ama sorumluluk göstermezse ne olurdu?

HAK	SORUMLULUK
Temiz bir çevrede yaşama hakkı (çöpü geri dönüştürmek, havayı ve suyu kirletmemek ve doğal kaynakları dikkatli kullanmak)	Herkesin çöp atmamak, ışıkları ve cihazları kullanmadığında kapatmak ve gelecek nesiller için doğayı korumaya yardımcı olmak gibi sorumlulukları vardır.

Çocukların, ailede, okulda ve daha geniş toplum içinde hakları olduğu kadar sorumlulukları da vardır. Çocuklar çocuk haklarının keyfini çıkarmalıdır, ancak ileride sorumlu ve başarılı vatandaşlar olabilmeleri için kendi görevlerini de yerine getirmelidirler.

Sorumluluklara örnekler:

Kendi davranışlarımıza özen göstermemiz ve onlardan sorumlu olmamız neden önemlidir?
Sorumluluk topluma nasıl katkı sağlar?
Sorumluluklar ve görevler olmadan haklara sahip olmamız mümkün müdür?

Saygı göstermek, diğer insanları, onların düşüncelerini, duygularını ve haklarını değerli bulmak demektir. Hepimizin sorumlulukları vardır ve en önemlisi, kendimizden ve davranışlarımızdan sorumlu olmaktır:

- Kişisel görevleri kendi başına yerine getirme
- Başkalarına ve çevreye özen gösterme
- Okulda ve ailedeki kurallara uyma

- Başkalarına saygı göstermek neden bir görev/sorumluluktur?
- Yukarıda belirtilen sorumluluklardan hangilerini şimdiden yerine getiriyorsun?
- Düzenli bir oda, özsaygının bir göstergesi midir?

Aklında Kalsın

Her hak aynı zamanda bir sorumluluk ve görev içerir. Hakları kullanırken farklı olduğumuzu göz önünde bulundurmalıyız, ancak hepimiz aynı haklardan yararlanabiliriz. Haklarımızı hayata geçirirken üstlendiğimiz yükümlülüklerle aramızdaki çatışmaları azaltır ya da özgürce yaşamamıza imkân sağlarız.

Daha fazlasını öğren

İnternette çocuk haklarının geliştirilmesi için mücadele eden hangi kuruluşların olduğunu araştır.

ETKİNLİK

1. Beş gruba ayrılın. Her grup üç hak seçsin ve bu haklara karşılık gelen sorumlulukları yazsın, ardından sunum yapın.
2. Defterine aşağıdaki tabloyu çiz ve doldur.

Evdeki sorumluluklarım	Okuldaki sorumluluklarım	Toplumdaki sorumluluklarım

3. Kendini değerlendir ve cevaplarını grupla karşılaştır.

Şunları düşün:

Şunu hatırladım...

Anladım...

Öğrendim...

Benim için yeniydi...

Benim için netleşti...

Faydalı olduğunu düşünüyorum...

Duygularım ve hislerim...

Öğrendiklerini kontrol et

1. Açıkla: Her çocuğun isme ve milliyete sahip olma hakkı ne anlama gelir?
2. Neden her çocuğun eğitim hakkına sahip olması önemlidir? Düşünceni açıkla.
3. Dinlenme ve oyun hakkına sahip olduğunu biliyor musun? Sence bu neden önemlidir?
4. Kendi görüşüne sahip olma hakkı ne anlama gelir?
5. Şiddet ve istismardan korunma hakkına sahip olduğunu biliyor musun?
6. Yetişkinlerin hakları ile çocukların hakları arasındaki farklar nelerdir?
7. Dünyadaki tüm çocukların aynı haklara sahip olduğunu düşünüyor musun? Cevabını açıkla.
8. İfade özgürlüğü hakkını ne zaman ve nerede kullanabilirsin?
9. Çocuklar önemli bir şey hakkında konuştuklarında onların dinlenmesi neden önemlidir? Düşünceni açıkla.
10. Dünyadaki tüm çocuklar eşit eğitim alabiliyor mu? Cevabını örneklerle açıkla.
11. Sorumlu bir öğrenci olmak ne anlama gelir?
12. Çocukların evde ebeveynlerine yardım etmesi gerektiğini düşünüyor musun? Neden?
13. Diğer çocuklara ve yetişkinlere saygını nasıl gösterirsin?
14. Okuldaki kurallara uymanın neden önemli olduğunu açıkla.
15. Sorunu olan birine yardım etme sorumluluğunu hissediyor musun?
16. Hangi resim sorumluluğu, hangisi sorumsuzluğu gösteriyor? Cevabını açıkla.

Resim 1

Resim 2

KENDİ HAKLARIM VE BAŞKALARININ HAKLARI

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Senin ya da bir arkadaşının haklarının ihlal edildiği bir duruma örnek ver.

Örnekleri oku ve hangi hakkın ihlal edildiğini belirle.

Ömek 1: Ana 10 yaşındadır ve okula gitmek ister, fakat ailesinin okul malzemesi ve giysi almak için yeterince parası yoktur. Bazen evde kalmak ve tarlada çalışmak zorunda kalır, ders çalışmak yerine. Sıklıkla doktor olmak hayalini kurar, fakat eğitim olmadan bu imkânsız olacaktır.

Ömek 2: Marko sık sık eve gitmekten korkar. İyi notlar almadığında babası sinirlenir ve bazen ona bağırır ve vurur. Kime yardım için başvuracağını bilmez ve kimsenin ona inanmayacağını düşünür.

Ömek 3: Petar 11 yaşındadır ve her gün okuldan sonra pazara gidip ailesine yardım etmek için sebze satmak zorundadır. Bazen o kadar çok yorulur ki ödevlerini yapamaz. Arkadaşları futbol oynar, fakat o nadiren onlara katılabilir.

Ömek 4: Lena gözlük takan ve biraz utangaç bir kızdır. Sınıfındaki bazı öğrenciler sürekli onunla alay eder ve oyunlara almazlar. Kimse teneffüslerde onunla oturmak istemediği için kendini yalnız ve üzgün hisseder.

Ömek 5: David ateşi yükselir, fakat ailesinin onu doktora götürecek parası yoktur. Hastaneye uzak bir yerde yaşarlar ve köylerinde doktor muayenehanesi yoktur. Durumu kötüleşir ve gerektiğinden daha uzun süre hasta kalır.

- Haklar, her çocuğun sahip olması gereken şeylerdir.
- Tüm çocuklar aynı haklara sahip olmalıdır.

Her çocuğun korunma, sevilme ve saygı görme hakkı vardır. Ancak bazen bu haklar, çocuklar şiddet, ihmal ya da adaletsiz davranışlara maruz kaldığında ihlal edilir. Bazı çocuklar, diğer çocuklardan ya da yetişkinlerden hakaret, tehdit ya da saldırganlıkla karşılaşır, bu da onları üzecek ve zarar verecek şekilde etkileyebilir.

Hakların ihlâl edilmesinin asla doğru olmadığını bilmek önemlidir. Eğer bir çocuk kendini incinmiş ya da tehdit altında hissederse, bir ebeveyn, öğretmen ya da güvendiği biriyle konuşmalıdır. Yardım istemek cesur bir adımdır ve şiddetin ve hak ihlâlinin durdurulmasına yardımcı olur.

Hepimiz çocuk haklarının korunmasına katkı sağlayabiliriz. Birbirimize karşı iyi olursak, saygı gösterir ve yardım edersek, her çocuğun kendini güvende ve mutlu hissedeceği bir ortam oluştururuz.

Örnekleri oku. Sence bu haberlerde bir hak ihlali var mı?

- 1 Ağustos 2007 tarihinde Veçer gazetesi şu başlıklı bir haber yayımladı: "Bir anne iki yaşındaki kızını evde tek başına bıraktı".
- 12.12.2007 tarihinde haberlerde şu bilgi yer aldı: "Meja vadisindeki kirli çevre nedeniyle, okul öncesi yaştaki çocukların yarısından fazlasının kanında aşırı miktarda kurşun bulundu".

Her çocuğun şiddetten, sömürüden ve istismardan tamamen uzak, kaygısız bir çocukluğa ihtiyacı vardır.

Yetişkinler, çocuklara haklarının ihlali nasıl tanıyacaklarını, buna nasıl tepki vereceklerini ve nereden yardım isteyip nereye başvuracaklarını öğretmede önemli bir role sahiptir.

Hakların ihlali durumunda yardım isteyebileceğin yerler:

- Sosyal hizmet merkezleri
- Sığınma evleri
- Güvendiğin yetişkinler
- Sivil toplum kuruluşları
- Polis ve mahkemeler
- Halk ombudsmanı (kamu denetçisi)

Aklında Kalsın

Her çocuğun kendine ait hakları vardır ve bu hakların ihlali tanınmalı, zamanında müdahale edilmeli ve gerekirse uzman yardımı alınmalıdır. Çocukların her türlü şiddet biçiminden korunma hakkı temel bir haktır.

Daha fazlasını öğren

Araştır: Bazı Avrupa ülkeleri, günümüzde çocuk haklarının ihlaliyle ilgili olarak ne tür önlemleri savunuyor?

ETKİNLİK

1. İki gruba ayrılın. İnternette şiddete karşı yardım çağrısı olarak kullanılan sembolleri/işaretleri araştırın! Bu sembolleri bir afiş/poster üzerine çizin ve sınıf panosuna asın.
2. Bir çocuk hakkının ihlaline dair bir örnek yaz ve o hakkın nasıl korunması gerektiği hakkındaki düşünceni ifade et. Daha sonra yazdığını sınıf arkadaşlarına oku ve birlikte tartışın.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Hak ihlali ne demektir?
2. Sence çocukların en sık ihlal edilen hakları hangileridir?
3. Bir hakkınız ihlal edildiğinde nereye başvurmanız gerekir?

NÜFUS VE KITALAR

Öğrenme Sonuçları

Öğrenci bu konuda aşağıdakiler öğrenecektir:

- Büyük coğrafi keşiflerin, nüfusun bir kıtadan diğerine yayılmasına nasıl katkıda bulunduğunu açıklamayı;
- Kıtaları yüzölçümüne, nüfus sayısına ve nüfus yoğunluğuna göre sıralamayı ve en yoğun nüfuslu kıta ile en fazla nüfusa sahip kıta arasındaki farkı ayırt etmeyi;
- Doğum oranı (natalite), ölüm oranı (mortalite) ve doğal nüfus artışı arasındaki farkı ayırt etmeyi;
- Dünyadaki nüfusun yapısını ve hareketlerini açıklamayı;
- Her kıtadaki en büyük devletleri (yüzölçümüne ve nüfus sayısına göre) ve onların başkentlerini sıralamayı ve bunları coğrafya haritasında göstermeyi;
- Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'ni konumu (Avrupa ve Balkan Yarımadası), yüzölçümü, nüfus sayısı ve nüfus yoğunluğuna göre tanımlamayı.

İLK İNSANLARIN ORTAYA ÇIKIŞI VE ONLARIN YAŞAMI

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

Sence insan nasıl ortaya çıktı?

İnsan, gezegenimiz Dünya'da nispeten geç bir dönemde ortaya çıkmıştır. İnsanın ortaya çıkışıyla ilgili iki açıklama vardır. Bunlardan biri dinseldir, diğeri ise bilimsel araştırmalara dayanmaktadır. Bilim, insanın yavaş yavaş insanımsı bir maymun türünden geliştiğini söyler.

En eski insan atamıza ilkel insan diyoruz.

Bazı araştırmalara göre, ilk insan **Doğu Afrika'da milyonlarca yıl önce** ortaya çıkmıştır ve bu süreçte doğal koşulların büyük önemi olmuştur. İnsanımsı atalarımız, Dünya'da doğaya bağlı olarak yaşıyorlardı. Bu nedenle, suyun ve yiyeceğin bulunduğu, yani yaşam koşullarının uygun olduğu sıcak bölgelerde yaşamışlardır.

Sence, ilkel insan nasıl görünüyordu ve onun yaşam alanı nasıldı?

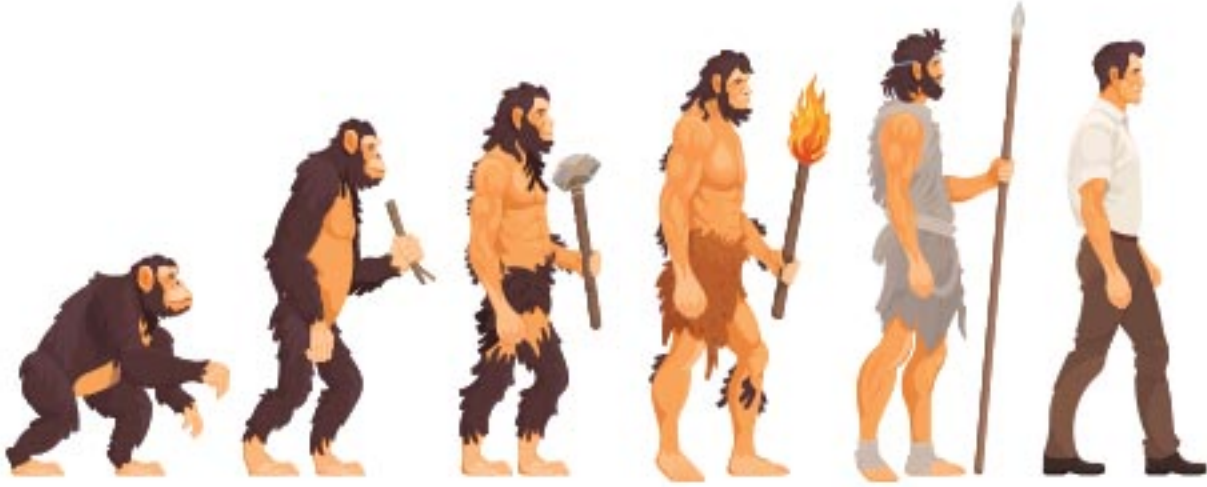

Görünüş olarak, ilk insanlar günümüz insanlarınkinden oldukça farklıydılar. Eğik duruşluydular, vücutları kıllarla kaplıydı ve başları daha küçüktü.

Başlangıçta, ilkel insan mağaralarda yaşıyordu. Zamanının büyük bölümünü oturarak ya da ağaçlara tırmanarak geçiriyor, farklı bitkilerin meyve ve kökleriyle, doğada avlayıp bulduğu hayvanlarla besleniyordu. Dallardaki meyvelere ulaşmak için, ilkel insan doğruluyor ve vücudunu uzatıyordu.

İlkel insan zamanla dik durmaya başlamış ve arka ayakları üzerinde yürümüştür. Ağaç, kemik ve taştan aletler ve eşyalar yapmış, daha sonra ateşi ve metali keşfetmiş, bitkiler yetiştirmiş ve hayvanları evcilleştirmiştir.

İnsanın evrim yoluyla gelişimi

Sence, ilk insanlar hangi yolla iletişim kuruyorlardı?

İlk insanlar konuşmayı bilmiyorlardı; düşüncelerini ve duygularını sesler, mimikler ve el kol hareketleriyle ifade edebiliyorlardı. Çoğu zaman iletişimlerini, yaşadıkları mağaraların duvarlarına çizdikleri resimlerle ve çizimlerle gerçekleştiriyorlardı. En çok çizdikleri şeyler arasında bizon, at, zürafa, fil ve günlük yaşamdan olaylar yer alıyordu.

Doğada varlığını sürdürebilmek ve hayatta kalabilmek için insanın düşünmesi, yani aklını kullanması gerekiyordu. Zamanla insan konuşma yetisini geliştirdi. İnsan diğer hayvanlara kıyasla bazı avantajlara sahipti; düşünebilme, uyum sağlama, grup hâlinde yaşama, iş birliği yapma, yiyecek arama ve birlikte avlanma yetisi. Bu özellikler sayesinde insan hayvanlardan ayrılmıştır.

Aklında Kalsın

- İlk insan milyonlarca yıl önce ortaya çıkmıştır.
- İlk insanlar mağaralarda yaşamıştır.
- İlk insanlar konuşma sesleri, mimikler ve el kol hareketleriyle iletişim kurmuşlardır.

Daha fazlasını öğren

Evrım, uzun bir süreçtir. Bu süreç içinde canlılar nesiller boyunca gelişip değişmiştir.

ETKİNLİK

1. İkili gruplar halinde çalışın. Bir Venn diyagramına, ilkel insan ile günümüz insanı arasındaki farkları ve benzerlikleri yazınız.
2. Gruplara ayrılın. Her grup, verilen konulara göre araştırma yapıp fotoğraflar bulsun. Bir fotoğraf albümü ya da sunum hazırlayın ve bunu sınıf arkadaşlarınıza sunun.
Grup 1: Geçmişte insan nasıl görünüyordu, bugün nasıl görünüyor?
Grup 2: İnsanların geçmişte ve bugün kullandığı aletler ve eşyalar.
Grup 3: İnsanlar geçmişte nasıl iletişim kuruyordu, bugün nasıl iletişim kuruyorlar?

Öğrendiklerini kontrol et

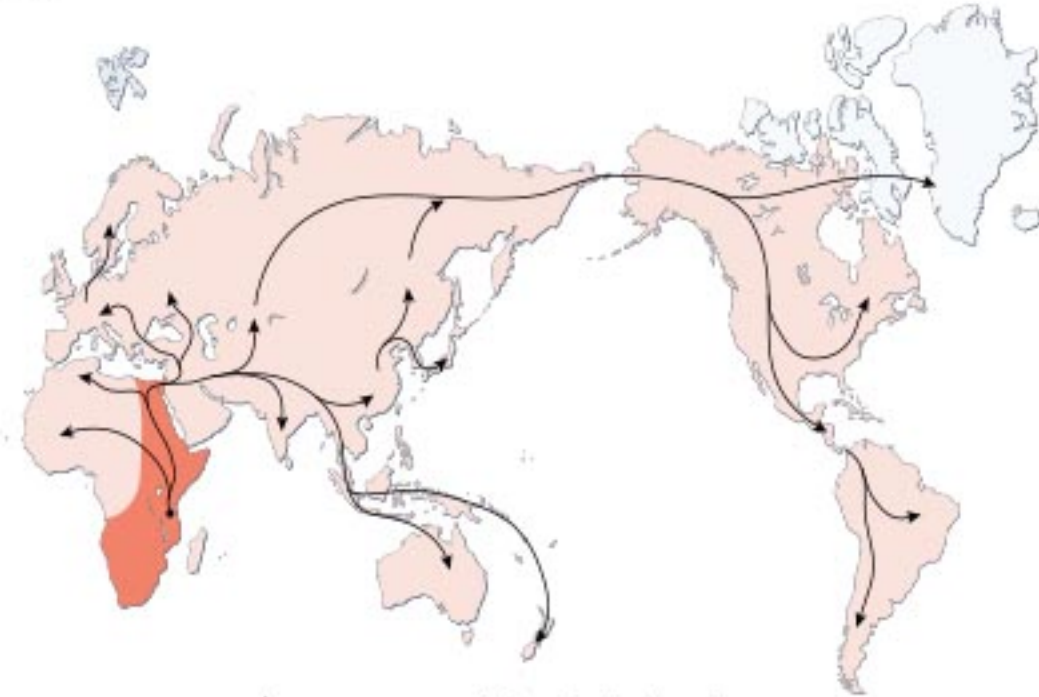
1. İnsanın en eski atası nasıl adlandırılır?
2. İlk insanlar nerede ortaya çıkmıştır?
3. İlk insan nerede yaşamış ve ne ile beslenmiştir?
4. İlk insanların iletişimi ile modern insanın iletişimi arasındaki fark nedir?
5. İlk insanın yaptığı aletler günümüzde de kullanılmakta mıdır ve nerelerde?

DÜNYADA NÜFUSUN YAYILMASI

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- İnsanların yerleşmesi için en uygun yerler hangileriydi?
- Bir bölgenin insanlar tarafından yerleşilebilmesi için hangi doğal koşullara sahip olması gerekir?

Dünya yüzeyinde nüfusun gelişimi ve yayılması yavaş bir şekilde gerçekleşmiş ve çok uzun sürmüştür.

İnsanın yeryüzüne bölgesel olarak yayılması.

Doğal faktörler: yer şekilleri, iklim, su kaynakları ve doğal zenginlikler gibi faktörler, insanın gelişimi ve bölgesel yayılımı açısından belirleyici olmuştur. Bu nedenle, daha yoğun yerleşim verimli toprakların bulunduğu alanlarda, ova ve tepelik bölgelerde, otlaklar ve ormanlık alanlarda, su kaynaklarının (ırmaklar, göller, denizler) yakınında görülürken; dağlık, çöl ve kutup bölgelerinde nüfus daha seyrek.

Avcılık ve yiyecek arayışı, atalarımızın yaşadıkları yerleri terk etmelerinin başlıca nedenleri olmuş; bu nedenle yeni bölgelerde yiyecek bulmak için yer değiştirmiş ve oralara yerleşmişlerdir.

İnsanlar, iş aletlerini geliştirdikçe, ulaşım araçlarını ve silahları keşfettikçe doğayı ihtiyaçlarına göre daha kolay şekillendirmeye başlamışlardır. Tüm denizlerde seyahat etmiş, ticaret yapmış ve daha uzak, bilinmeyen topraklara yerleşmişlerdir.

Atalarımızın yaşamı farklı doğal-coğrafi koşullar altında sürmüştür ve bu durum zamanla onların fiziksel görünümünde değişikliklere yol açmıştır – açık ya da koyu saçlı, koyu ya da açık tenli olmuşlardır.

Zamanla insanlar, Dünya üzerindeki yerleşim alanlarının sınırlarını giderek daha fazla genişletmişlerdir.

Yerleşim bölgesi ya da yerleşim alanının ne anlama geldiğini açıkla.

SÜREKLİ YERLEŞİM BÖLGESİ

Dünya üzerindeki insanların sürekli olarak yaşadığı alanlara **sürekli yerleşim bölgesi** denir. Bu bölgelerde insanlar sürekli yerleşim yerlerinde (köylerde ve şehirlerde) yaşar, toprağı işler ve yaşam için elverişli koşullara sahiptirler.

Günümüz insanı giderek daha geniş alanlara yerleşmektedir.

Kırsal Yerleşim

Kentsel Yerleşim

Kırsal yerleşim, işlenebilir tarım arazilerine sahip yerleşim birimidir

İnsanların geçici olarak bir mekânda(alanda) ikamet etmeleri denildiğinde ne kastedildiğini açıklayınız.

GEÇİCİ YERLEŞİM BÖLGESİ

Yılın yalnızca belirli bir dönemi ya da mevsiminde insanların yerleştiği alanlara **geçici yerleşim bölgesi** denir. Bu kapsama yüksek dağ meraları, bazı turistik yerleşimler (dağda, nehir kenarında, deniz veya göl kıyısında), hafta sonu evleri, balıkçı yerleşimleri, ıssız adalar ve benzerleri girer.

Bu bölgelerde insanlar yalnızca yılın belirli bir döneminde (mevsiminde) yaşar.

Göl kenarında haftasonu yerleşim yeri

Balıkçı yerleşim yeri

Dağlık alanda hafta sonu yerleşimi

Dünyada insanların yaşamadığı yerler biliyor musun?

YERLEŞİLMİYEN BÖLGE

Dünya yüzeyinin büyük bölümleri **yerleşilmemiş alanlardır**. Bunlar, sert kutup bölgeleri, büyük çöller, tropikal ormanlar, bataklıklar ve deniz seviyesinden 6000 metrenin üzerindeki yüksek, karlı ve kayalık dağlardır.

Sert doğal koşullar (çok yüksek veya çok düşük hava sıcaklıkları, içme suyu kaynaklarının bulunmaması, sürekli buzlanma vb.), Dünya'nın bazı bölgelerinin insanlar tarafından yerleşilmemiş olmasına neden olmuştur.

Kum çölü

Bataklık bölge

Kutup bölgeleri

Kayalık bölgeler

Aklında Kalsın

- Yer şekilleri, iklim, su kaynakları ve doğal zenginlikler, insanın gelişimi ve daha geniş alanlara yerleşmesinde belirleyici olmuştur.
- Dünya üzerinde sürekli, geçici ya da hiç yerleşilmemiş bölgeler bulunmaktadır.

Daha fazlasını öğren

Iglo (iglu), Kanada ve Grönland'daki Inuitlerin (Eskimoların) geçici kışlık barınağı ya da av evidir. Kar bloklarından yapılmıştır.

ETKİNLİK

1. Araştırma yap: Bedeviler hakkında aşağıdaki sorulara göre bilgi topla:
 - A) Bedeviler hangi kıtada ve kıtanın hangi bölümünde yer almaktadır?
 - B) Bedeviler en çok hangi işle uğraşmaktadır?
 - C) Konaklama türleri nasıldır?
 - D) Edindiğiniz bilgileri tartışınız, karşılaştırınız ve sınıf arkadaşlarınıza sununuz.
2. Şemayı defterine çiz ve sürekli yerleşim bölgelerine örnekler yaz.

3. Gruplara ayrılınız. Bir turist grubuna gezi organize etmeniz gerektiğini hayal ediniz. Her grup, kendi bölgesindeki ilginç yerleri ve önemli alanları yazıp sunum hâlinde hazırlasın.
 - Grup 1: Sürekli yerleşim bölgesinden birini seçmelidir.
 - Grup 2: Yerleşim bölgesinden birini seçmelidir.
 - Grup 3: Yerleşilmemiş bir bölge seçmelidir.
 - Grup 4: Turistlerdir ve hangi bölgeye gideceklerine karar vermelidirler.
4. İnternette araştır: Eskimolar geçici barınakları nasıl inşa eder? Edindiğiniz bilgileri bir sonraki derste sınıf arkadaşlarına sun.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Hangi doğal faktörler, insanların bir bölgeye yerleşmesi için önemlidir?
2. Hangi kıtalar ilk yerleşilen kıtalardır?
3. Hangi bölgeye sürekli yerleşim bölgesi denir?
4. Geçici olarak yerleşilen bölgeleri sıralayınız.
5. Hiç yerleşilmemiş bazı bölgeleri belirtiniz.
6. Geçici yerleşim bölgesi sürekli yerleşim bölgesine dönüşebilir mi ve nasıl?

KİTALARIN KEŞFİ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

Kendi kelimelerinizle keşif kavramını açıklamaya çalışın.

Büyük coğrafi keşifler, yeni ticaret yolları, yeni topraklar ve ham madde kaynaklarının bulunması ihtiyacıyla ilgilidir. 15. yüzyıldan 17. yüzyıla kadar olan dönemde Avrupa'da baharat, altın, ipek, değerli taşlar ve benzeri ürünlere olan talep artmıştır.

Büyük coğrafi keşifler haritası

Bu dönemde bilim insanları ve mucitler pusulayı, ateşli silahları ve barutu keşfetmiş; coğrafi haritaları da geliştirmişlerdir

Pusula

Eski coğrafi harita

İtalyan denizci **Amerigo Vespucci**, Kolomb'un yolculuğundan sonra aynı bölgeleri ziyaret etmiş ve araştırmıştır. Bu yerlerin Hindistan değil, bilinmeyen bir kıta olduğunu belirlemiştir. Onun onuruna bu kıtaya "Amerika" adı verilmiştir; çünkü bilinmeyen büyük bir kara parçasının varlığını kanıtlayan ilk kâşif olmuştur. Yeni keşfedilen kıta haberi hızla yayılmış ve Avrupa'dan birçok halkın yerleşmesine olanak sağlamıştır.

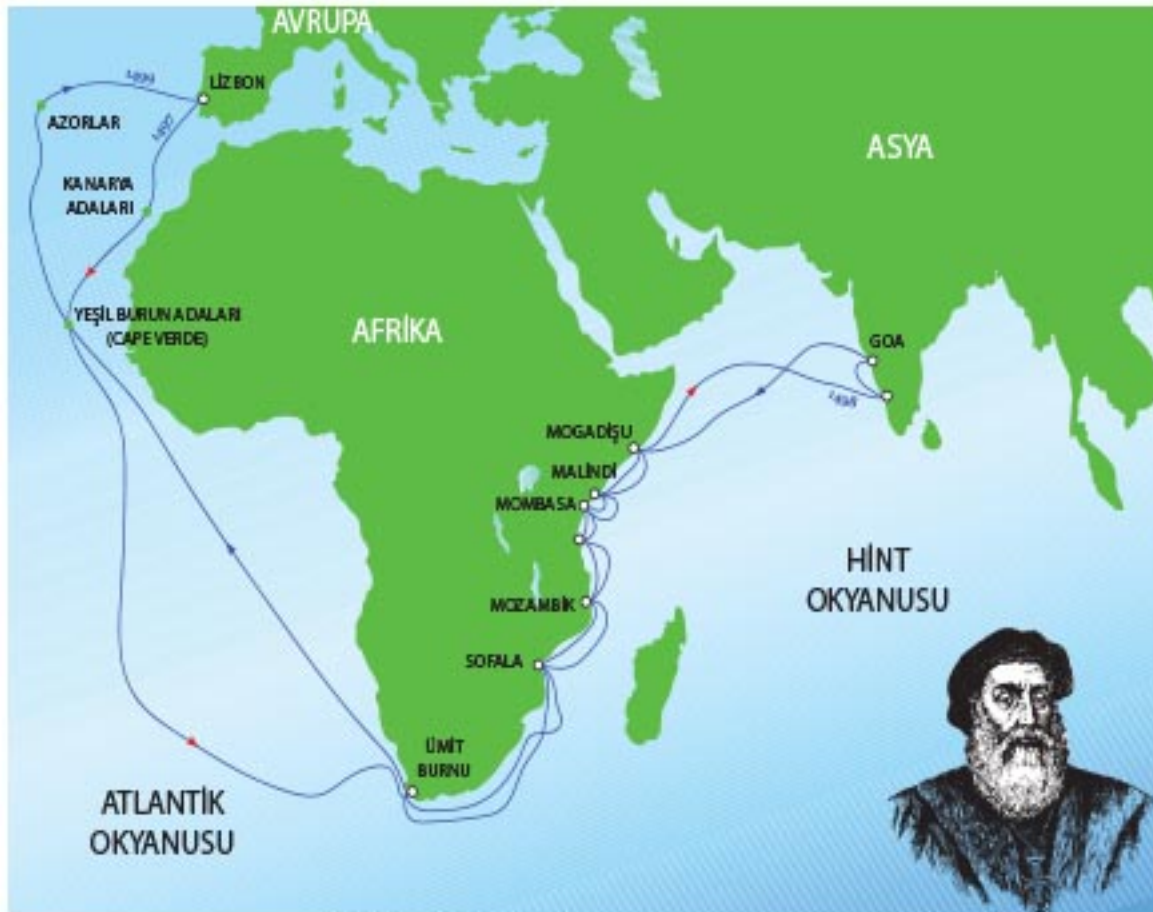

Amerigo Vespucci

Kuzey ve Güney Amerika

Vasco da Gama, Afrika kıyısı boyunca seyahat ederek Hindistan'a ulaşan ünlü bir Portekizli denizcidir. Okyanus sularında daha kolay ticaret yapılabilmesi için Avrupa ile Asya arasında bir deniz yolu kurmayı başarmıştır.

Hindistan'a Deniz Yolu

Vasco da Gama

Ferdinand Macellan (Fernão de Magalhães), Atlantik Okyanusu'nda seyreden bir Portekizli denizcidir. Afrika'yı dolaşarak başka bir okyanusun sularına açılmıştır. Bu okyanusta, Atlantik'teki gibi çok fazla dalga olmadığı için Magalhães bu okyanusa "Pasifik Okyanusu" (sessiz okyanus) adını vermiştir. Ferdinand Macellan, Avrupa'dan batıya doğru yelken açarak Asya'ya ulaşan ilk denizci ve Pasifik Okyanusu'nu geçen ilk Avrupalıdır. Ferdinand Macellan'ın önemi, Dünya'nın düz bir yüzey değil, yuvarlak bir şekle sahip olduğunu kanıtlamış olmasıdır.

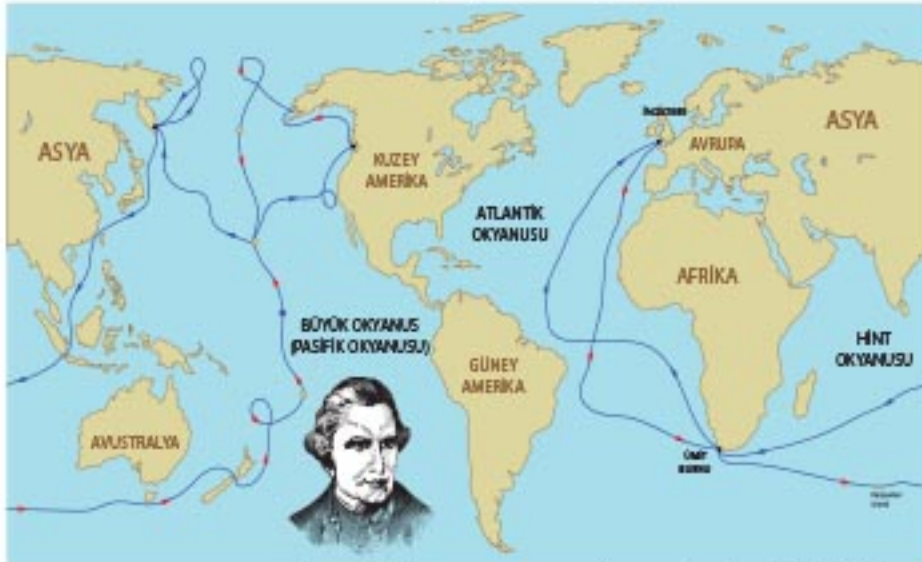
Ferdinand Macellan, 1519 yılında İspanya'daki bir limandan denize açılmış ve 1521 yılında aynı limana geri dönmüştür.

Fernão de Magalhães

Magalhães'in Yolculuğu
(dünyanın çevresindeki ilk yolculuk)

Britanyalı kâşif Kaptan **James Cook**, Pasifik Okyanusu'nda üç yolculuk yapmıştır. Avrupa kıtasının Avustralya ve Yeni Zelanda ile ilk temasını sağlayan ilk araştırmacıdır.

James Cook

James Cook'un Yolculuğu

Büyük coğrafi keşifler hayati öneme sahiptir ve dünya tarihindeki en önemli dönemlerden birini oluştururlar. Bu keşifler, o dönemdeki Avrupa dünyasında büyük değişikliklere yol açmıştır. Yeni keşfedilen kıtalardan Avrupa'ya patates, domates, mısır, fasulye gibi tarım ürünleri getirilmiştir.

Aklında Kalsın

Büyük coğrafi keşifler, yeni keşfedilen kıtalara yerleşmeyi mümkün kılmış, dünya genelinde ticaretin ve mal değişiminin hızlanmasına katkı sağlamıştır. Bilim ve tıbbın gelişimi de bu süreçle birlikte hız kazanmıştır.

Daha fazlasını öğren

Çok eski zamanlarda insanlar Dünya'nın ne kadar büyük olduğunu ve dünyanın öteki taraflarında ne bulunduğunu bilmiyorlardı. Ancak cesur denizciler, yeni topraklar, yollar ve zenginlikler keşfetmek için maceralara atıldılar.

Fenikeliler, ilk büyük denizcilerden biriydi. Akdeniz'de seyahat eder, altın, gümüş, cam ve o zamanlar çok nadir ve pahalı olan mor boya ile ticaret yaparlardı. Daha sonra, Marco Polo ipek yolunu takip ederek Çin'e kadar kara yoluyla seyahat etmiş ve döndüğünde oradaki zenginlikler, çay ve gördüğü harikalar hakkında hikâyeler anlatmıştır.

ETKİNLİK

1. İnternet üzerinden araştır: Kuzey Amerika'da hangi diller konuşuluyor ve Güney Amerika'da hangi diller? Bu dillerin kullanılma nedeni nedir?
2. Asya'dan Avrupa'ya hangi baharatlar getirilmiştir araştır.
3. İnternette edineceğin bilgilere dayanarak: Kristof Kolomb'un yolculuğunu (seferini) tanımla.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Büyük coğrafi keşiflere yol açan yolculukların nedenlerini belirtiniz.
2. Afrika üzerinden Hindistan'a giden yolu keşfeden ilk Avrupalı kâşif kimdir ve bu ne zaman gerçekleşmiştir?
3. Kristof Kolomb'un yolculuğunun amacı neydi ve bu yolculukta ne keşfetmiştir?
4. Vasco da Gama'nın Hindistan'a yaptığı yolculuğun temel amacı nedir?
5. Magellan ne ile tanınır?
6. Kâşiflerin keşiflerinin ticaretin gelişimi üzerindeki etkisi ne olmuştur?
7. James Cook'un keşfi neden önemlidir ve bu durum dünya haritasını nasıl değiştirmiştir?

KİTALARIN YÜZÖLÇÜMÜ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Haritaya göre, Dünya'daki kıtaları sıralayınız.
- Dünya haritasına bakarak, hangi kıtanın en büyük yüz ölçüme sahip olduğunu tahmin ediniz.

Dünya kıtalarının haritası

Kıtalar, denizler ve okyanuslarla çevrili en büyük kara parçalarıdır.

Dünya üzerinde **yedi kıta** bulunmaktadır:

Kuzey Amerika

Avrupa

Asya

Güney Amerika

Afrika

Avustralya ve Okyanusya

Antarktika

Tabloda kıtaların yüz ölçümleri verilmiştir:

Kıtalar	Yüzölçümü (km ²)
Avrupa	10 milyon km ²
Antarktika	14 milyon km ²
Kuzey Amerika	24 milyon km ²
Güney Amerika	18 milyon km ²
Afrika	30 milyon km ²
Asya	44,5 milyon km ²
Avustralya ve Okyanusya	9 milyon km ²

Hangi kıta en büyük, hangisi en küçük yüz ölçüme sahiptir?

Aklında Kalsın

Dünya üzerinde yedi kıta bulunmaktadır. Bunlar: Avrupa, Asya, Kuzey Amerika, Güney Amerika, Afrika, Avustralya ve Okyanusya ile Antarktika'dır.

Yüzölçümü bakımından en büyük kıta Asya, en küçük kıta ise Avustralya ve Okyanusya'dır.

Daha fazlasını öğren

İnsanların kıtaları keşfetme, tanıma ve yerleşme biçimine göre kıtalar iki gruba ayrılır:

Eski Dünya kıtaları (Asya, Afrika ve Avrupa) ve **Yeni Dünya kıtaları** (Kuzey Amerika, Güney Amerika, Antarktika ve Avustralya ile Okyanusya).

ETKİNLİK

1. Kıtaların yüzey alanlarına ilişkin veriler içeren tabloyu kullan ve bir sütun (bar) diyagramı çiz. Daha sonra, kıtaları büyüklüklerine göre, en büyük kıtadan en küçüğe doğru sırala.
2. Kuzey ve Güney Amerika'nın toplam yüzey alanının ne kadar olduğunu hesapla ve hangi kıtanın bunların toplam yüzey alanından daha büyük olduğunu değerlendir.
3. Hangi kıtaların Kuzey, hangilerinin Güney yarımkürede bulunduğunu sayıp belirt.

KUZEY YARIMKÜRE

GÜNEY YARIMKÜRE

Dünya'nın siyasi haritasını kullanınız.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Dünyanın kıtalarını sıralayınız.
2. Hangi kıta en geniş yüzölçümüne sahiptir, hangisi en küçüktür?
3. Hangi kıta en fazla devlete sahiptir ve aynı zamanda yüzölçümü bakımından ikinci sıradadır?
4. Hangi kıta buzla kaplıdır ve kalıcı nüfusu yoktur; üstelik yüzölçümü bakımından Avrupa ve Avustralya'dan daha büyüktür?
5. Hangi kıta hem bir devlet hem de bir kıta olan tek örnektir?

KITALARIN NÜFUSU

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

Sence, bir kıtanın yüzölçümü büyükse, nüfusu da daha mı fazladır?

Nüfusun büyüklüğünü etkileyen en önemli faktörler nelerdir?

Nüfus, Dünya gezegeninde kaç kişinin yaşadığını ifade eder.

2024 yılında toplam dünya nüfusu yaklaşık **8 milyar kişidir**. Kıtalar arasındaki nüfus sayısı farklılık göstermektedir.

Tabloda, 2024 yılı itibarıyla kıtalara göre dünya nüfusu gösterilmiştir

Kıtalar	Nüfus (2024)
Asya	5 milyon
Avustralya ve Okyanusya	46 milyon
Avrupa	744 milyon
Kuzey Amerika	617 milyon
Afrika	1,5 milyar
Antarktika	/
Güney Amerika	438 milyon

Hangi kıta en kalabalık, hangisi en az nüfusa sahip?

Dünya üzerinde sürekli olarak yerleşim olmayan tek kıta Antarktika'dır. Antarktika'daki nüfus, bilimsel araştırma ekiplerinden (istasyonlar) oluşur. Burada sürekli yerleşik halk bulunmaz. Nüfus, mevsim koşullarına göre değişir. Yaz aylarında yaklaşık 5000 kişi bulunurken, kış aylarında bu sayı yaklaşık 1000'e düşer.

Aklında Kalsın

1. Nüfus, gezegenimizde kaç kişinin yaşadığını ifade eder.
2. En kalabalık kıta Asya'dır, en az nüfusa sahip kıta ise Avustralya ve Okyanusya'dır. Antarktika ise tek yerleşilmemiş kıtadır.

Daha fazlasını öğren

20. yüzyılın başında dünya nüfusu 1,6 milyar civarındaydı. O zamandan bu yana, bu sayı 8 milyara ulaşmıştır. Bu artış, iklim modellerinde değişikliklere, yaşam alanlarının kaybına, çevre kirliliğine ve doğal kaynakların tükenmesine yol açmıştır.

ETKİNLİK

Yedi gruba ayrılınız. Her grup bir kıtayı temsil eden bir afiş hazırlamalıdır. Afiş; çizimler ya da fotoğraflar, yüzölçüm bilgileri (km^2), nüfus sayısı ve o kıtayla ilgili ilginç bilgiler içermelidir. Örnek: Avustralya, kanguruların kıtasıdır. Hazırladığınız afişi sınıfta sununuz.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Dünya nüfusu toplam kaçtır?
2. Hangi kıta en fazla nüfusa sahiptir?
3. Nüfus bakımından Avrupa'nın sıralamadaki yeri nedir ve nüfusu ne kadardır?

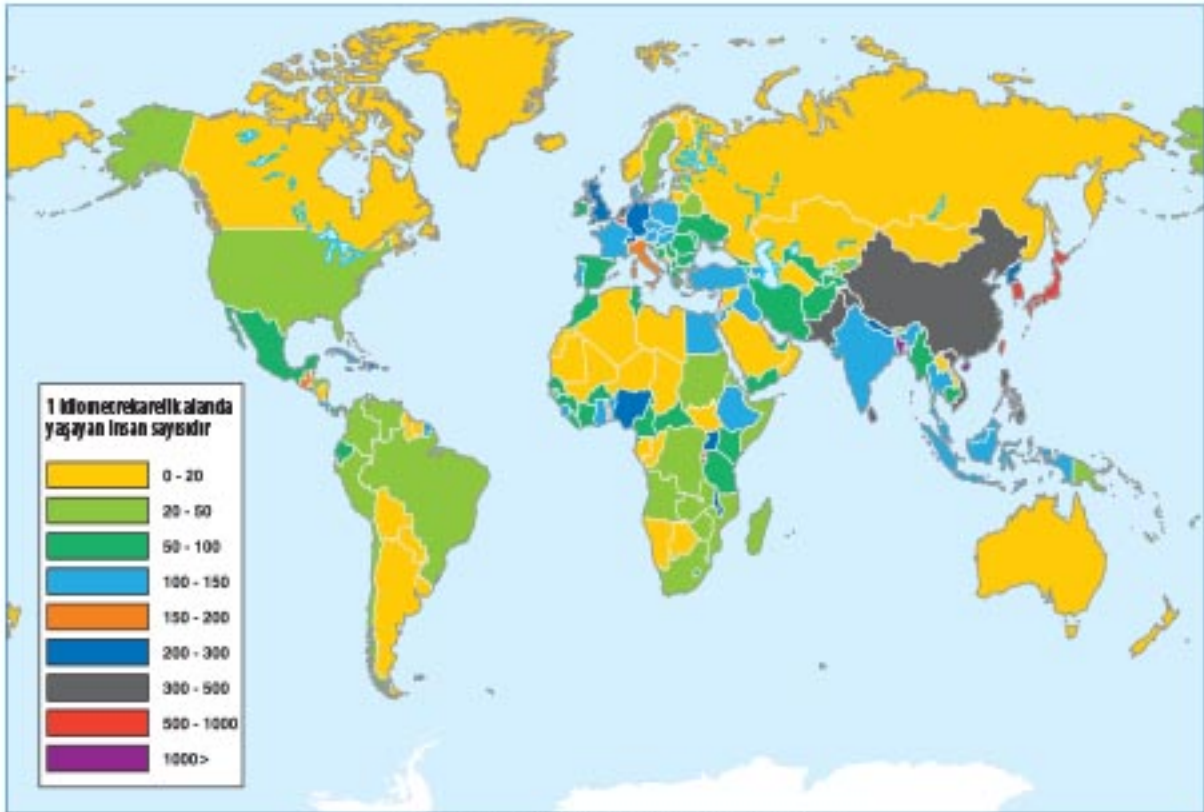
NÜFUS YOĞUNLUĞU

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Nüfus yoğunluğu, bir kıtanın nüfusuna mı bağlıdır? Açıkla!
- Dünya üzerindeki hangi bölgeler yerleşilmemiştir? Örnek ver.

Nüfus yoğunluğu, 1 km² alanda kaç kişinin yaşadığını gösterir.

Nüfus yoğunluğu, toplam nüfusun, bu nüfusun yaşadığı bölgenin yüzölçümüne bölünmesiyle hesaplanır.

2024 Yılında Ülkelerin Nüfus Yoğunluğu

Dünya üzerindeki tüm bölgelerde nüfus yoğunluğu eşit değildir.

Dünya genelinde **ortalama nüfus yoğunluğu** kilometrekare başına yaklaşık 53 kişidir.

Nüfus yoğunluğu, insan sayısının artmasıyla birlikte artar. Bu yoğunluk çeşitli faktörlere bağlıdır: iklim, yer şekilleri, doğal kaynaklar, sanayinin gelişmişliği, sağlık koşulları ve diğer etkenler.

En yoğun nüfuslu bölgeler; büyük nehirlerin vadileri, verimli ovalar ve madencilik bölgeleridir. Kıtaların kıyı kesimleri, iç bölgelerine göre daha yoğun nüfusludur.

En seyrek nüfuslu bölgeler ise Avrupa'nın en kuzey kesimleri, Asya ve Amerika ile yüksek dağlar ve çöl alanlarıdır.

Tabloda, 2024 yılı nüfus sayımına göre kıtalara ait nüfus yoğunlukları verilmiştir.

Kıta	1 km ² 'ye Düşen Nüfus Yoğunluğu
Avrupa	34 kişi
Asya	155 kişi
Avustralya ve Okyanusya	5 kişi
Antarktika	Sürekli nüfus yok
Afrika	51 kişi
Kuzey Amerika	29 kişi
Güney Amerika	25 kişi

Aklında Kalsın

- **En yoğun nüfuslu** kıta, kilometrekare başına 155 kişi ile Asya'dır; **en seyrek nüfuslu** kıta ise kilometrekare başına 5 kişi ile Avustralya ve Okyanusya'dır.
- Antarktika'da sürekli **yerleşik nüfus bulunmamaktadır**.

Daha fazlasını öğren

Moğolistan, sert iklimi nedeniyle (coğrafi konumunun sonucu olarak) dünyanın en seyrek nüfuslu ülkesidir. 2022 verilerine göre kilometrekareye yalnızca 2 kişi düşmektedir.

ETKİNLİK

1. Tabloya göre kıtaları, en yoğun nüfusludan en seyrek nüfusluya doğru sıralayıp yazınız.
2. Tablodaki verileri göstermek için bir çubuk grafik çizin.
3. İnternette resmi verileri kullanarak her kıtanın en yoğun nüfuslu beş ülkesini içeren bir tablo hazırlayın. Ardından, tablodaki veriler doğrultusunda bir çubuk grafik çizin.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Nüfus yoğunluğu neyi ifade eder?
2. Belirli bir bölge ya da alanın nüfus yoğunluğu nasıl belirlenir?
3. Dünya'nın ortalama nüfus yoğunluğu ne kadardır?
4. Nüfus yoğunluğu nelere bağlıdır?
5. Hangi bölgeler en yoğun, hangileri en seyrek nüfusludur?
6. Hangi kıta en yüksek, hangisi en düşük nüfus yoğunluğuna sahiptir?
7. Hangi kıta yerleşimsizdir? Neden?
8. Araştır ve dünyadaki en yoğun nüfuslu on şehri listele!

DOĞUM ORANI, ÖLÜM ORANI VE DOĞAL ARTIŞ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Sence, dünya nüfusu azalıyor mu yoksa artıyor mu?
- Nüfus sayısındaki değişim nelere bağlıdır?

Doğum sayısının toplam nüfusa oranına **doğum oranı** (natalite) denir.

Ölüm sayısının toplam nüfusa oranına **ölüm oranı** (mortalite) denir.

Doğum oranı sürekli değişmektedir.

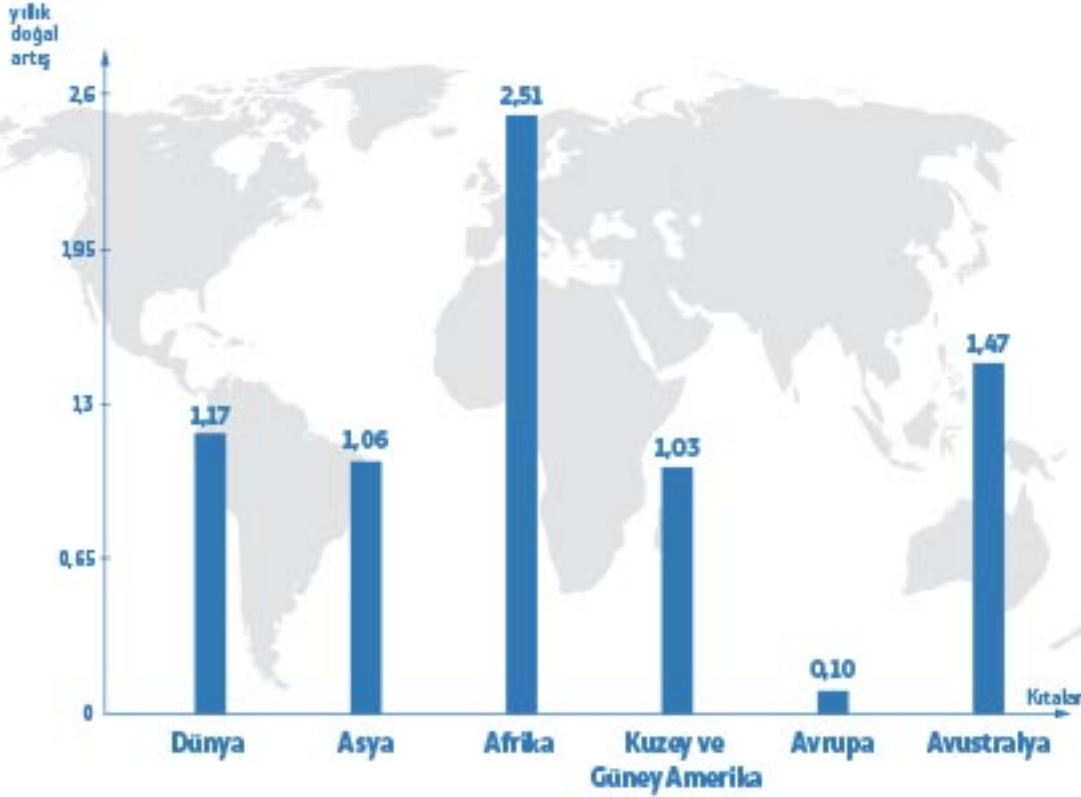
Doğum Oranı

Doğal Artış

Doğal artış, belirli bir zaman diliminde bir nüfusun doğum oranı ile ölüm oranı arasındaki farktır.

Resimde, 2010 ile 2013 yılları arasındaki dönemde kıtalara göre nüfusun doğal artışı bir çubuk grafikte gösterilmiştir.

- Hangi kıtalarda doğal artış en yüksek, hangilerinde en düşüktür?
- Bu ne anlama gelir, açıkla.

Doğal artış, nüfusun artıp artmadığını ya da azalıp azalmadığını gösterir.

Eğer doğum oranı (natalite) ölüm oranından (mortalite) büyükse, nüfus artar.

Tersine, ölüm oranı doğum oranından büyükse, nüfus azalır.

Son yıllarda, doğal artış tüm kıtalarda azalma göstermektedir; sadece Afrika kıtasında artış devam etmektedir.

Doğum ve ölüm oranları birçok faktöre bağlıdır: toplumun gelişmişlik düzeyi, bir bölgedeki eğitilmiş insan sayısı, doğal koşullar, ekonomik gelişim, sağlıklı ve temiz gıda ile suya erişim gibi.

Nüfus yoğunluğu, doğrudan doğum ve ölüm oranlarının artış ya da azalışına bağlıdır.

Aklında Kalsın

- Yenidoğan sayısının toplam nüfusa oranına doğum oranı denir.
- Ölüm sayısının toplam nüfusa oranına ölüm oranı denir.
- Doğal artış, belirli bir zaman diliminde belirli bir nüfusun doğum oranı ile ölüm oranı arasındaki farktır.

Daha fazlasını öğren

Eğer ölüm oranı doğum oranından fazlaysa, buna **negatif doğal artış** denir.

ETKİNLİK

1. Üç gruba ayrılınız. Her grup, verilen sorulara göre bir sunum hazırlayıp diğer gruplara sunmalıdır.

Grup 1:

- A) Doğum oranının azalmasının en yaygın nedenleri nelerdir?
- B) Doğal koşullar ölüm oranını nasıl etkiler?

Grup 2:

- A) Eğitim düzeyinin artması doğum oranını nasıl etkileyebilir?
- B) Bir ülkede tıbbın gelişmesi ölüm oranını nasıl etkileyebilir?

Grup 3:

- A) İnsanların alışkanlıkları (beslenme, fiziksel aktiviteler, hastalıklar vb.) bir ülkede doğum ve ölüm oranlarını nasıl etkiler?
- B) İnsanların yiyecek ve su yetersizliği yaşadığı kıta veya ülkeleri belirtiniz.

2. Görselde, kıtalara göre ortalama nüfus yaşı haritası verilmiştir.

A) Hangi kıta en yaşlı nüfusa sahiptir? Sence neden?

B) Nüfusun büyük bir kısmı yaşlıysa, bu bir kıta için ne anlama gelir?

3. Ülkemizde hangi yerlerde negatif, hangilerinde pozitif doğal artış olduğunu araştır. Not al ve sınıf arkadaşlarına sun.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Doğum oranı (natalite) kavramını açıkla.
2. Ölüm oranı (mortalite) nedir?
3. Doğal artış neyi ifade eder?
4. Doğal artışın artmasına hangi faktörler etki eder?
5. Doğal artış bize neyi gösterir?
6. Salgın hastalıkların doğum ve ölüm oranları üzerindeki etkisi nedir?

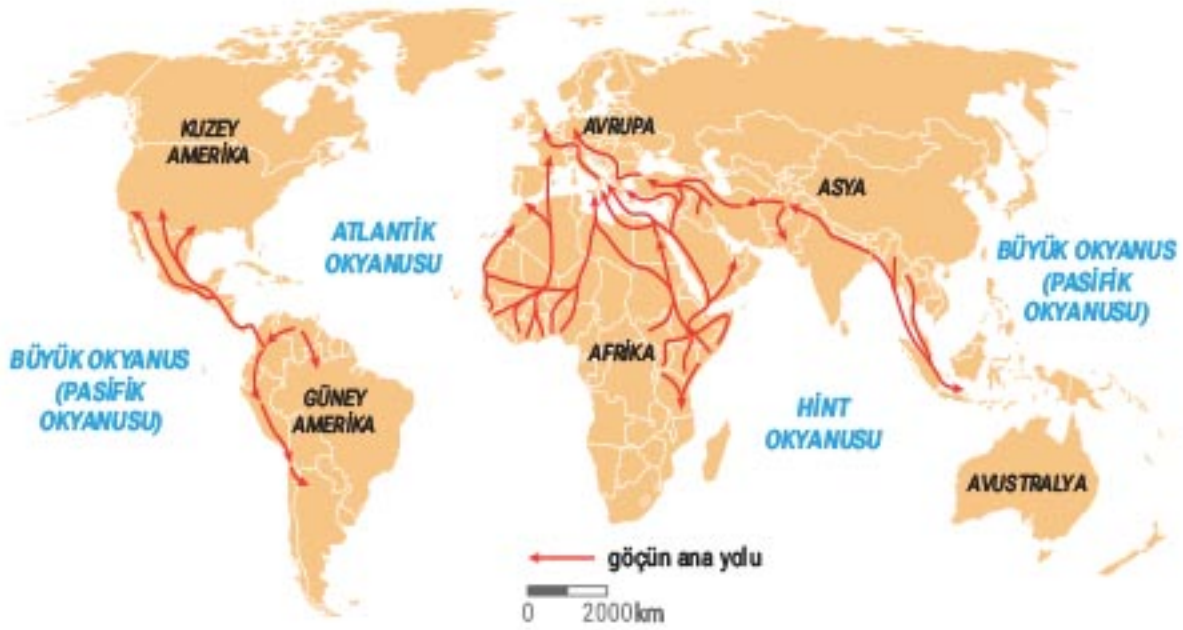
GÖÇLER

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

"Göç" ya da "göç etme" kavramını nasıl açıklarsın?

Bir yerden başka bir yere yaşamak amacıyla yapılan nüfus hareketine **göç (migrasyon)** denir.

Görselde insan göç yolları gösterilmiştir.

Nüfusun yaşadığı yerden ayrılması sürecine **emigrasyon** (göç verme).

Nüfusun başka bir yere yerleşmesi sürecine ise **immigrasyon** (göç alma) denir.

İnsanlar neden bir yerden başka bir yere göç ederler?

İnsanlar, Dünya üzerinde her zaman daha iyi yaşam koşulları arayışıyla bir yerden başka bir yere göç etmişlerdir. En büyük ve en bilinen göçler Asya kıtasından Avrupa kıtasına, ardından Amerika kıtalarına ve Avustralya ile Okyanusya'ya olmuştur.

Gerçekleştiği yere göre göçler, **iç göç** ve **dış göç** olarak ikiye ayrılır.

İç göç, nüfusun kendi ülkesi içinde bir yerden başka bir yere taşınmasıdır (köyden şehre, şehirden köye, bir şehirden başka bir şehre, bir köyden başka bir köye).

Dış göç ise, nüfusun kendi ülkesinin sınırları dışına taşınmasıdır.

Ben Aya'yım ve Mısır kökenliyim. Ailemle birlikte Kanada'ya taşındık. Babam doktor ve Toronto'daki bir bilim enstitüsünde çalışacak.

Ben Nikola'yım, Gevgelija'dan geliyorum. Üsküp'te Tıp Fakültesi'ne kaydoldum ve bu yüzden Üsküp'e taşındım.

Aya'nın durumu hangi tür göçü ifade eder, Nikola'nın durumu ise hangi tür göçü?

Dünya üzerindeki göç yolları.

Nüfusun göç etmesinin birçok nedeni vardır; bunlardan en önemlileri şunlardır:

- Ekonomik nedenler (daha iyi yaşam koşulları)
- Savaş ve silahlı çatışmalar
- Doğal afetler (salgın hastalıklar, seller, kuraklık, yangınlar vb.)

Savaşlar

Deprem

Sel

Yangın

Kuraklık

Salgın

Günümüz dünyasında, ekonomik açıdan yeterince gelişmemiş ülkelerde yüksek doğal nüfus artışı nedeniyle **aşırı nüfus yoğunluğu** görülmektedir. Aynı zamanda iş imkânlarının yetersiz olması, bu ülkelerden insanların daha gelişmiş ülkelere göç etmesine (emigrasyon) neden olur.

Gelişmiş ülkelerde ise düşük doğal nüfus artışı nedeniyle iş gücüne ihtiyaç duyulur. Bu nedenle, gelişmekte olan ülkelere gelen göçmenler, bu ülkelerin ekonomisinin gelişmesi için gerekli iş gücünü oluşturur.

İnsanlar günümüzde de göç etmektedir. Göçler, geçmişte olduğu gibi gelecekte de günlük yaşamımızın bir parçası olacaktır. Göçler, nüfusun sayısal yapısını değil, yalnızca yerleşim dağılımını etkiler.

Daha fazlasını öğren

1576 yılından günümüze kadar Meksika'daki Colima Yanardağı 40'tan fazla kez patlamıştır ve en büyük patlamalardan biri Ocak 1913'te meydana gelmiştir.

Volkanik faaliyetin tehdit oluşturması nedeniyle, son birkaç yıl içinde halkın tahliye edilmesine yönelik birçok uygulama gerçekleştirilmiştir. Yanardağın yakınına, hareketlerini gerçek zamanlı izlemek üzere bir kamera yerleştirilmiştir.

2014 yılındaki patlamadan sonra, volkan sürekli aktif görünmektedir ve neredeyse her yıl bir patlama yaşanmaktadır.

ETKİNLİK

1. Çiftler halinde çalışın. Her çift, nüfus göçüne neden olabilecek bir doğal afet seçip belirtmelidir. Araştırma yapın, not alın ve sınıf arkadaşlarınıza sunum yapın. Sunum şu bilgileri içermelidir:

- Hangi doğal afet gerçekleşti,
- Ne zaman ve nerede meydana geldi,
- Halk bu yerden nereye göç etti,
- Bu yerden gerçekleşen göç hangi tür göçtür,
- En çok hangi yeni yere göç edildi,
- Halkın evlerine geri dönmesi için neler yapılması gerektiğiyle ilgili kendi görüşünüzü yazınız.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Göç nedir?
2. Gerçekleştiği yere göre göç türlerini sıralayınız.
3. Nüfus göçünün en yaygın nedenleri nelerdir?
4. Neden az gelişmiş ülkelerden insanlar ekonomik olarak gelişmiş ülkelere göç etmektedir?
5. Göçler nüfus sayısını nasıl etkiler?

KITALARIN NÜFUS YAPISI

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

Gruplar hâlinde tartışınız: Göçler, kıtaların nüfus yapısını hangi şekilde etkileyebilir? Kendi örneğinizi veriniz!

Göçlerin yaşanmasındaki en sık neden nedir?

Nedeni ve zamanı ne olursa olsun; insanlar bir yerden başka bir yere, bir ülkeden diğerine, bir kıtadan diğerine göç ettiğinde bu durum nüfus yapısını büyük ölçüde etkiler.

Nüfus yapısının temel özellikleri şunlardır:

- cinsiyet
- yaş
- yoğunluk
- etnik köken

Nüfus yapısına ilişkin veriler, belirli aralıklarla gerçekleştirilen **nüfus sayımlarına** dayanarak elde edilir. Nüfus sayımı genellikle her on yılda bir yapılır.

Cinsiyet yapısına göre, erkek ve kadın nüfusu arasındaki sayısal oranı belirlenir. Bu oran, doğal nüfus artışını da etkiler.

Göç hareketleri, doğum oranı (natalite) ve ölüm oranındaki (mortalite) değişiklikler, **nüfusun yaş yapısını** etkiler.

Yaş yapısı, nüfusun **yaş gruplarına** göre dağılımını ifade eder:

- 0–19 yaş: **genç nüfus**
- 20–65 yaş: **yetişkin nüfus**
- 65 yaş üstü: **yaşlı nüfus**.

Bir kişinin yaşı, doğum tarihi ve yılına göre hesaplanır.

Nüfusun **etnik yapısı**, özellikle çok uluslu devletlerin gelişimi açısından önemlidir.

Nüfusun **etnik özellikleri**: ana dili, dini inancı, milliyeti, ırkı vb.

Etnik özelliklerin bilinmesi, farklı gelenekler, görenekler, kültürler, dinler gibi unsurlardan kaynaklanan farklılıkların anlaşılmasında önem taşır.

Göçler sayesinde tüm kıtalar; farklı dinlerin, ırkların ve milletlerin bir karışımı hâline gelmiştir.

Dünyada temsil edilen (inanılan) dinlerden bazılarını listeleyin.

Nüfusun başka bir ülkeye ya da kıtaya taşınması, eğer kitlesel şekilde gerçekleşirse, o ülkenin ya da kıtanın nüfus yapısının değişmesine katkı sağlar.

Avrupa ve Asya kıtalarında nüfusun büyük bir kısmı beyaz ve sarı ırka mensup halklardan oluşur.

Hindistan, farklı halkların ve ırkların bir karışımı olan gerçek bir mozaiktir.

Afrika ve Amerika kıtalarında beyaz, sarı ve siyah ırklar yer almakta olup, bu durum karma halk gruplarının oluşmasına yol açmıştır.

Aklında Kalsın

- Nüfusun yapısal özelliklerinin başlıcaları: cinsiyet, yaş, yoğunluk ve etnik kökenidir.
- Göçler, farklı ırkların dağılımı üzerinde etkili olur.

Daha fazlasını öğren

- **Melezler**, beyaz ve siyah ırkın karışımından oluşan insanlardır.
- **Mestizolar**, beyaz ve sarı ırkın karışımından oluşan insanlardır.
- **Zamboslar**, siyah ve sarı ırkın karışımından oluşan insanlardır.
- **Demografi**, nüfusu; yapısını, yoğunluğunu, bileşimini, cinsiyet ve dini yapısını inceleyen bilim dalıdır. "Demografi" kelimesi Yunanca kökenlidir: Démos – halk; Graphé – yazmak, betimlemek.

ETKİNLİK

1. Gruplara ayrılınız. Her grup, kendisine verilen konuyu araştırmalı ve bir sunum hazırlamalıdır. Sınıf arkadaşlarınıza sununuz.

Grup 1: Günümüzde nüfus göçlerinin nedenleri

Grup 2: Danimarka'da konuşulan dinler, ırklar ve diller

Grup 3: Brezilya'da konuşulan dinler, ırklar ve diller

Grup 4: Hindistan'da konuşulan dinler, ırklar ve diller

2. "Kıtalar ve Onların İnsanları Arasında Yolculuk"

Gerekli malzeme:

- Büyük kâğıt yaprakları (veya tahta için keçeli kalem)
- Her kıta için nüfus verileri (yaş, cinsiyet, nüfus sayısı) bulunan kartlar
- Görsel destek için çeşitli ulusal giysiler içindeki insanların resimleri
- Küre veya dünya haritası

Oyun kuralları: Sınıfın 6 köşesine işaretleri yerleştirin: Afrika, Avrupa, Asya, Kuzey Amerika, Güney Amerika, Avustralya. Her "kıta" yanına kısa, anlaşılır bilgiler yapıştırın, örneğin: Asya: En fazla insan, çok sayıda genç insan, şehirlerde yoğun nüfus. Avrupa: Daha az genç, daha çok yaşlı insan, daha düşük yoğunluk. Afrika: Çok sayıda genç insan, hızlı nüfus artışı vb.

Oyunun birkaç çeşidi oynanabilir:

- 1) "Kıtayı Keşfet!" Öğretmen yüksek sesle bir tanım söyler (örneğin: "En çok genç insan bulunan kıta"), öğrenciler doğru olduğunu düşündükleri köşeye giderler (Afrika).
- 2) Her kıta için öğrenciler nüfus verileri içeren kartlar alır ve basit bir yaş piramidi çizerler (daha çok genç ya da yaşlı insan). Nüfusun yapısı hakkında kısa bir metin yazarlar (nüfus sayısı, gençlerin mi yaşlıların mı daha fazla olduğu, oradaki çocukların ne yapmayı sevdikleri vb.). Orada yaşayan insanların resimlerini yapıştırırlar.
- 3) Öğrenciler yedi gruba ayrılır. Her grup bir kıta alır ve kendi kıtasını diğerlerine cümlelerle tanıtmakla görevlidir. Örneğin: "Biz Afrika'dan geliyoruz. Bizde çok sayıda genç insan var. Çocuklarımız futbol oynamayı ve yeni şeyler öğrenmeyi sever". "Biz Avrupa'dan geliyoruz. Bizde birçok büyükanne ve büyükbaba vardır, onlar hikâyeler anlatırlar".

Öğrendiklerini kontrol et

1. Nüfusun yapısal özellikleri nelerdir?
2. Nüfusun yapısına ilişkin veriler nereden elde edilir?
3. Cinsiyet yapısı ne anlama gelir, açıkla.
4. Yaş yapısını etkileyen faktörler nelerdir?
5. Nüfusun etnik özelliklerini sıralayınız.

GÖÇLERİN OLUMLU ETKİLERİ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

Sence, insanların bir yerden başka bir yere göç etmesinin ne gibi sonuçları olabilir?

Göç hareketleri geçmişte de olmuştur, günümüzde de olmaktadır ve gelecekte de devam edecektir.

Nüfusun göç etmesi / Nüfusun yer değiştirmesi

Dünya genelinde göçler, büyük coğrafi keşiflerden sonra özellikle hız kazanmış ve bu dönemde bölgelerdeki nüfus dağılımı değişmeye başlamıştır. Göçler, nüfusun sayısı, yoğunluğu, yapısı, farklı ırkların, dinlerin ve milletlerin bir araya gelmesi gibi unsurların değişmesine neden olmuştur. Amerika ile Avustralya ve Okyanusya'ya Avrupa'dan yeni nüfus yerleşmiş, bu kıtalarda yeni bölgeler ve devletler oluşmaya başlamıştır.

Göçler hem olumlu hem de olumsuz etkiler yaratabilir.

Göçün olumlu etkileri, insanların yaşamak için seçtikleri yerlere yönelik olup şunları kapsar:

- Daha iyi güvenlik, yaşam standardı, eğitim olanakları ve iyi bir iş bulma imkânı.
- Göç hareketleri iş gücü arzını artırır. Göç alan ülke, ekonomik ve endüstriyel gelişimi destekleyen nitelikli iş gücü kazanır.
- Farklı ırk, din, dil, kültür ve geleneklerden insanlar arasında daha fazla iletişim, hoşgörü, anlayış ve farklılıkların kabulü gelişir.
- Doğum oranının düştüğü ya da düşük olduğu bölgelerde nüfusun artması sağlanır.
- Göç eden insanlar, yerleştikleri ülkenin gelenek ve tarihini tanır, kabul eder ve saygı gösterir.

Bilim, teknoloji, iletişim ağları ve ulaşımın hızla gelişmesi sayesinde günümüzde nüfus göçleri daha sık ve daha kolay gerçekleşmektedir.

Aklında Kalsın

Göçler, farklı ırk, din, dil, kültür ve geleneklere sahip insanlar arasında daha fazla iletişim, hoşgörü, anlayış ve farklılıkların kabulüne katkı sağlar.

Daha fazlasını öğren

Büyük insan topluluklarının bir coğrafi bölgeden diğerine taşınmasıyla gerçekleşen göçlere kitlesel göçler (toplu göçler) denir. Göçler ayrıca daha küçük ölçekli, bireysel ya da mevsimlik de olabilir.

ETKİNLİK

Gruplara ayrılınız. Verilen konuyu araştırıp notlar alınız. Ardından sınıf arkadaşlarınıza sunum yapınız.

Birinci grup: Göçlerin olumlu etkileri

İkinci grup: Göçlerin olumsuz etkileri

Üçüncü grup: Göçlerin olumlu ve olumsuz etkilerinin ortak özellikleri (benzerlikleri)

Öğrendiklerini kontrol et

1. Dünya çapında göçler en yoğun olarak ne zaman gerçekleşmiştir?
2. Amerika ve Avustralya ile Okyanusya'da göçler, nüfusun yapısında ne tür değişimlere neden olmuştur?
3. Göçlerin ne gibi etkileri olabilir?
4. Göçün olumlu etkisine kendi somut bir örneğini ver.

DEVLETLERİN YÜZÖLÇÜMLERİNE VE NÜFUS SAYISINA GÖRE BÜYÜKLÜĞÜ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

Haritadaki her renkli alan bir devleti göstermektedir.

Bu tür haritaya siyasi harita denir.

Dünya'nın Siyasi Haritası

Bir devletin yüzölçümünün büyük olması, o devletin en fazla nüfusa sahip olduğu anlamına gelir mi?

Dünya üzerinde yaklaşık 195 devlet bulunmaktadır. Ayrıca hiçbir devlete ait olmayan bazı bölgeler de mevcuttur. Yüzölçümü büyük olan devletlerin bazı bölgeleri yoğun nüfuslu olabilirken, bazı bölgeleri ise hiç yerleşilmemiş olabilir. Bu da demektir ki bir devletin yüzölçümü büyük olsa da, o yüzölçüme oranla nüfusu az olabilir.

Aşağıdaki tabloda, on ülkenin yüzölçümü ve nüfus bilgileri verilmiştir:

Ülke	Yüzölçümü (km ²)	Nüfus
Rusya	17 098 246	146 122 520
Kanada	9 984 670	37 742 154
Çin	9 706 961	1 419 321 278
ABD	9 372 610	336 925 270
Brezilya	8 515 767	217 186 052
Avustralya	7 692 024	25 499 884
Hindistan	3 287 590	1 450 935 791
Arjantin	2 780 400	45 195 774
Kazakistan	2 724 900	18 776 707
Cezayir	2 381 741	43 851 044

- A) Dünya siyasi haritasında bu on büyük ülkeyi bul ve adlandır.
 B) Yüzölçümü bakımından en büyük ülke hangisidir?
 C) Nüfus bakımından en kalabalık ülke hangisidir?
 D) Neden en büyük yüzölçümüne sahip ülkeler aynı zamanda en kalabalık nüfusa sahip değildir – bu neye bağlıdır?

Aklında Kalsın

- Devletlerin büyüklüğü, hem yüzölçümlerine hem de nüfus sayılarına göre belirlenebilir.
- Bir ülkenin yüzölçümünün büyük olması, o ülkenin mutlaka çok nüfuslu olacağı anlamına gelmez.

Daha fazlasını öğren

Dünyadaki 195 ülkenin yüzölçümüne göre sıralamasını öğrenmek için şu bağlantıyı incele:

<https://www.worldometers.info/geography/largest-countries-in-world/>

Eğer Dünya'daki toplam nüfus hakkında bilgi edinmek istersen, bu bağlantıya bakabilirsin:

<https://www.worldometers.info/world-population/>

ETKİNLİK

1. Tablodaki ülkelere aityüzölçümü ve nüfus verilerine göre bir çubuk grafik oluşturunuz.
2. Gruplara ayrılınız. Her grup bir kıtayı araştırmakla görevlidir:
 - A) Yüzölçümü bakımından en büyük ülke
 - B) Nüfus bakımından en kalabalık ülke
 - C) Kıtanın en yoğun nüfuslu bölgesi
 Elde edilen bilgileri sınıf arkadaşlarınıza sununuz.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Dünya genelinde kaç ülke bulunmaktadır?
2. Yüzölçümü bakımından dünyanın en büyük ülkesi hangisidir?
3. Nüfus bakımından dünyanın en kalabalık ülkesi hangisidir?
4. Nüfus sayısını etkileyen en önemli faktörler nelerdir?

YÜZÖLÇÜMÜNE VE NÜFUS SAYISINA GÖRE DÜNYANIN EN BÜYÜK DEVLETLERİ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

Dünya haritasını dikkatlice incele ve yüz ölçümü bakımından dünyanın en büyük ülkesinin hangisi olduğunu hatırla.

Tabloda verilen 2024 yılına ait verileri okuyun ve bu ülkeler hakkında tartışın

AVRUPA

Ülke	Yüzölçümü (km ²)
Rusya (Avrupa kısmı)	3 969 100
Ukrayna	603 628
Fransa	549 087

Tablo 1

Ülke	Nüfus (2024)
Rusya	144 820 423
Almanya	84 552 242
Birleşik Krallık (İngiltere)	69 138 192

Tablo 2

Tablo 1'deki ülkeler kırmızı renkle boyanmıştır.

Kendi fiziki haritada, Tablo 2'deki ülkeleri turuncu renkle boy.

ASYA

Ülke	Yüzölçümü (km ²)
Rusya (Asya kısmı)	13 083 100
Çin	9 706 961
Hindistan	3 287 590

Tablo 3

Ülke	Nüfus (2024)
Hindistan	1 450 935 791
ÇİN	1 419 321 278
Endonezya	283 487 931

Tablo 4

Tablo 3'teki ülkeleri yeşil renkle boyanmıştır.

Kendi fiziki haritada, Tablo 4'teki ülkeleri mavi renkle boy.

AFRİKA

Ülke	Yüzölçümü (km ²)
Cezayir	2 381 741
Kongo	2 345 000
Sudan	1 886 068

Tablo 5

Ülke	Nüfus (2024)
Nijerya	232 679 478
Etiyopya	132 059 767
Mısır	116 538 258

Tablo 6

Tablo 5'teki ülkeler mor renkle boyanmıştır.

Kendi fiziki haritada, Tablo 6'daki ülkeleri sarı renkle boy.

KUZEY AMERİKA

Ülke	Yüzölçümü (km ²)
ABD	9 147 420
Kanada	9 093 510
Meksika	1 943 950

Tablo 7

Ülke	Nüfus (2024)
ABD	345 426 571
Meksika	130 861 007
Kanada	39 742 430

Tablo 8

Tablo 7'deki ülkeler mavi renkle boyanmıştır.

Kendi fiziki haritada, Tablo 8'deki ülkeleri kırmızı renkle boy.

GÜNEY AMERİKA

Ülke	Yüzölçümü (km ²)
Brezilya	8 515 767
Arjantin	2 780 400
Peru	1 285 216

Tablo 9

Ülke	Nüfus (2024)
Brezilya	211 998 573
Kolombiya	52 886 363
Arjantin	45 696 159

Tablo 10

Tablo 9'daki ülkeler yeşil renkle boyanmıştır.

Kendi fiziki haritada, Tablo 10'daki ülkeleri turuncu renkle boy.

AVUSTRALYA VE OKYANUSYA

Ülke	Yüzölçümü (km ²)
Avustralya	7 682 300
Papua Yeni Gine	452 860
Yeni Zelanda	263 310

Tablo 11

Ülke	Nüfus (2024)
Avustralya	26 713 205
Papua Yeni Gine	10 576 502
Yeni Zelanda	5 213 944

Tablo 12

Tablo 11'deki ülkeler mavi renkle boyanmıştır.

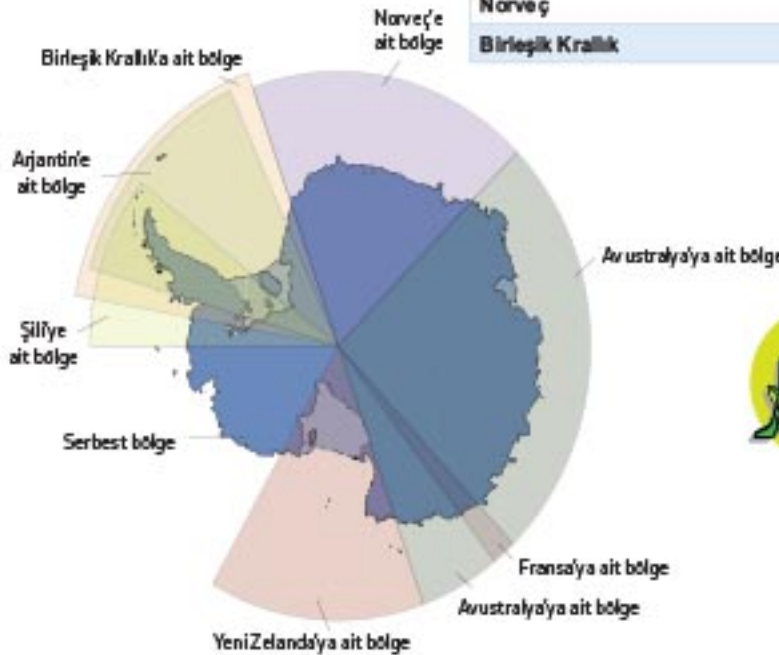

Kendi fiziki haritada, Tablo 12'deki ülkeleri mor renkle boyayın.

ANTARKTİKA

Antarktika'da resmi olarak hiçbir devlet bulunmamaktadır. Ancak, yedi ülke bu kıtanın bazı bölümleri üzerinde hak iddia etmektedir. Bu ülkeler: Avustralya, Norveç, Birleşik Krallık, Arjantin, Şili, Yeni Zelanda ve Fransa'dır.

Diğer devlete ait olan bölüm	Yüzölçümü (km ²)
Avustralya	5 896 500
Norveç	2 700 000
Birleşik Krallık	1 709 400

Antarktika'da kalıcı nüfus yoktur.

Aklında Kalsın

- Dünyanın yüzölçümü bakımından en büyük beş devleti Rusya, Kanada, ABD, Çin ve Brezilya'dır.
- Dünyanın en kalabalık beş devleti Hindistan, Çin, ABD, Endonezya ve Pakistan'dır.

Daha fazlasını öğren

Antarktika'nın büyük bir kısmı buzla kaplıdır; buzun ortalama kalınlığı 1,9 kilometredir.

Antarktika, ortalama olarak kıtalar arasında en soğuk, en kurak ve en rüzgârlı olanıdır ve en yüksek ortalama deniz seviyesine sahiptir. Kıta, esasen bir kutup çölüdür.

ETKİNLİK

1. Nüfus sayısı ve yüzölçümüne göre kıtalardaki en büyük devletlerin verilerinden bir çubuk grafik oluştur. Sınıf içinde, hangi devletin en kalabalık olduğunu ve bunun aynı zamanda en büyük yüzölçümüne sahip olup olmadığını tartışın.
2. Yedi gruba ayrılın ve her grup bir kıta seçsin. Sizler, seçtiğiniz devlete seyahat ve ziyaret teklifi sunan bir turizm acentesi rolündesiniz. Teklifinizde şu bilgileri yazın:
 - Ziyaret edilmesi gereken yerler
 - Konuşulan diller
 - O devlette düzenlenen ilginç gelenekler veya Etkinlikler
 - Özgün yemekler
 - Tanınmış kişiler
 - Tarihi yapılar, arkeolojik alanlar
 Teklifinizi sınıf arkadaşlarınıza sunun.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Hangi devlet Avrupa'da en fazla nüfusa sahiptir ve hangisi yüzölçümü bakımından en büyüktür?
2. Asya'da yüzölçümü ve nüfus bakımından en büyük devlet hangisidir?
3. Afrika'da en fazla nüfusa sahip devlet hangisidir?
4. Amerika'da nüfus bakımından en büyük devlet hangisidir?
5. Hangi kıtanın sürekli nüfusu yoktur?
6. Dünyada hem Avrupa'da hem Asya'da bulunan ve en büyük yüzölçümüne sahip olan tek devlet hangisidir?
7. Afrika'da yüzölçümü bakımından en büyük devlet hangisidir?
8. Hangi devletin nüfusu daha fazladır: Brezilya mı yoksa Pakistan mı?
9. Hangi üç devletin nüfusu 300 milyondan fazladır?
10. Kuzey Amerika'da yüzölçümü bakımından en büyük devlet hangisidir?
11. Dünyada yüzölçümü bakımından ikinci en büyük devlet hangisidir?
12. Güney Amerika'da yüzölçümü bakımından en büyük ve dünyanın en büyük ilk beş devleti arasında yer alan devlet hangisidir?
13. Asya'da, Rusya ve Çin'den sonra yüzölçümü bakımından üçüncü sırada olan devlet hangisidir?
14. Dünyada nüfus bakımından dördüncü sırada olan devlet hangisidir?
15. Neden bazı devletler yüzölçümü bakımından çok büyük oldukları hâlde az nüfusa sahiptir? (Örnek: Kanada, Rusya)
16. Bir devletin yüzölçümü onun ekonomisine ve insanların yaşamına etki eder mi? Cevabını açıkla.

DÜNYADAKİ EN BÜYÜK DEVLETLERİN BAŞKENTLERİ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Kendi ülkenden başka, ziyaret ettiğin bazı büyük şehirleri say.
- Bu şehirler herhangi bir devletin başkenti mi ve hangi devlete aittir?

RUSYA, yüzölçümü bakımından **Avrupa'nın** ve **dünyanın** en büyük devletidir. İki kıtaya aittir: Avrupa ve Asya.

Rusya haritası

Rusya'nın başkenti Moskova'dır ve aynı zamanda ülkenin en kalabalık şehridir. Moskova, 10 milyondan fazla nüfusa sahip en kuzeydeki şehirdir. En uzun demiryolu hattı Moskova'dan Vladivostok'a uzanır. Moskova, zengin kültürü ve tarihiyle tanınır.

Rusya'nın eski başkenti Sankt-Peterburg'dur. Bu şehir, Rusya'daki nüfus bakımından ikinci büyük şehirdir ve Baltık Denizi kıyısında yer alır.

Moskova'da Kızıl Meydan

Moskova'da iş merkezi

Daha fazlasını öğren

Baykal Gölü, dünyada fokların yaşadığı tek tatlı su havzasıdır. Baykal Gölü, dünyanın en derin gölüdür.

ÇİN, dünyada en kalabalık ikinci devlettir ve 1,4 milyardan fazla nüfusa sahiptir. Çin, 14 ülkeyle sınır komşusudur ve aynı zamanda en uzun kara sınırına sahiptir.

Başkent, yaklaşık 20 milyon insanın yaşadığı **Pekin'dir**. Pekin, Kuzey Çin'de yer almaktadır.

Pekin

Pekin'deki Yasak Şehir

Daha fazlasını öğren

Çin'in en büyük şehri Şanghay'dır ve bu şehir, dünyada büyüklük bakımından ikinci sıradadır. Şanghay, Yangtze Nehri'nin ağzında yer alır.

Çin hangi devletlerle sınır komşusudur? Asya'nın siyasi haritasında bu ülkeleri bulun.

Ekvator'a göre, Kuzey Amerika kuzey enleminde yer alır. Kuzey Amerika, yüzölçümü bakımından Asya ve Afrika'dan sonra üçüncü en büyük kıtadır.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ (ABD) 50 federal eyaletten oluşur. Nüfusu; Avrupa'dan gelen halklar, daha az sayıda Afrika kökenli nüfus, Asya'dan gelen göçmenler ile Yerli Amerikalılar olan Kızılderililer ve Inuitlerden oluşur. En yoğun nüfuslu bölgeler ovalar ve göller çevresidir, en seyrek nüfuslu yerler ise dağlık bölgelerdir.

Başkent, Amerika Birleşik Devletleri'nin ilk başkanı General George Washington'un adını taşıyan **Washington'dur**. Şehir ve çevresi özel bir bölgeyi oluşturur ve herhangi bir federal eyalete ait değildir.

Washington'da Beyaz Saray

Washington'da Kongre Binası

Amerika Birleşik Devletleri'nin hangi şehri Büyük Elma olarak adlandırılır ve bu şehir neyle tanınır?

Yüzölçümü bakımından Güney Amerika'nın en büyük devleti **Brezilya'dır**. En yoğun nüfuslu yerler şehirlerdir, en seyrek nüfuslu bölge ise Amazon Nehri çevresidir. Brezilya, dünyadaki en büyük kahve üreticilerinden biridir

Brezilya'nın başkenti, ülkenin orta-batı bölgesinde, Brezilya Platosu üzerinde yer alan **Brezilya** şehridir. Brezilya, çok sayıda gökdeleniyle tanınan bir şehirdir.

Brasília

Brasília'da Ulusal Kongre Binası

Kuzey **Afrika'da** yer alan **Cezayir**, bu kıtanın yüzölçümü bakımından en büyük devletidir. Cezayir, Akdeniz'e kıyısı olduğu için elverişli bir coğrafi konuma sahiptir.

Başkenti Cezayir'dir. Şehrin modern bölümü Akdeniz kıyılarında kurulmuştur, eski bölümü ise tepelerde yer alır.

Cezayir Şehri

Cezayir Şehrinde Bir Liman

Daha fazlasını öğren

Cezayir şehrinin takma adı, denizden görülen beyaz binalar nedeniyle Beyaz Cezayir'dir.

Avustralya, tüm tarafları okyanuslarla çevrili bir ülkedir. Aynı zamanda hem bir kıta hem de bir devlettir. Avustralya, dünyadaki en kurak ve en düz yerleşim bölgesidir. İsmi, "güney toprakları" anlamına gelen eski Latince bir terim olan terra australis ile bağlantılıdır.

Başkent **Canberra**'dir. Canberra, ulusun eğitim şehri olarak kabul edilir. Şehrin merkezinde yapay bir göl olan **Burley Griffin Gölü** bulunur ve çevresinde çok sayıda millî park vardır.

Canberra'daki Parlamento'ya Giden Bulvar

Canberra

Aklında Kalsın

- Dünya üzerinde yedi kıta vardır, yaklaşık 195 devlet bulunur ve yaklaşık sekiz milyar insan yaşar.
- Yüzölçümü bakımından en büyük devlet Rusya'dır, en fazla nüfusa sahip olan Hindistan'dır, en yoğun nüfuslu devlet ise Monako'dur.

Proje Çalışması

1. Gruplara ayrılın. Bir kıta seçin ve o kıtada üç gün sürecek bir gezi organize edin. Amaç, kıtanın en büyük üç şehrini ziyaret etmektir. İnternette aşağıdaki bilgileri araştırın:
 - A) nüfus sayısı
 - B) devletin bayrağı ve şehrin arması (varsa)
 - C) şehirle ilgili ilginç bilgiler
 - D) şehirde konuşulan dil (veya birden fazla dil konuşuluyorsa diller)

Öğrendiklerini kontrol et

1. Yüzölçümü bakımından dünyanın en büyük devleti hangisidir ve başkenti neresidir?
2. Brezilya hangi devletlerle sınır komşusudur?
3. Hangi devlet dünyanın en uzun kara sınırına sahiptir?
4. Amerika Birleşik Devletleri kaç federal eyaletten oluşur?
5. Hangi devlet aynı zamanda bir kıtadır? Başkenti neresidir?
6. Dünyanın en küçük devleti hangisidir, araştırınız!

KUZHEY MAKEDONYA CUMHURİYETİNİN KONUMU, YÜZÖLÇÜMÜ VE NÜFUSU

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, Dünya gezegeninin hangi yarım küresinde yer almaktadır, belirleyiniz.
- Hangi kıtada ve hangi yarımadada yaşıyoruz?

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, Avrupa kıtasında yer almakta olup Balkan Yarımadası'nın orta kısmını kaplamaktadır.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin dünyadaki konumu

Ülkemiz, 8 Eylül 1991 tarihinde bağımsızlığını kazandı. 1993 yılında Makedonya, Birleşmiş Milletler'e üye oldu.

Kuzey Makedonya'nın **yüzölçümü** **25.713 kilometrekaredir.**

Devletin nüfusu sürekli değişmekle birlikte, 2021 yılında yapılan son **nüfus sayımına** göre ülkemizde yaklaşık **iki milyon** kişi yaşamaktadır.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti haritası

Üsküp

Ülkemizin başkenti **Üsküp'tür** ve 2021 nüfus sayımına göre 526.502 kişilik bir nüfusa sahiptir.

Vardar Nehri, Üsküp'ten Geçmektedir

Üsküp'teki Ana Meydan

Üsküp'te hangi önemli kurumlar bulunmaktadır?

Ülkemizin topraklarından, komşu ülkelerle bağlantı kuran önemli uluslararası ulaşım yolları geçmektedir. Bu nedenle, Makedonya **elverişli bir coğrafi konuma** sahiptir.

Ülkemiz de farklı etnik gruplar yaşamaktadır. Vatandaşlar etnik kimliklerine göre şu gruplara mensup olabilirler: Makedonlar, Arnavutlar, Romanlar, Sırlar, Ulahlar, Türkler, Boşnaklar veya başka bir etnik kökene sahip olabilirler.

Aklında Kalsın

- Makedonya'nın yüzölçümü 25.713 kilometrekaredir ve yaklaşık iki milyon kişi yaşamaktadır.
- 2021 yılı Devlet İstatistik Kurumu verilerine göre Makedonya'daki nüfus yoğunluğu kilometrekare başına yaklaşık 72,2 kişidir.
- Üsküp'te yaklaşık yarım milyon kişi yaşamaktadır.

Daha fazlasını öğren

- Balkan Yarımadası'nda, ülkemizin yanı sıra şu devletler yer almaktadır: Sırbistan, Kosova, Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk, Hırvatistan, Slovenya, Bosna-Hersek, Romanya, Karadağ ve Türkiye'nin Avrupa kıtası üzerinde bulunan kısmı.
- Vardar Vadisi, elverişli coğrafi konum açısından en büyük öneme sahiptir; çünkü Vardar Nehri boyunca Balkan Yarımadası'nın ana ulaşım yolları yer almaktadır.

ETKİNLİK

Gruplara ayrılın ve araştırmalar yapın. Ardından bilgileri ortak bir büyük kâğıda – veya kartona (hamer) yerleştirin. Böylece ülkemizdeki nüfus hakkında genel bir tablo elde edeceksiniz.

Grup 1: Kuzey Makedonya'daki cinsiyet yapısını araştırın.

Grup 2: Ülkemizde konuşulan dilleri araştırın.

Grup 3: Bir kör (boş) harita üzerinde bölgeler (rejyonlar) bazında nüfus yoğunluğunu gösterin ve kendi efsanenize göre renklendirin.

Grup 4: Ülkemizin etnik yapısını araştırın ve sunun.

Grup 5: Kuzey Makedonya'da hangi dinler mevcuttur, yüz delik olarak yazın ve temsil edin.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Ülkemizin Avrupa kıtasındaki konumu nasıldır, açıklayınız.
2. Kuzey Makedonya'nın yüzölçümü ne kadardır?
3. Son nüfus sayımına göre nüfus miktarı ne kadardır?
4. Ülkemizde nüfus yoğunluğu ne kadardır?
5. Kuzey Makedonya'da nüfusun etnik yapısı nasıldır?

KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NİN KOMŞU DEVLETLERİ VE ONLARIN BAŞKENTLERİ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Kuzey Makedonya Cumhuriyeti hangi yarımada da yer alır?
- Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin başkenti neresidir?

Siyasi haritayı kullanarak komşu ülkelerimizi belirle.

Komşu ülkeler, ortak sınırlara sahip olan ülkelerdir.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti; Sırbistan Cumhuriyeti, Kosova Cumhuriyeti, Bulgaristan Cumhuriyeti, Yunanistan Cumhuriyeti ve Arnavutluk Cumhuriyeti ile sınır komşusudur.

Ülkemiz **kuzeyde Sırbistan Cumhuriyeti** ile sınır komşusudur. Bu devletin yüzölçümü yaklaşık **77.474 km²** dir. Sırbistan'da yaklaşık **yedi milyon** kişi yaşamaktadır.

Sırbistan'ın başkenti **Belgrad**'tır. Belgrad'dan sonra en kalabalık şehirler Novi Sad ve Niş'tir.

Belgrad

Sırbistan

Kuzeybatıda, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti **Kosova Cumhuriyeti** ile sınır komşusudur. Kosova'nın yüzölçümü **10.908 km²**dir. Kosova'da yaklaşık **bir milyon sekiz yüz bin** kişi yaşamaktadır.

Kosova'nın başkenti ve en büyük şehri **Prishtine'dir**. Bu şehir, ülkenin kültürel, idari ve siyasi merkezidir.

Kosova

Prishtine

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin **güneyinde Yunanistan Cumhuriyeti** yer almaktadır. Yunanistan'ın yüzölçümü **131.957 km²**dir. Ülkede yaklaşık **on milyon** kişi yaşamaktadır.

Yunanistan

Yunanistan'ın başkenti ve en büyük şehri **Atina'dır**. İkinci en büyük şehir ise Selanik'tir.

Atina

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin **doğusunda Bulgaristan** Cumhuriyeti yer almaktadır. Ülkenin toplam yüzölçümü **110.994 km²** dir. Bulgaristan'da yaklaşık **yedi milyon** kişi yaşamaktadır. Başkent **Sofya'dır**. Diğer büyük şehirler arasında Plovdiv, Varna ve Burgaz bulunmaktadır.

Bulgaristan

Sofya

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin **batısında Arnavutluk** Cumhuriyeti yer almaktadır. Arnavutluk'un yüzölçümü **27.400 km²** dir. Toplam nüfus yaklaşık **iki milyon sekiz yüz bin** kişidir.

Arnavutluk

Arnavutluk'un başkenti ve aynı zamanda en büyük şehri **Tiran'dır**.

Tiran

Aklında Kalsın

Komşu devletler, ortak sınırlara sahip olan ülkelerdir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin komşu devletleri şunlardır: Sırbistan Cumhuriyeti, Bulgaristan Cumhuriyeti, Yunanistan Cumhuriyeti, Arnavutluk Cumhuriyeti ve Kosova Cumhuriyeti.

ETKİNLİK

1. Kuzey Makedonya'nın dünya üzerindeki coğrafi konumu nasıldır?
2. Altı gruba ayrılın. Belirlenen ülke için gelenekler, özgün yemekler, ilginç bilgiler, tanınmış sporcular/müzisyenler/sanatçılar hakkında bir kitap/album hazırlayın.

Grup 1: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti

Grup 2: Yunanistan Cumhuriyeti

Grup 3: Arnavutluk Cumhuriyeti

Grup 4: Kosova Cumhuriyeti

Grup 5: Sırbistan Cumhuriyeti

Grup 6: Bulgaristan Cumhuriyeti

Hazırladığınız kitap/albumü sınıfta sunun.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Kuzey Makedonya'nın dünya üzerindeki konumu nasıldır (kıta, coğrafi konum)?
2. Kuzey Makedonya kuzeyde hangi devletle sınır komşusudur?
3. Kuzey Makedonya'nın batısında hangi komşu devlet yer alır?
4. Doğu komşumuz kimdir?
5. Ülkemizin güneyinde hangi devlet bulunur?
6. Komşularımızdan yüzölçümü en büyük olanı hangisidir, en küçük olanı hangisidir?
7. Komşularımızın ve ülkemizin başkentlerini içeren bir tablo yapın ve şehirleri nüfus büyüklüğüne göre sıralayın (en büyük nüfustan başlayarak).

y

a

H

III

S

GEÇMİŞİN İNCELENMESİ

A

p

A

J

Öğrenme Sonuçları

Öğrenci bu konuda aşağıdakiler öğrenecektir:

- İnsanlığın geçmişinin iki büyük dönem olan tarih öncesi ve tarih olarak nasıl ayrıldığını açıklamayı ve tarih öncesi ile tarihin temel dönemlerini ayırt etmeyi;
- Geçmişte zamanın nasıl hesaplandığını ve günümüzde nasıl hesaplandığını açıklamayı;
- Temel tarihî kaynak türlerini ayırt etmeyi ve her birine örnekler vermeyi;
- Dünyada ve ülkemizin topraklarında bulunan ünlü arkeolojik yerleşimleri örneklemek, onları zaman ve mekân bakımından konumlandırmayı;
- Arkeolojik yerleşimlerin dünya tarihini anlamak açısından önemli olduğunu.

ZAMAN DİLİMLERİ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Hangi zaman dilimlerini biliyorsun?
- Şu anda hangi yüzyılda yaşıyoruz?
- Ailen (anne ve baban) hangi yüzyılda doğdu?

1 yıl = 365 gün

1 on yıl (dekade) = 10 yıl

1 yüzyıl (asır) = 100 yıl

1 milenyum = 1000 yıl

Geçmişte her halk, önemli bir olayı başlangıç kabul ederek zamana göre hesap yapmaya başladı. Yılları farklı olaylara göre sayarlardı:

- Mısırlılar firavunların hükümdarlıklarına göre.
- Eski Yunanlılar Olimpiyat Oyunlarına göre.
- Romalılar Roma şehrinin kuruluşuna göre.
- Hristiyanlar, İsa Mesih'in doğumuna göre
- Müslümanlar, Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretine göre.

Günümüzde ise yıllar, genellikle İsa Mesih'in doğumuna göre sayılmaktadır. Bu zamanı esas alan sistem, dünyadaki ülkelerin büyük bir kısmı tarafından kabul edilmiştir.

Çağ, önemli olaylarla belirlenen uzun bir zaman dilimidir. Çağ, çok eski geçmişteki olayların tarihlendirilmesine ve sıralanmasına yardımcı olmak için kullanılır.

Böylece, İsa'nın doğumundan önce geçen yılları **milattan önce** ya da kısaltılmış olarak **M.Ö.** şeklinde belirtiriz. Onun doğumundan sonra geçen yılları ise **milattan sonra** ya da kısaltılmış olarak **M.S.** şeklinde belirtiriz.

"Milattan önce" ve "milattan sonra" kavramları aynı zamanda "eski çağdan önce" ve "yeni çağ" olarak da adlandırılır.

Yılları **milattan sonra ileriye doğru sayarız**. Örneğin: 2020 yılı, 2021 yılı, 2022 yılı ve bu şekilde devam eder.

Yılları **milattan önce ise geriye doğru sayarız**. Örneğin: M.Ö. 333 yılı, M.Ö. 332 yılı, M.Ö. 331 yılı.

Sıfır yılı yoktur. Milattan sonra döneminin başlangıcı, takvimde birinci yıl olarak kabul edilir.

Bu zaman belirleme yöntemini kullanıyoruz çünkü insanlığın ne zamandan beri var olduğunu kesin olarak bilmiyoruz.

Bu şekilde zamanı hesaplamak, insanlar arasında düzenin sağlanmasına ve iyi bir iletişim kurulmasına yardımcı olur.

Aklında Kalsın

- On yıl (dekade) 10 yıldır.
- Yüzyıl (asır) 100 yıldır.
- Binyıl (milenyum) 1000 yıldır.

Daha fazlasını öğren

Müslümanlar zamanı, Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretinden itibaren hesaplarlar. Bu olay 622 yılında gerçekleşmiştir ve bu yıla hicret denir. Bu yıl onların zaman hesabına göre ilk yıldır.

ETKİNLİK

Defterine yaz ve aşağıdaki soruları yanıtla:

1. 55 yılda kaç on yıl (dekade) vardır?
2. 1870'ten 2020 yılına kadar kaç yüzyıl geçmiştir?
3. 270 yılda kaç yüzyıl vardır?
4. 150 yılda kaç on yıl vardır?
5. 1300 yılda kaç on yıl vardır?
6. 25 yüzyılda kaç yıl vardır?

7. Oyun – Bingo: Öğrenciler 12 kutucuktan oluşan boş bir tablo alırlar. Tablodaki boş kutulara her öğrenci verilen 16 kavramdan seçtiği 12'sini sıraya dikkat etmeden yazar: 2025, on yıl (dekad), 5 yıl, yüzyıl, 21. yüzyıl, binyıl (milenyum), 10 yıl, 100 yıl, 2 on yıl, üçüncü binyıl, 1000 yıl, devir-çağ (era), 300 yıl, 5 on yıl, geriye doğru, ileriye doğru.

Öğretmen aşağıdaki soruları sorar ve öğrenciler tablodaki ilgili kavramı yazmışlarsa onu daire içine alırlar. Bütün kavramları ilk tamamlayan öğrenci "Bingo!" diye bağırır ve oyunu kazanır.

- 1) Şu an hangi yılda yaşıyoruz?
- 2) 10 yıllık döneme ne ad verilir?
- 3) 2020'den 2025'e kadar kaç yıl geçmiştir?
- 4) 100 yıllık döneme ne ad verilir?
- 5) Bugün hangi yüzyılda yaşıyoruz?
- 6) 1000 yıllık döneme ne ad verilir?
- 7) Bir on yıl kaç yıldır?
- 8) Bir yüzyıl kaç yıldır?
- 9) 1925'ten 1945'e kadar kaç on yıl geçmiştir?
- 10) Hangi binyılda yaşıyoruz?
- 11) Bir binyıl kaç yıldır?
- 12) En büyük zaman dönemine ne ad verilir?
- 13) Üç yüzyılda kaç yıl vardır?
- 14) 50 yıl kaç on yıldır?
- 15) M.Ö. (Milattan Önce) yılları nasıl sayılıyordu?
- 16) Bizim çağımızda (Milattan Sonra) yıllar nasıl sayılmaktadır?

Öğrendiklerini kontrol et

1. Temel zaman dönemleri hangileridir?
2. Bir on yıl kaç yıl içerir?
3. İki yüzyılda kaç yıl vardır?
4. Bugün zamanı nasıl hesaplıyoruz?
5. Milattan sonraki yılları nasıl sayıyoruz?

TARİHİN DEVİRLERE AYRILMASI

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- İlkel insanın ortaya çıktığı zaman dilimi nasıl adlandırılır?
- Sence, ilkel insanın ortaya çıktığı dönemle ilk televizyonun ortaya çıktığı dönem aynı adla mı anılır?

Tarih kelimesi, öğrenme, bilme anlamına gelen Yunanca "ιστορία" kelimesinden gelmektedir.

Tarih, insanlığın geçmişini, ilk insanın ortaya çıkışından günümüze kadar olan süreci inceler.

Tarihi, geçmişte insanların nasıl yaşadıklarını öğrenmek, dersler çıkarmak ve geleceği hayal edebilmek için öğreniriz.

Insanoğlunun var olduğu tarihsel zamanı iki büyük döneme ayırırız: **tarih öncesi** ve **tarih**.

Tarih öncesi, insanın ortaya çıkışından ilk yazının bulunmasına kadar süren dönemdir.

Yazının ortaya çıkışından günümüze kadar olan dönem ise tarihtir.

Tarih öncesi, insanlık tarihinin en uzun dönemidir ve birkaç milyon yıl sürmüştür.

Bu dönemde, "vahşilik dönemi" ve "barbarlık dönemi" olarak adlandırılan birkaç evre yaşanmıştır ve bu dönem, yazının ortaya çıkışına kadar – yaklaşık olarak milattan önce 3500 yılına kadar – sürmüştür.

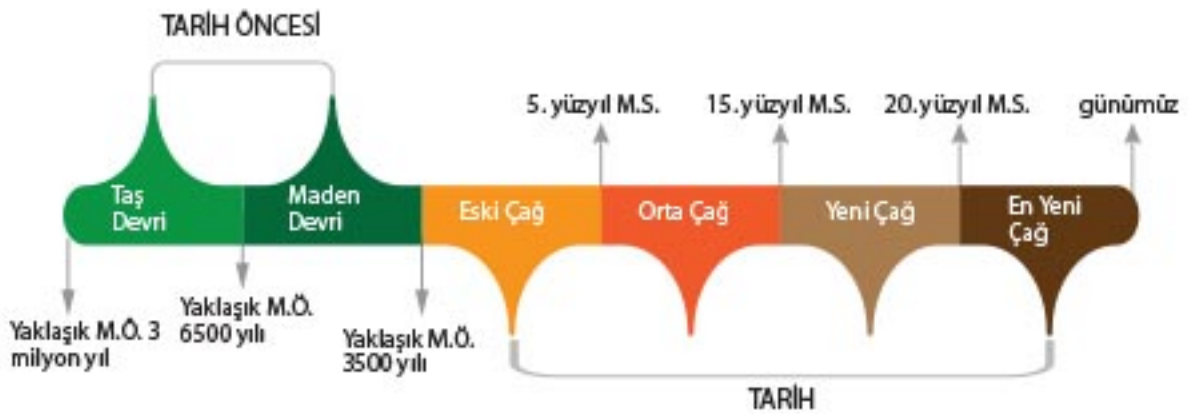
Yazının ilk kez Mezopotamya bölgesindeki Sümerlerde (günümüz Irak'ı) ortaya çıkmasıyla birlikte, "tarih" olarak adlandırdığımız yeni bir çağ başlamıştır.

İlk yazı, kil tabletler üzerine yazılan çivi yazısıydı.

Tarih öncesi, **taş devri** ve **maden devri** olarak ikiye ayrılır.

Tarihi ise şu dönemlere ayırırız: **İlk Çağ**, **Orta Çağ**, **Yeni Çağ** ve **En Yeni Çağ**.

Daha az bilinen kelimeler

Dönem (Epok) - Yeryüzü tarihinde, özellikle önemli olaylar ve oluşumlarla karakterize edilen uzun bir zaman dilimi.

Aklında Kalsın

- İnsanın var olduğu tarihsel zamanı iki büyük döneme ayırırız: tarih öncesi ve tarih.
- Tarih öncesi, taş devri ve maden devri olarak ikiye ayrılır.
- Tarih, İlk Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ ve En Yeni Çağ olarak sınıflandırılır.

Daha fazlasını öğren

- Mezopotamya – “iki nehir arasındaki ülke” anlamına gelir, yani Dicle ve Fırat nehirleri arasındaki bölgeleri ifade eder.
- Yazının icadı, tarih öncesinden tarihe geçişi belirler. Yazının icadıyla birlikte insanlar, varlıklarına dair yazılı izler bırakmaya başlamışlardır. Zamanla yazı geliştirilmiş ve insanlar tarafından günlük ihtiyaçlar için kullanılmaya başlanmıştır.

ETKİNLİK

Zaman çizelgesinin yardımıyla, aşağıdaki tarihi kişiliklerden her birinin hangi tarihî dönemde yaşadığını belirle.

A) III. Aleksandar Makedonski
(Büyük İskender) (M.Ö. 356 – M.Ö. 323)

B) Rahibe Teresa
(1910 – 1997)

C) Goce Delçev
(1872 – 1903)

D) Kleopatra
(M.Ö. 69 – M.Ö. 30)

E) Çar Samuil
(958–1014)

F) Kiro Gligorov
(1917–2012)

G) Blaže Koneski
(1921–1993)

H) Sultan Süleyman I
(1494–1566)

Öğrendiklerini kontrol et

1. "Tarih" kelimesi nereden gelir?
2. Tarih neyi inceler?
3. İnsanın var olduğu tarihsel zaman hangi dönemlere ayrılır?
4. Tarih öncesi dönem ne kadar sürmüştür?
5. Tarih dönemi hâlâ devam ediyor mu?

TARİH ÖNCESİ

TAŞ DEVRİ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Sence, insanın ortaya çıkışından sonraki ilk dönem neden taş devri olarak adlandırılmıştır?
- O dönemde insanlar nasıl görünüyordu?

Taş devrinin başlangıcı, vahşilik dönemi olarak adlandırılır. İlkel insan, **yiyecek toplayıcı** ve **avcıydı**.

Daha fazla güvenlik ve korunma amacıyla insanlar birleşmeye ve birlikte yaşamaya başladılar. Bu topluluklara, yaklaşık 30 kişiden oluşan ordular (gruplar) denirdi. Daha sonra, akrabalarından oluşan daha büyük topluluklar hâlinde, **soylar** şeklinde yaşamaya başladılar.

Taş devrinde insanların yaşamı

Avcılık ve balıkçılık ihtiyaçları için yay, ok, kemik ve boynuzdan yapılmış aletler icat ettiler (üretiyorlardı).

Yiyecek arayışında olan ilkel insanlar, önce mimikler, çığlıklar ve çeşitli hareketlerle iletişim kurmaya başladılar; bu süreç, konuşmanın ortaya çıkmasına kadar devam etti.

Zamanla insan, **ateşi** yemek pişirmek, vahşi hayvanlara karşı korunmak ve ısınmak için kullanmaya başladı.

İnsanların ilk barınakları mağaralardı. Topluluklar oluşturup büyük gruplar hâlinde yaşamaya başladıktan sonra, barınaklar inşa etmeye başladılar. İlk barınaklar, toprak içine yapılan kulübeler olan yertaban kulübeleri ve su üzerindeki kazık üzerine inşa edilmiş evlerdi.

Kalıcı barınaklar inşa ettikten sonra insanlar, koyun, keçi ve sığır gibi hayvanları evcilleştirmeye başladılar. Bu hayvanları önce beslenme, daha sonra da çalışma amacıyla kullandılar.

Sürekli yiyecek bulabilmek için tarım yapmaya, buğday, arpa ve diğer ürünleri yetiştirmeye başladılar.

Günlük kullanımda, yiyeceklerini depolamak için kil kaplar kullanıyorlardı.

Soylar içinde günlük yaşamda en büyük rolü anne üstlenirdi; çocuklara ve eve o bakardı. Bazı soylarda en saygın kadın, soyun başı olarak seçilirdi.

Bu tür toplumsal düzenlemeye **anaerkillik** (matriyarkat) denir.

Üsküp arkeolojik kazı alanı
Tumba Macari'den Büyük Ana
heykeli

METAL DEVRİ (ÇAĞI)

Metal devri dönemi, insanın metaller olan bakır, kalay ve demiri kullanmayı öğrendiği zaman başlar. Metallerin işlenmesiyle insanlığın gelişimi hız kazandı.

En önemli buluşlar **metal saban, balta** ve **kılıçtı**.

İnsanların keşfettiği ilk metallerden biri bakırdı. Ancak bakırdan yapılan aletler çok yumuşaktı; bu nedenle bakır, kalayla karıştırılmaya başlandı ve böylece daha sert bir metal olan bronz elde edildi.

Metallerin işlenmesiyle birlikte **zanaatkârlık** ortaya çıktı.

Zanaatkârlık ürünleri, **tarımın** gelişmesine ve **gıda üretiminin** artmasına katkı sağladı.

Artan üretim, ürünlerin değişimine yani **ticaretin** ortaya çıkmasına yol açtı.

İnsanların günlük yaşamındaki değişiklikler nedeniyle bazı topluluklarda erkek, aile içinde önemli bir rol üstlendi.

Bu tür toplumsal yapılandırmaya **ataerkillik** (patriyarkat) denir.

Aklında Kalsın

- İlkel insan yiyecek toplayıcı ve avcıydı.
- İnsanlar, akrabalarından oluşan daha büyük topluluklarda yaşarlardı; bu topluluklara "soy" (rod) denirdi.
- Ateş, taş devrindeki insanların yaşamında kilit rol oynuyordu. Soğuk iklimlerde hayatta kalmak için ısı sağlıyor, et pişirip kaynatmakta kullanılıyor ve vahşi hayvanların saldırılarına karşı korunma aracı oluyordu.
- Metal devri, taş devrinden sonra gelir.
- Metallerin işlenmesiyle insanlıkta gelişim süreci başlamıştır.
- En önemli buluşlar: metal saban, balta ve kılıçtır.
- Metal devrinde zanaatkarlık, tarım ve ticaret gelişmiştir.

Daha fazlasını öğren

- İnsan tarafından evcilleştirilen ilk hayvan köpektir. Avcılıkta yardımcı olması için köpeğe ihtiyaç duyulmuştur.
- Demir, Dünya'daki ikinci en yaygın metaldir.
- Demir, Dünya'nın iç ve dış çekirdeğinin yaklaşık %80'ini oluşturur.
- Demir, meteoritlerin ana bileşenidir.
- Çelik, demir olmadan üretilemez.

ETKİNLİK

1. İki gruba ayrılın. Her grubun görevi, kendisine verilen konuyla ilgili dönemi, kullanılan aletleri ve o dönemde yaşayan insanların özelliklerini içeren bir afiş veya poster şeklinde sunum hazırlamaktır.

Grup 1: Taş devri

Grup 2: Metal devri

2. Sınıftaki öğrencilerin bir kısmı iki gruba ayrılmalıdır: "Taşçılar" ve "Metalciler". Her grup, 10 soru hazırlamalıdır. "Taşçılar" grubunun soruları taş devrinin özelliklerini kapsamalıdır. "Metalciler" grubunun soruları maden devrinin özelliklerini kapsamalıdır. Geriye kalan öğrencilerden 3 hakem ve bir sunucu seçilmelidir. Kvizin sunucusu, "Metalciler" takımına taş devriyle ilgili, "Taşçılar" takımına ise maden devriyle ilgili soru sorar. Her doğru cevap 5 puan kazandırır. Hakemler puanları not eder. Eğer takımlar eşit puana sahipse, bir bonus- soru sorulur. Daha fazla puan toplayan takım kazanır.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Taş devrinde insanların yaşadığı topluluklar ne olarak adlandırılırdı?
2. Taş devrinde insanlar ne tür aletler yaparlardı?
3. Taş devrindeki insanlar nasıl iletişim kurarlardı?
4. Taş devrinde inşa edilen ilk barınaklar hangileriydi?
5. Taş devrindeki soylarda başlıca rol kimdeydi?
6. Taş devrinde insanların hayatında önemli rol oynayan buluş hangisidir?
7. Metal devri hangi dönemde başlamıştır?
8. Metal devrindeki en önemli buluşlar hangileriydi?
9. Metal devrinde toplulukta başlıca rol kimdeydi?

İLK YAZILARIN ORTAYA ÇIKIŞI

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Taş devrinde insanlar nasıl iletişim kuruyordu?
- Günümüzde insanlar nasıl iletişim kuruyor?

İlk yazının ortaya çıkmasından önce, ilkel insan varlığının izlerini kaldığı mağara ve kayalardaki çizimlerle bırakmıştır.

Yazının ortaya çıkışı, tarih öncesinden tarihe geçişi ifade eder- simgeler.

İlk yazılar, dünyada birkaç farklı yerde ortaya çıkmıştır, bu yazılar birbirinden bağımsızdır.

Bilim insanlarına göre, ilk ve en eski yazı, M.Ö. 4. binyılda Mezopotamya'daki Sümerlilerin yazısı olan çivi yazısıdır.

En eski yazılar Mezopotamya, Mısır, Çin ve Hindistan'da ortaya çıkmıştır.

İlk yazılar, kavramları ve sözcükleri ifade eden küçük çizimlerden oluşuyordu; bu nedenle bu yazılara **resimli yazılar** denir.

Sümerliler, çizimleri ıslak kil tabletlerin üzerine kamış parçalarıyla bastırırlardı. Bu tabletler daha sonra güneşte kurutulurdu.

İşaretler kama şekline benzediği için bu yazıya **çivi yazısı** adı verilmiştir.

Çivi yazısı çok yaygın olarak kullanılmıştır; öyle ki M.Ö. 2700 yılına gelindiğinde Sümer'de birçok kütüphane ve arşiv bulunmaktaydı.

Çivi yazısıyla yazılmış kil tablet

Tıpkı Sümerliler gibi, Mısırlılar da kendi yazı sistemlerini oluşturmuşlardır. Kullandıkları işaretlere **hiyeroglifler**, yazılarına ise hiyeroglif yazısı denir.

Mısırlılar yazılarını çoğunlukla papirüs üzerine yazarlardı.

Papirüs üzerindeki Mısır hiyeroglifleri

Duvar üzerindeki Mısır hiyeroglifleri

Günümüzde de insanlar arasındaki iletişimde resimler kullanılmaktadır. Bu resimlere ne ad verilir?

M.Ö. 1. binyılda Fenikeliler, 22 sesin karşılığı olan 22 işaretten oluşan kendi yazı sistemlerini geliştirmişlerdir.

Bu yazı sistemi daha sonra eski Yunanlılar tarafından alınmış ve geliştirilmiş, ardından Romalılar tarafından benimsenmiştir.

Fenike alfabesi

Yunan alfabesi

Latin alfabesi

Aklında Kalsın

- Yazının ortaya çıkmasıyla birlikte tarih öncesinden tarihe geçiş başlar.
- İlk yazı, Sümerlerin yazısı olan çivi yazısıdır.
- Mısırlılar hiyerogliflerle yazı yazmışlardır.

Daha fazlasını öğren

Arap alfabesi sağdan sola yazılır ve okunur.

ح خ د ذ ر ا ب ت ث ج
ط ظ ع غ ف ز س ش ص ض
و ه ل ا ء ي ق ك ل م ن

ETKİNLİK

1. İsmi çivi yazısıyla yaz. Tüm harflerin çivi yazısında nasıl yazıldığını araştır.
2. Küçük gruplara ayrılın. Belirlenen süre içinde hangi grup Fenike alfabesiyle daha fazla kelime oluşturabilecek yarışın.

Öğrendiklerini kontrol et

1. İlk yazı ne zaman ve nerede ortaya çıkmıştır?
2. İlk yazılar nasıldı?
3. Sümerlerin yazısı ne olarak adlandırılır, Mısırlarınki ne olarak adlandırılır?
4. Fenike alfabesi kaç işaretten oluşuyordu?
5. Yazının gelişimi ve günlük yaşamda kullanımı insanlık için ne anlam ifade eder?

TARİHİ DÖNEMLER: İLK ÇAĞ VE ORTA ÇAĞ

İLK ÇAĞ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

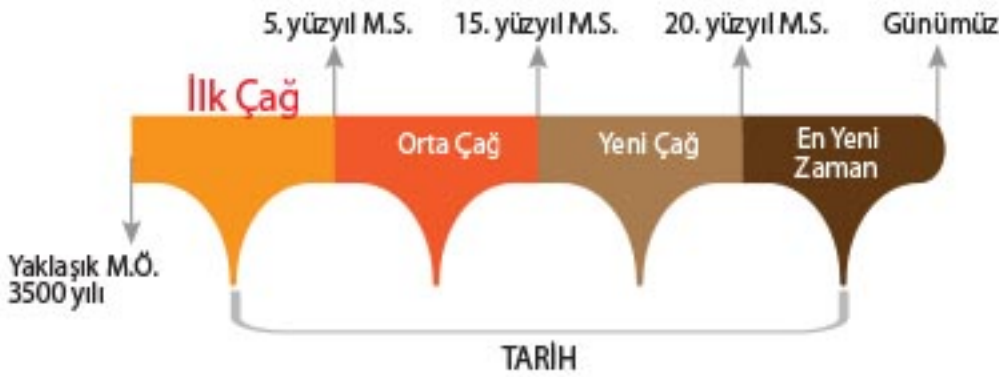
- Üç tarihî kişilik say ve ne zaman yaşadıklarını, tarihte neyle tanındıklarını açıkla.
- Günümüzde hangi tarihî dönemde yaşıyoruz?

- Tarih dönemi, ilk yazının bulunmasıyla başlamıştır.
- Tarihî dönemler şu şekilde ayrılır: İlk Çağ, Orta Çağ veya Orta çağ, Yeni Çağ veya modern tarih ve En Yeni Zaman veya çağdaş tarih.

İlk Çağ, Mezopotamya, Mısır, Hindistan ve Çin'de ilk devletlerin kurulmasıyla tanınır.

İnsanların yaşamı, tarih öncesi döneme kıyasla çok daha karmaşıktı. Bu nedenle insanlar bir araya gelmeye, örgütlenmeye ve devletler içinde yaşamaya ihtiyaç duydular.

İlk devletler, şehir ve çevresinden oluşuyordu ve bunlara şehir-devletleri deniyordu.

Avrupa'da bu dönemde kurulan ilk devletler: Miken krallıkları, Yunan polisleri, Makedon Krallığı, Roma Cumhuriyeti, Trakya ve İllirya krallıklarıydı.

Bu devletlerde yaşayan insanlar, aşağıdaki gibi önemli yapılar inşa etmişlerdir: İskenderiye Feneri, Roma'daki Kolezyum, Epidauros'taki tiyatro, Atina'daki Parthenon ve daha birçokları.

İskenderiye Feneri

Atina'daki Parthenon

Roma'daki Kolezyum

Epidauros Tiyatrosu

Bilim alanında, antik halklar araştırmalarıyla aşağıdaki alanların temellerini atmışlardır: astronomi, matematik, felsefe, edebiyat, sanat ve diğerleri.

Bu dönemde yaşamış ve çağlarına damga vurmuş önemli kişiler arasında Herodot, Aristoteles, Büyük İskender (III. Aleksandar Makedonski) ve başkaları yer almaktadır.

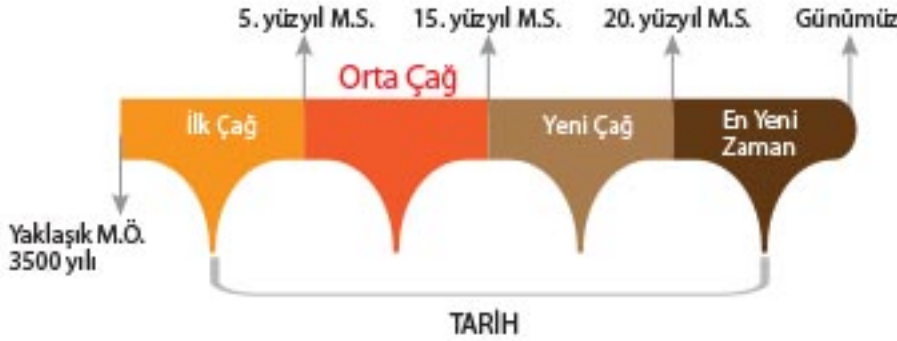
Milattan önce 1. binyılda, dünyanın ilk imparatorluğu kurulmuştur. Asur Devleti birçok krallığı, tüm Mezopotamya'yı ve Mısır'ın bazı bölgelerini fethetmiştir.

Asur İmparatoru III. Tiglat-Pileser

ORTA ÇAĞ

Orta Çağ dönemi, Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışından (5. yüzyıl) başlar ve yaklaşık 1000 yıl sürer, yani Rönesans adı verilen yeni kültürel akımın ve ilk matbaanın ortaya çıkışına kadar devam eder.

Orta Çağ, Hristiyanlığın yayılması, İslamiyet'in ortaya çıkışı, şövalyeler, Haçlı seferleri, büyük kalelerin, şatoların ve katedrallerin inşası ile tanınır. Önemli buluşlar arasında Çin'de matbaanın kurulması ve barutun bulunması yer alır.

Bu dönemde öne çıkan büyük liderler arasında: Şarlman (Charlemagne), Selahaddin Eyyubi, Cengiz Han, Aslan Yürekli Rişar (Richard I) gibi isimler yer alır. Zaman içinde güçlü ordulara önderlik etmiş kadınlar da olmuştur; örneğin, Jeanne d'Arc (Jan Dark).

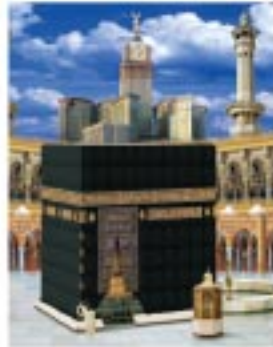
Bu dönem, Avrupa devletlerinin papa önderliğinde Müslüman hükümdarların elinde bulunan kutsal şehir Kudüs'ü fethetmek amacıyla düzenlediği **Haçlı Seferleri** olarak adlandırılan seferlerin dönemidir.

İlk ve Orta Çağ dönemlerinde iki tek tanrılı din ortaya çıkmıştır: Hristiyanlık ve İslam. Bugün bu iki din dünyada en yaygın olan dinlerdir. Monoteizm, tek bir Tanrı'ya inanmak anlamına gelir.

İsa Mesih, adıyla anılan yeni din olan Hristiyanlığın peygamberidir.

Kâbe, Mekke'de, Suudi Arabistan'da yer alır

Şövalye

Cengiz Han

Orta Çağ'da insanlar Tanrı'ya ve kiliseye inanıyor, sürekli ölümden sonraki yaşam üzerine düşünüyorlardı. İyi olmaları gerektiğini, böylece cennete gideceklerini düşünüyorlardı. 13. ve 14. yüzyılın geçişinde insanın önemli olduğunu ve çalışıp öğrenirse çok şey başarabileceğini savunan bir hareket olarak hümanizm ortaya çıktı. 14. yüzyılın başında rönesans (yeniden doğuş) ortaya çıktı; bu dönem, insanların sanata özellikle resim, heykel, müzik ve bilime ilgi duymaya başladıkları zamandır. Bu, insanların yeni şeyler keşfetmek, güzel binalar inşa etmek ve dünya hakkında öğrenmek istedikleri bir dönemdir.

Aklında Kalsın

- İlk Çağ, Mezopotamya, Mısır, Hindistan ve Çin'de ilk devletlerin kurulmasıyla tanınır.
- III. Aleksandar Makedonski, insanlık tarihindeki en büyük komutanlardan ve fatihlerden biridir. Makedon Krallığı döneminde, Avrupa, Asya ve Afrika'yı kapsayan büyük bir imparatorluk kurmuştur.
- Orta Çağ dönemi, Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşüyle (5. yüzyıl) başlar ve yaklaşık 1000 yıl sürer.
- Bu dönem, Papa önderliğinde Avrupa devletlerinin, Müslümanların elinde bulunan kutsal şehir Kudüs'ü fethetmek için düzenledikleri Haçlı Seferleri ile önemlidir.

Daha fazlasını öğren

- Mısırlılar ahiret hayatına inanırlardı. Bu nedenle Mısır hükümdarı (firavun) öldükten sonra onun bedeni mumyalanırdı. Mumyalanma, firavunun bedenini koruma süreciydi, çünkü bedenin tamamen korunması gerektiğine inanılırdı.
- Satranç, Orta Çağ'da çok popüler bir oyundu. Hindistan kökenli olduğu sanılmakta ve zamanla Avrupa'ya yayılmıştır.
- Orta Çağ'da veba ve bulaşıcı hastalıkların yayılması, özellikle "Kara Veba" olarak bilinen hastalık, insanlar üzerinde büyük etkiler yaratmıştır.

Kötü yaşam koşulları ve savaşlar nedeniyle Avrupadaki nüfus üçte bir oranında azalmıştır.

ETKİNLİK

1. Gruplara ayrılın. Her grup kendisine verilen konuyla ilgili araştırma yapmalı ve sınıf arkadaşlarına sunmalıdır.

Grup 1: III. Aleksandar Makedonski, Makedon falangası, III. Aleksandar tarafından kurulan şehirler.

Grup 2: Mısır'daki en büyük hükümdarlar.

Grup 3: Antik dönemde en güçlü şehir-devletleri ve kültür ile sanatta bıraktıkları izler.

Grup 4: Antik döneme ait önemli yapılar: Roma'daki Kolezyum, Atina'daki Parthenon, Epidauros Tiyatrosu (hangi malzemelerden inşa edildikleri, ne amaçla kullanıldıkları, günümüze ne kadar korunarak ulaştıkları).

2. Aşağıdaki örneklerin hangi tarihî döneme ait olduğunu belirle:

A) Makedon Krallığı

B) İlk matbaa

C) Haçlı Seferleri

D) Kolezyum

E) Kara Veba

F) Hümanizm ve Rönesans

G) Felsefe, matematik, astronomi

Öğrendiklerini kontrol et

1. İlk devletler nerede kurulmuştur?

2. Antik Çağ'dan bazı önemli kişileri say!

3. Hangi bilim dalları kökenini Antik Çağ'dan alır?

4. Orta Çağ dönemi ne zaman başlar?

5. Orta Çağ için önemli kişiler/liderler kimlerdir?

6. Orta Çağ dönemine ait hangi tür yapılar vardır?

7. Orta Çağ'da bilimin, sanatın ve yeni dünyaların ve değerlerin keşfinin gelişmesine yardımcı olan hareketler hangileridir?

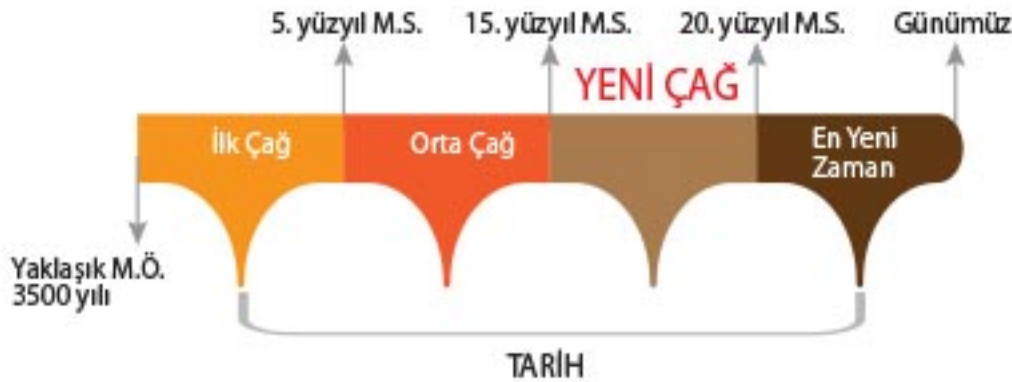
TARİHİ DÖNEMLER: YENİ ÇAĞ VE EN YENİ ZAMAN

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Elektrik enerjisi olmadan bugünkü hayat nasıl olurdu?
- Aşılardan keşfinin insanlar için ne gibi bir önemi olmuştur?
- Sence insanlık için hangi keşifler önemlidir?

YENİ ÇAĞ VEYA MODERN TARİH

Yeni Çağ veya modern tarih, Johann Gutenberg'in matbaayı icat etmesiyle ve Rönesans adı verilen yeni kültürel akımın ortaya çıkmasıyla başlayan ve Birinci Dünya Savaşı'na (1914-1918) kadar süren tarihi bir dönemdir.

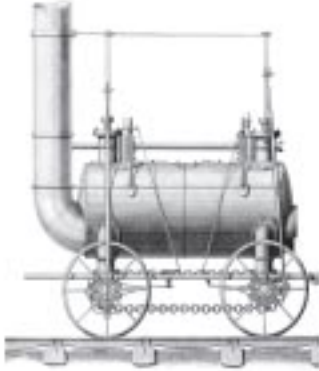
Bu dönemin başlıca özelliği, bilim, felsefe, teknik, sanayi devrimi, buharlı makinenin ve demiryolunun icadı ve çok sayıda sömürgeleştirmenin gerçekleşmesidir.

Yeni Çağ döneminde sömürgeleştirme süreci yaşanmıştır. Genellikle yeni keşfedilen kıtalara, en çok da Amerika'ya yerleşilmiştir, fakat sömürgeleştirme diğer kıtalarda da gerçekleşmiştir.

İnsanların günlük yaşamında önemli değişiklikler ve gelişmeler meydana gelmiştir. Özgürlük, insan hakları ve kadın hakları için çok sayıda devrim gerçekleşmiştir.

Yeni Çağ'da birçok devrim meydana gelmiştir: Sanayi Devrimi, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki devrim ve Fransız Devrimi. Bu dönemde Fransa, büyük bir fatih olan Napolyon Bonapart'a (1769-1821) sahipti.

"Rocket" (Roket), George Stephenson'un (1781-1848) tasarladığı ilk modern lokomotifir.

George Washington, Amerika Birleşik Devletleri'nin ilk başkanıydı.

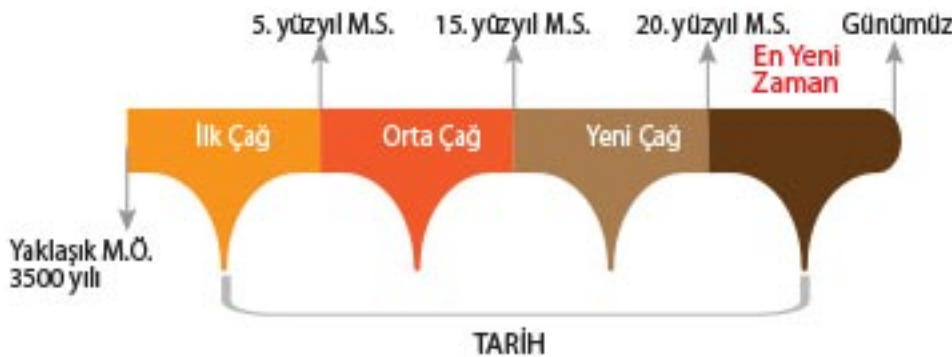

Napolyon, Fransız imparatoru ve tüm zamanların en büyük komutanlarından biri olmuştur.

En önemli buluşlar arasında elektrik enerjisinin kullanımı, buharlı makine, telefon, otomobil, kuduz aşısı ve birçok başka buluş yer alır. Çok sayıda buluş, insanlığın ilerlemesini hızlandırmış ve genel olarak insanların yaşam kalitesini artırmıştır.

EN YENİ ZAMAN VEYA ÇAĞDAŞ TARİH

En yeni zaman veya çağdaş tarih, Birinci Dünya Savaşı'ndan (1914-1918) başlayarak bugüne kadar sürmektedir. Bu dönemin ilk birkaç onyıllık küresel ve acımasız savaş yılları olmuştur (Birinci Dünya Savaşı 1914-1918 ve İkinci Dünya Savaşı 1939-1945).

Önemli teknolojik gelişmeler arasında televizyon, ilk bilgisayar ve internetin icadı yer almaktadır. Bu dönemin başlıca özelliği, roketlerin, uzay gemilerinin ve uzay araştırma istasyonlarının geliştirilmesidir.

Charles Babbage, ilk bilgisayarı oluşturan İngiliz bir bilim insanı ve makine mühendisiydi. İlk elektronik bilgisayarlar büyük bir alan kaplamaktaydı ve yalnızca bir bilgisayar yaklaşık 30 ton ağırlığındaydı. Bilgisayarların gelişimi devam etmiş ve günümüze kadar sürmüştür.

Charles Babbage

1957 yılında, Sovyetler Birliği tarafından ilk uydu fırlatılmış, 1961 yılında ise ilk insan uzaya gönderilmiştir; bu kişi kozmonot Yuri Gagarin'dir. 1969 yılında Amerika Birleşik Devletleri, Ay'a inen ilk insanı göndermiştir – bu kişi Neil Armstrong'dur.

Yuri Gagarin

Aklında Kalsın

- Yeni Çağ, Johann Gutenberg'in matbaayı icat etmesiyle ve Rönesans adı verilen yeni kültürel akımın ortaya çıkmasıyla başlayan ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar süren tarihi bir dönemdir.
- En Yeni Zaman, Birinci Dünya Savaşı'ndan (1914-1918) başlayarak günümüze kadar süren dönemdir.

Daha fazlasını öğren

- Sömürgeleştirme, belirli bir bölgenin halk zoruyla itaat altına alınarak o bölgeye nüfus yerleştirilmesi ya da o bölgede yaşayan halk üzerinde egemenlik kurulması anlamına gelir.
- Uzaya çıkan ilk kadın, Sovyetler Birliği'nden Valentina Tereşkova olmuştur. 16 Haziran 1963 tarihinde "Vostok" uzay gemisiyle fırlatılmış, 19 Haziran 1963'te Dünya'ya dönmüş ve Dünya'nın çevresini 48 kez dolanmıştır.

Daha fazlasını öğren

- Günümüzdekine benzer ilk bisiklet, 1874 yılında John Boyd Dunlop tarafından icat edilmiştir.
- Lev Tolstoy, insanların yaşamı üzerine birçok kitap ve hikâye yazmış ünlü bir Rus yazardı. En çok, aşkı, aileyi ve yaşam mücadelesini anlattığı "Savaş ve Barış" ile "Anna Karenina" romanlarıyla tanınır.
- John Logie Baird, 1923 yılında ilk televizyon yayını gerçekleştiren İskoç mucittir. İlk televizyonlar çok büyüktü, ancak küçük ekranlara sahipti ve yalnızca siyah beyaz yayın gösterebiliyorlardı

John Boyd Dunlop

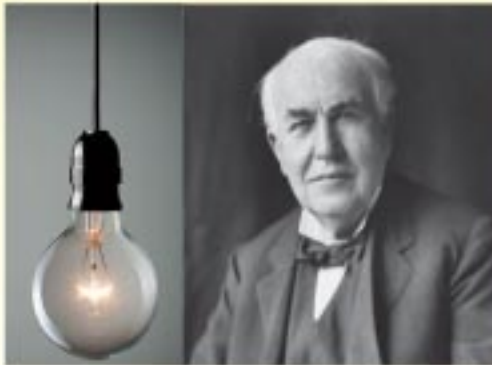

Lev Tolstoy

ETKİNLİK

1. Çiftler halinde çalışın. Gagarin ve onun uzaya yaptığı tarihî uçuş hakkında araştırma yapın. Bilgiler ve fotoğraflar içeren posterler hazırlayın.
2. Aşağıdakiler için beşer özellik yazınız:
A) Yeni Çağ B) En Yeni Zaman
3. Görsellerde gösterilen nesne ve kişilerin hangi tarihî döneme ait olduğunu belirleyin:
A) Thomas Edison'un ampülü B) Yuri Gagarin, kozmonot

C) Atina Akropolü'ndeki Tiyatro

D) Romanya'daki Şato

4. Aşağıda verilen her bir tanınmış kişinin neyle önemli olduğunu yazınız:

A) Nikola Tesla	B) Yuri Gagarin	C) Louis Pasteur
D) Kristof Kolomb	E) Neil Armstrong	F) John Boyd Dunlop
5. Çiftler halinde çalışın. Nikola Tesla ve Louis Pasteur'ün hayatı ve çalışmaları hakkında araştırma yapınız. Video sunumları hazırlayınız ve sınıf arkadaşlarınıza sununuz.
6. Zaman makinesi. Üzerine Eski Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ ve En Yeni Zaman dönemlerinin işaretlendiği bir daire çizin. Üzerine bir ok veya kalem yerleştirin. Oku veya kalemi döndürün ve durduğu yerdeki dönemin özelliklerini açıklayınız.
7. Yüzyıllar boyunca giyim. İnsanların farklı dönemlerde nasıl giyindiğini araştırınız. Gruplara ayrılınız ve aşağıdaki dönemlere ait kıyafetleri çizen çizimler yapınız: Eski Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ, En Yeni Zaman. Okulun holünde bir sergi düzenleyiniz.
8. Gruplara ayrılınız. Bir bilim insanı veya kâşif seçiniz ve onun buluşunun, başarısının veya elde ettiği sonucun anlamını açıklayınız. Bu gelişmenin günümüzdeki etkilerini

Öğrendiklerini kontrol et

1. Eski Çağ dönemi ne zaman başlamıştır?
2. İlk devletler neden şehir-devletleri olarak adlandırılmıştır?
3. Orta Çağ dönemi ne kadar sürmüştür?
4. Orta Çağ neyle tanınır?
5. Yeni Çağ'daki en önemli buluşlar hangileridir?
6. Televizyon ve bilgisayar tarihin hangi döneminde keşfedilmiştir?

ZAMANIN HESAPLANMASI VE TAKVİMLERİN TARİH BOYUNCA GELİŞİMİ

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Takvimde ne gösterilmektedir?
- Takvimi en çok ne için kullanırsın?

Takvim, zamanı çeşitli amaçlarla göstermek için kullanılan bir sistemdir: iş günlerini, hafta sonlarını ve bayramları belirlemek, işi ve boş zamanı planlamak vb. amaçlarla kullanılır. Günlere, haftalara, aylara ve yıllara özel adlar verilir.

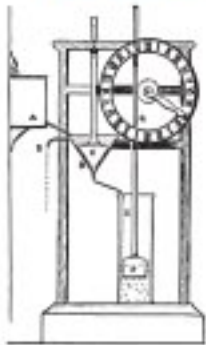

Takvim kelimesi, Latince “calendae” sözcüğünden gelir; bu, her ayın ilk gününe verilen addı.

Tarihin farklı dönemlerinde birçok halk, zamanı hesaplamak için kendi takvimlerini oluşturmuştur. Mezopotamya, Mısır, Hindistan ve Çin’deki eski uygarlıklar, zamanı hesaplamak için yüksek derecede gelişmiş sistemlere sahipti ve onların takvimleri Ay’ın ya da Güneş’in hareketlerine dayanıyordu. Buna göre, takvimler Ay takvimleri –Ay’ın hareketine göre düzenlenmiş olanlar– ve Güneş takvimleri –Güneş’in hareketine göre düzenlenmiş olanlar– olarak ikiye ayrılır. Ancak hem Ay’a hem de Güneş’e dayanan Ay-Güneş takvimleri de vardır.

İnsanlar geçmişte zamanı ölçmek için çeşitli araç ve gereçler kullanmışlardır; örneğin: işaretlenmiş mumlar, su saati, ağırlıklı saat, sarkaçlı saat, kuvars saat ve benzeri. Günümüzde dijital ve analog saatleri kullanmaktayız.

Su saati

Zamanı hesaplamak için kullanılan araçlar ve saat

Sarkaçlı saat

Ağırlık tahrikli saat

Aklında Kalsın

Takvim, zamanı çeşitli amaçlarla göstermek için kullanılan bir sistemdir: iş günlerini, hafta sonlarını ve bayramları belirlemek, işi ve boş zamanı planlamak vb. Günlere, haftalara, aylara ve yıllara özel adlar verilir.

Daha fazlasını öğren

Bugünkü takvim, yaklaşık 6000 yıl önce ortaya çıkan Eski Mısır takviminden kaynaklanmaktadır. Bu takvimin ortaya çıkışı, her yıl temmuzdan ekime kadar su seviyesi yedi metreye kadar yükselen Nil Nehri ile bağlantılıdır. Sular çekildiğinde, Nil Nehri son derece verimli bir kuşak bıraktı ve bu bölge tarım için kullanıldı. Takvim yardımıyla Mısırlılar ne zaman su taşkını olacağını ve ne zaman suların çekileceğini bilirlerdi. Bu sayede ekinlerini yok olmaktan korurlardı.

ETKİNLİK

Çiftler halinde çalışın. Mevcut takvim yılının ocak ayını içeren bir takvim hazırlayınız, bayram günlerini kırmızı renkle işaretleyiniz ve bayramın adını yazınız.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Takvim ne için kullanılır?
2. Geçmişte insanlar zamanı nasıl hesaplıyorlardı?
3. En eski takvimler nereden kaynaklanmaktadır?

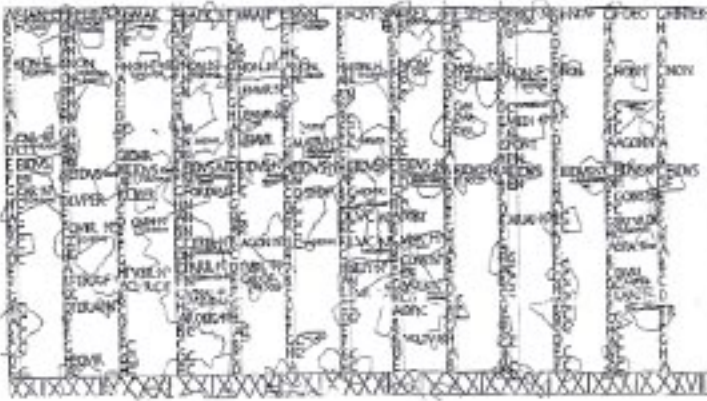
TARİH BOYUNCA TAKVİMLER

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Günümüzde kullanılan resmî takvim hangisidir?
- Başka hangi takvimleri sayabilirsin?

İnsanlar tarih boyunca çeşitli türlerde takvimler oluşturmuşlardır. Bunlara şunlar dahildir: Mısır takvimi, Asur takvimi, İslami takvim, Yahudi takvimi, Jülyen takvimi, Gregoryen takvimi. Bunlardan bazıları bugün de kullanılmaktadır.

Romalı takvimi

Hindu takvimi

Mısır Takvimi

Mısır takvimi yaklaşık 6000 yıl önce ortaya çıkmıştır ve oluşturulmuş ilk takvim olarak kabul edilir. Mısırlı rahipler, Nil Nehri'nin su seviyesinin yükselmesi arasında on iki dolunay geçtiğini ilk fark edenler olmuşlardır ve taşkın sırasında gökyüzünde Güneş'in doğuşundan hemen önce parlak bir yıldızın (Sirius) belirmediğini gözlemlemişlerdir. Bu olayı birkaç yıl üst üste kaydetmişler ve yıldızın iki görünümü arasında 365 gün geçtiğini hesaplamışlardır. Böylece rahipler yılı, her biri 30 gün olan 12 aya ve yılın sonunda kalan 5 ek güne bölmüşlerdir.

Asur Takvimi

Asur takvimi, tarihteki en eski takvimlerden biridir. Bu Ay'ın evreleriyle zamanı ölçen bir Ay takvimidir. Takvim, her biri 29, 30 veya 31 gün süren 12 aya bölünmüştür.

İslami Takvim

İslami takvim bir Ay takvimidir. Müslümanlar tarafından dini bayramların belirlenmesinde kullanılır. Takvim 12 aydan oluşur ve yıl yaklaşık 354 gün sürer. Takvimin ilk yılı Hicret yılı (M.S. 622) olarak adlandırılır; bu yıl, peygamber Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicret ettiği yıldır. Takvim, yılları bu tarihî olaydan itibaren sayar.

En önemli ay Ramazan'dır. Bu ayda, İslam inancına göre Müslümanların oruç tutması gerekir. Cuma günü Müslümanlar için haftanın en önemli günüdür ve genellikle "mübarek gün" veya "toplanma günü" olarak adlandırılır; bugün camiye gidilir.

Yahudi Takvimi

Yahudi takvimi Ay-Güneş takvimidir; bu, ayların Ay'a göre, yılların ise Güneş'e göre hesaplandığı anlamına gelir. Takvim yılı, her biri 29 veya 30 gün olan 12 aydan oluşur. Her Yahudi ayının başlangıcı yeni ayın görünmesine dayanır. Artık yıllarda fazladan bir ay eklenir. İlk gün pazardır, cumartesi ise dinlenme günü olarak kabul edilir. Bu takvim günümüzde İsrail'de kullanılmaktadır.

Jülyen Takvimi

Romalılar M.Ö. 1. yüzyılda Mısır'ı fethettiklerinde, orada yerleşmiş zaman hesaplama sistemini tanımışlardır. Bunun üzerine Roma hükümdarı Julius Caesar, bu sistemi Roma Devleti'nde daha kesin bir şekilde uygulamaya karar vermiştir. Julius Caesar'ın emriyle, İskenderiyeli matematikçi Sosigenes tarafından Roma takvimi hazırlanmış ve bu takvime Jülyen Takvimi adı verilmiştir. Böylece bu takvim Roma Cumhuriyeti'nde yürürlüğe girmiştir.

Jülyen takvimine göre yıl 1 Ocak'ta başlar ve tam olarak 365 gün 6 saat sürer. Her dördüncü yıl artık yıl kabul edilir ve 366 gün çeker.

Jülyen takvimi bir Güneş takvimidir. Jülyen takvimi günümüzde bazı Ortodoks Hristiyanlar tarafından kullanılmaktadır. Gregoryen takvime göre bu takvim 1900-2100 yılları arasında 13 gün geridedir ve 2100 yılından sonra bu fark 14 gün olacaktır.

Aklında Kalsın

- Tarih boyunca farklı türde takvimler var olmuştur: Mısır takvimi, Asur takvimi, İslâm takvimi, Yahudi takvimi, Jülyen takvimi, Gregoryen takvimi.
- Bazı takvimlerde insanlar zamanı Ay'ın evrelerine göre hesaplamışlardır. Bu takvim, Ay takvimi (lunar takvim) olarak adlandırılır.
- Diğer bazı takvimlerde insanlar zamanı Güneş döngülerine göre hesaplamışlardır ve bu takvime Güneş takvimi denir.

Daha fazlasını öğren

- Günümüzde Hristiyanlıkta iki takvim kullanılmaktadır: Jülyen takvimi ve Gregoryen takvimi. Bu takvimlere göre bazı bayramların kutlandığı günler, önemli tarihlerin anılması, oruç günleri ve benzeri belirlenmektedir.
- Artık ayın (ek ayın) takvime eklenmesi uygulaması yerleşmiş bir uygulamadır, çünkü Fısıh (Pesah) bayramı, Yahudilerin Mısır'dan çıkışını simgeleyen bayramdır. Bu olay ilkbaharda gerçekleşmiş olduğundan, bu bayramın kuzey yarımkürede daima ilkbaharda olması gerekir. Yahudi takvimi haftada 7 gün içerir.
- Astrolojinin kökenleri, ilk devletlerin kurulduğu Mezopotamya'ya dayanır. Daha sonra astrolojinin incelenmesi Yunan şehirlerinde ve Roma devletinde devam etmiştir. Astroloji, gök cisimlerinin hareketlerini ve konumlarını ve bunların Dünya ve insan üzerindeki etkilerini inceler.

ETKİNLİK

"Beş Renkli Çember"

Beş gruba ayrılın. Her grup bir kâğıda bir çember çizecektir. Her çember farklı renkte olmalıdır. Her grubun görevi kendisine verilen takvimi tanıtmaktır: ayların sayısı, ayların adları, gün olarak süreleri, yeni yılın adı ve başlangıcı, başlıca bayramlar.

Grup 1: İslâm takvimi (Ay).

Grup 2: Yahudi takvimi (Ay ve Güneş).

Grup 3: Jülyen takvimi (Güneş).

Grup 4: Mısır takvimi (Güneş).

Grup 5: Asur takvimi.

Her grup, çalışmasını sınıf arkadaşlarına sunar.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Mısır takvimine göre yıl kaç gün sürer?
2. Asur takvimi ne tür bir takvimdir?
3. İslami takvime göre yıl kaç gün sürer?
4. Müslümanlar için en önemli ay hangisidir?
5. Hicret nedir?
6. Yahudi takvimine göre takvim yılı kaç aydan oluşur?
7. Fısıh (Pesah) nedir?
8. Jülyen takvimi adını kimden almıştır?
9. Jülyen takvimine göre yıl ne zaman başlar?
10. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları yaz ve daire içine al ya da sözlü olarak cevapla:
 - 1) Mısır takvimi yaklaşık kaç yıl önce ortaya çıkmıştır?
 - a) 8000 yıl
 - b) 6000 yıl
 - 2) Asur takvimi:
 - a) Güneş takvimi
 - b) Ay takvimi
 - 3) İslami takvim kaç gün içerir?
 - a) 365 gün
 - b) 354 gün
 - 4) Müslümanlar için haftanın en önemli günü:
 - a) Cuma
 - b) Pazar
 - 5) Yahudi takvimi:
 - a) Ay-Güneş takvimi
 - b) Güneş takvimi
 - 6) Yahudi takviminin ilk günü:
 - a) Pazartesi
 - b) Pazar
 - 7) Günümüzde Jülyen takvimi, Gregoryen takviminden kaç gün geridedir?
 - a) 14 gün
 - b) 13 gün

GREGORYEN TAKVİMİ (GÜNEŞ TAKVİMİ)

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Kullandığımız takvime göre yıl ne zaman başlar?
- Günümüzdeki takvimde kaç ay vardır ve her yıl tüm aylar aynı sayıda gün içerir mi?

Gregoryen takvimi bir güneş takvimidir. Bu takvim, Dünya'nın Güneş etrafındaki dönüşüne bağlıdır. Bu takvime göre her yıl 365 ya da 366 gündür, her gün 24 saat, her saat 60 dakika ve her dakika 60 saniyedir.

Gregoryen takvimi, ülkemizde kullandığımız takvimdir

Bu takvim, Jülyen takviminin değiştirilmiş bir biçimidir. 13. yüzyılda Papa XIII. Gregorius'un fermanı ile resmî olarak kabul edilmiştir. İsmi de onun adından (Gregorius) alarak "Gregoryen takvim" olarak almıştır.

1582 yılında kullanılmaya başlanmıştır; o zaman Jülyen takviminden 10 gün silinmiş, yani güneş yılı yeniden düzenlenmiştir. Böylece Jülyen takviminin son günü 4 Ekim 1582 olmuş, Gregoryen takviminin ilk günü ise 15 Ekim 1582 olarak kabul edilmiştir.

Gregoryen takvimine göre yıl 12 aydan oluşur ve aylar 30 veya 31 gündür; yalnızca şubat ayı 28 gündür ve artık yıllarda 29 gün çeker.

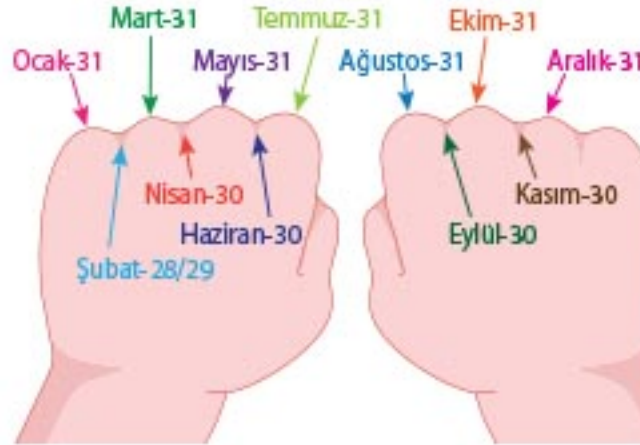
Artık yıl olup olmadığını anlamak için yıl sayısını 4 ya da 100'e bölüp kalan olup olmadığına bakılır; kalan yoksa artık yıldır.

Günlük iletişimde Gregoryen takvimi kullanılır.

Jülyen takvimi ise Ortodoks Hristiyanların dinî bayramlarını kutlamak için kullanılmaktadır ve Gregoryen takvimden 13 gün farklılık gösterir.

Ayların kaç gün sürdüğünü belirlemek için ellerini yumruk yap ve başparmakların hizasında birbirine yaklaştır. Parmak boğumları ve aralarındaki çukurlar sayılarak ayların gün sayısı belirlenir. Sol elin serçe parmağının boğumundan başlayarak aylar sırasıyla sayılır: boğum, çukur, boğum, çukur şeklinde aralık ayına kadar devam edilir. Parmak boğumları 31 gün çeken ayları, çukurlar ise 30 gün çeken ayları temsil eder (Şubat hariç).

Aklında Kalsın

Gregoryen takvimi, Jülyen takviminin değiştirilmiş bir biçimidir. 16. yüzyılda Papa XIII. Gregorius'un kararıyla resmi olarak kabul edilmiştir ve onun adından dolayı Gregoryen takvimi olarak adlandırılmıştır.

Daha fazlasını öğren

- Makedon halkı Gregoryen takvimini, 1919 yılında S.H.S. Krallığı (Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı) döneminde yürürlüğe girdiğinde kullanmaya başlamıştır.
- Takvim reformu, Dünya'nın elips şeklinde olduğuna dair bilimsel araştırmalara dayanarak yapılmıştır. Dünya'nın kendi eksenini etrafında dönüşü sırasında yüzyıllar boyunca günlerin hesaplanmasında insanlar 13 günlük bir hata yapmıştır.

ETKİNLİK

“Takvim Dedektifleri”

Öğrenciler, Gregoryen takvimle ilgili bilgilerin yazılı olduğu kartlar hazırlar. Örneğin: “1582’de kabul edildi”, “12 ay vardır”, “Artık yıl = 366 gün”, “Her 4 yılda +1 gün eklenir”, “XIII. Gregorius”, “Hangi ay 28/29 gün çeker?”, “Hangi aylar 30 gün çeker?”, “Hangi aylar 31 gün çeker?”

Kartlar sınıfın çeşitli yerlerine gizlenir. Öğrenciler kartları arar ve bulduklarını tahtada yan yana dizer, böylece Gregoryen takvim için bir poster oluştururlar. En sonunda her çocuk bir kart çeker ve onu diğerlerinin önünde açıklar.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Gregoryen takvimi ismini kimden almıştır?
2. Gregoryen takvimine göre takvim yılı kaç gün ve kaç aydan oluşur?
3. Gregoryen takvimine göre bir yılda kaç hafta vardır, hesaplayınız.
4. Gregoryen takviminin ilk günü:
 - a) 15 Ekim 1582.
 - b) 15 Ekim 1682

TARİHİ KAYNAKLAR

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

1. Geçmişte insanların yaşamı ve çalışmaları hakkında hangi yollarla bilgi edinebiliriz?
2. Geçmişe dair kanıtlar nerede bulunabilir?

Tarihi kaynaklar, geçmişte yaşamış insanların bıraktığı **maddi** ve **manevi** kalıntılardır. Tarihi kaynaklar; maddi, yazılı ve sözlü anlatımlar olmak üzere üçe ayrılır. Tarih, bu kaynaklara dayanarak yazılır ve atalarımızın başarıları hakkında bilgi edinilir.

Maddi kaynaklar, geçmişte insanların kullandığı eşyalar ve kalıntılardır. Örneğin: eski paralar, silahlar, giysiler, takılar, kaplar, ev eşyaları, sanat eserleri, fotoğraflar vb. Ayrıca meydana geldikleri yerde keşfedilmiş ve koruma altına alınmış maddi kalıntılar da vardır. Bunlara; kaleler, şatolar, anıtlar, çeşitli yapıların kalıntıları, mozaikler vb. örnek verilebilir.

Maddi kaynaklar müzelerde saklanır. Müzelerde kalıcı olarak korunurlar ve ziyaretçilere ile bilim insanlarına açıktır.

Büyük İskender (III. Aleksandar Makedonski) dönemine ait sikke

Antik takı

Antik kaplar

İştîp yakınlarındaki
antik Bargala kenti-
nin kalıntıları

Yazılı tarihi kaynaklar; kitaplar, gazeteler, mektuplar, belgeler, tutanaklar, raporlar ve benzerleridir. Bu kaynakların kalıcı şekilde korunması için arşivlerde, kütüphanelerde ve müzelerde saklanırlar.

Çok sayıda yazılı kaynak mevcuttur. Bunların kalıcı olarak korunabilmesi için arşivlerde saklanırlar. Arşivler, arşiv materyallerini düzenler ve işler.

Sözlü kaynaklar, tarihi olaylarla ilgili kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılan anlatılardır. Bunlara; şarkılar, efsaneler ve mitler dâhildir.

Aklında Kalsın

- Tarihi kaynaklar maddi ve gayrimaddi (manevi) olmak üzere ikiye ayrılır.
- Maddi kaynaklar, geçmişte insanların kullandığı nesneler ve yapılar olup somut niteliktedir.
- Yazılı tarihi kaynaklar, kitaplar, gazeteler, mektuplar, belgeler, tutanaklar, raporlar ve benzeri olabilir.
- Sözlü kaynaklar ise gayrimaddi kaynaklardır ve tarihi olaylarla ilgili sözlü olarak aktarılan anlatılardır.

Daha fazlasını öğren

Numizmatik, madeni paraların (sikkelerin) tarihi gelişimini ve kullanımını araştıran bilim dalıdır.

ETKİNLİK

1. Yaşadığın yerin isminin nasıl ortaya çıktığına dair efsaneyi yaz.
2. Yaşadığın yer hakkında ailenin büyüklerinden birine danış ya da araştırma yap. Edindiğin bilgileri yaz ve sınıf arkadaşlarına oku.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Tarihi kaynaklar nedir?
2. Tarihi kaynaklar hangi türlerde olabilir?
3. Sözlü tarihi kaynaklara neler dâhildir?
4. Tarihten üçer örnek maddi ve yazılı kaynak say.
5. Verilen nesnelerin ne şekilde ve neden kullanıldığını açıkla

A)

B)

C)

D)

E)

MÜZE, ARŞİV VE KÜTÜPHANE

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Maddî kaynaklar nerede saklanır?
- Yazılı kaynaklar nerede saklanır?

Müzeler, bir halkın yaşadığı devlete ait kültürel ve tarihî mirasın toplandığı, korunduğu ve sergilendiği kurumlardır. Müzecilik faaliyeti; müze materyalinin oluşturulması, toplanması, düzenlenmesi, korunması ve saklanması kapsar. Müzelerde çalışan uzman kişilere küratör (kustos) denir. Küratörler, ziyaretçilere ilgilendikleri konularda açıklamalar yapar, eski bir nesne, belge, fotoğraf ve benzeri hakkında bilgi verirler.

Dünyanın en ünlü müzesi, Fransa'nın Paris kentindeki Louvre Müzesidir.

Louvre Müzesinin iç kısmından bir bölüm

Ülkemizde neredeyse her şehirde, o bölgeye ait maddî mirasın korunduğu ve saklandığı bir kültür kurumu ya da müze bulunmaktadır.

Arşiv, arşiv belgelerinin kabul edildiği, işlendiği, saklandığı ve kalıcı biçimde korunduğu bir kurumdur. Bu belgeler daha sonra kolay ve hızlı bulunup kullanılabilmesi için düzenlenir. Arşivlerdeki her belge özel bir şekilde muhafaza edilir. Arşiv belgesi; papirüs, parşömen, kâğıt belge, filmler, plaklar ve benzeri olabilir.

Devlet Arşivi, ülkemizde 1951 yılında kurulmuştur. Günümüzde arşiv, başkent Üsküp'te bulunmaktadır.

Kütüphane, kitapları ve diğer okuma materyallerini toplayan ve saklayan bir kurumdur. Bu kitaplar daha sonra okuyucuların kullanımına sunulur. Kitap koleksiyonu basılı (kâğıt) veya elektronik biçimde olabilir.

Ülkemizde çok sayıda kütüphane bulunmaktadır. Bunların en büyüğü, Üsküp'te yer alan Ulusal ve Üniversite Kütüphanesi (NUB) "Aziz Kliment Ohridski"dir.

Kütüphaneler, kitapların saklandığı kurumlardır. Günümüzde ülkemizin tamamında yaklaşık 45 kütüphane mevcuttur.

Aklında Kalsın

- Maddî tarihî kaynaklar müzede saklanır. Yazılı tarihî kaynaklar arşivde ve kütüphanede saklanır.
- Müze, devlette yaşayan halkın kültürel ve tarihî mirasının toplandığı, korunduğu ve sergilendiği kurumdur.
- Arşiv, arşiv belgelerinin kabul edildiği, işlendiği, saklandığı ve kalıcı olarak korunduğu kurumdur.
- Kütüphane, kitaplar ile diğer okuma materyallerinin toplandığı ve saklandığı kurumdur.

ETKİNLİK

1. Makedonya Müzesi ile dünyaca ünlü Fransız müzesi Louvre'u sanal olarak ziyaret et ve karşılaştırma yap.
2. Yaşadığın yerdeki şehir kütüphanesini ziyaret et. Ne zaman kurulduğunu, toplam kaç kitap bulunduğunu (basılı ve elektronik), kütüphanede kaç çalışan olduğunu ve görevlerinin ne olduğunu, kaç üyesi bulunduğunu ve benzeri bilgileri öğren.
3. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Devlet Arşivi'ni sanal olarak ziyaret et ve arşivin yetkileri ile görevleri hakkında bilgi edin.

Öğrendiklerini kontrol et

1. Müze nedir?
2. Müzelerde ne saklanır?
3. Arşivlerde ne saklanır?
4. Kütüphane nedir?
5. Ülkemizdeki en büyük kütüphane hangisidir?

ARKEOLOJİK KAZI ALANLARI

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Çevrenizde ziyaret ettiğiniz eski bir şehir veya tarihi bir yer var mı?
- Geçmişe ait eşyaların kazılarla ortaya çıkarıldığı yerlere ne ad verilir?

Arkeoloji, insanlığın geçmişini günümüze kadar ulaşmış maddi kalıntıların kazılması ve incelenmesi yoluyla araştıran bir bilimdir.

Arkeolojik kazı alanı ya da yerleşim yeri, insanın geçmişine ait maddi kalıntıların bulunduğu yerdir.

Arkeolojik kazılar bu alanlarda gerçekleştirilir. Bu bilimle uğraşan kişilere arkeolog denir.

Arkeologların çalışmaları, araziyi gözlemlemekle başlar; eğer alan toprak altındaysa, çalışmalar kazı ile devam eder. Arkeolojik bir yerleşim alanı keşfedildiğinde, önce yer kayıt altına alınır, ardından kazı ve araştırmalar yürütülür.

Dünyada insan geçmişine tanıklık eden sayısız arkeolojik kazı alanı bulunmaktadır.

Dünyanın en ünlü arkeolojik kazı alanlarından bazıları şunlardır: Gize Piramitleri, Çin Seddi, Stonehenge, Machu Picchu, Pompeii, Chichen Itza, Mykene ve diğerleri.

Machu Picchu

Pompeii

Çin Seddi

Stonehenge

Chichen Itza

Aklında Kalsın

- Arkeolojik kazı alanı, insanın geçmişine ait maddi kalıntıların keşfedildiği yerdir.
- Dünyadaki en ünlü arkeolojik kazı alanları şunlardır: Gize Piramitleri, Çin Seddi, Stonehenge, Machu Picchu, Pompeii, Chichen Itza, Mykene ve diğerleri.

Daha fazlasını öğren

- UNESCO, Birleşmiş Milletler'in (BM) Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'dür. 16 Kasım 1946'da kurulmuştur. Örgütün temel amacı, eğitim, bilim ve kültür yoluyla milletler arasında iş birliği sağlamaktır. UNESCO'nun merkezi Paris'tedir. UNESCO'nun faaliyetlerinden biri de dünya üzerindeki kültürel ve doğal mirası korumaktır.
- Machu Picchu, Inkaların bir kalesiydi; bugün bir arkeolojik alan olup Peru'daki And Dağları'nda 2430 metre rakımda yer almaktadır. 1532 yılında Inkaların devletini İspanyollar fethedilmiştir.

ETKİNLİK

Dünyaca ünlü arkeolojik alanları sanal olarak ziyaret ediniz (Gize Piramitleri, Çin Seddi, Stonehenge, Machu Picchu, Roma Kolezyumu, Chichen Itza, Akropolis) ve ardından tartışınız:

1. Nerede bulunurlar?
2. Hangi dönemden kalmadırlar?
3. Hangi arkeolojik alan en çok ziyaretçiye sahiptir?

ETKİNLİK

Gruplara ayrılınız, araştırma yapınız ve dünyaca ünlü büyük arkeolojik alanlar hakkında fotoğraflar ve açıklamalar içeren bir poster hazırlayınız:

- Stonehenge
- Çin Seddi
- Chichen Itza
- Petra (Ürdün)
- Akropolis

Öğrendiklerini kontrol et

1. Arkeoloji nedir?
2. Arkeolojiyle uğraşan kişilere ne ad verilir?
3. Dünyaca ünlü arkeolojik alanlardan bazılarını sayınız.

ÜLKEMİZİN SINIRLARI İÇİNDEKİ ARKEOLOJİK KAZI ALANLARI

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

- Ülkemizdeki en bilinen bazı arkeolojik kazı alanlarını sayınız.
- Eğer bir arkeolojik alanı ziyaret ettiysen, ziyaretin sırasında ne gördüğünü tarif et.

Makedonya, 5000'den fazla arkeolojik alanıyla zengin bir kültürel ve tarihî geçmişe sahiptir. Makedon tarihî mirasının büyük bir kısmı hâlen tam olarak araştırılmamış ve gün yüzüne çıkarılmamıştır.

Arkeolojik kazı alanlarında eski yapıların kalıntıları, tamamen korunmuş kiliseler, manastırlar, camiler ve freskler bulunmuştur. Bunlar, ülkemizin büyük kültürel mirasına tanıklık eder.

Bu bölgedeki arkeolojik zenginliğin önemli bir kısmı depremler, yangınlar ve savaşlar nedeniyle yok olmuştur.

Geçmişimizi korumak ve tanıtmak için bugün bu yapılar restore edilmekte (onarılmakta, yenilenmektedir), böylece eskisi gibi görünmeleri sağlanmaktadır.

Ülkemizde birçok arkeolojik alan vardır. Bunlar arasında şunlar yer alır: Ohrid'deki Samuil Kalesi, Bitola yakınındaki Herakleia, Üsküp'teki Skupi, Negotino yakınındaki Stobi, Kumanovo yakınındaki megalitik gözlemevi Kokino, "Tumba" Madarı, Govrlevo, Velušina, Porodin, Amzabegovo, Vršnik-Tarinci, Zelenikovo ve daha birçokları.

Stobi – Negotino yakınlarında
bir arkeolojik alan

Üsküp Kalesi

Kokino – Kumanovo yakınlarında, Staro Nagoričane Belediyesi'nde bulunan megalitik gözlemevidir

Herakleia – Bitola'da bulunan arkeolojik bir yerleşim alanıdır

Samuil Kalesi – Ohrid'de yer alır

"Tumba" Mağari arkeolojik alanında, Neolitik köyden bir kısım

"Tumba" Mağari alanında bulunmuş "Büyük Ana Tanrıça" sunağı

Taş bir evin kalıntıları, Govrlevo

Aklında Kalsın

- Makedonya, 5000'den fazla arkeolojik alanıyla zengin bir kültürel ve tarihi geçmişe sahiptir.
- Arkeolojik kazı alanlarında eski yapıların kalıntıları, tamamen korunmuş kiliseler, manastırlar, camiler ve freskler bulunmuştur.
- Bilinen arkeolojik alanlar arasında şunlar yer alır: Stobi, Herakleia, Kokino, Samuil Kalesi, "Tumba" Mađari, Govrlevo, Velušina, Porodin, Amzabegovo, Vršnik-Tarinci, Zelenikovo ve birçok diğerleri.

Daha fazlasını öğren

- Ohrid Gölü kıyısında Plaoşnik arkeolojik alanı bulunmaktadır. Bu yerde, Orta Çağ'da Aziz Kiril ve Metodios'un öğrencisi Aziz Kliment Ohridski "Aziz Panteleymon" kilisesini inşa etmiştir. Kilise önemlidir, çünkü burada Az. Kliment Makedonya'da Slav yazısını ve Hristiyanlığı yaymıştır.
- Kalkandelen'de (Tetovo) bulunan Alaca Cami, 1495 yılında inşa edilmiştir. Bu cami, İslam dinî mimarisinin tarihi bir anıtı olup hem dış hem iç fresk süslemeleriyle eşsiz sanatsal bir yapı niteliğindedir.
- Üsküp Bölgesi'ndeki Govrlevo'da keşfedilen, Neolit dönemine ait "Makedonya'nın Âdem'i" adlı benzersiz figür hakkında daha fazla araştırma yap.

ETKİNLİK

1. 5 guruba ayrılınız ve ülkemizdeki şu arkeolojik alanlar hakkında araştırma yapınız: Stobi, Herakleia, Samuil Kalesi, Kokino, Plaoşnik. Yaptığınız araştırmaları bir haber/ raporaj formatında hazırlayınız ve sınıf arkadaşlarınıza sununuz.

Röportaj Hazırlama Şablonu

RÖPORTAJ

ARKEOLOJİK KAZI ALANI

FOTOĞRAF

FOTOĞRAF

STOBİ

TARİH

KULLANIMAMACI/ İŞLEV

ÖNEMİ / ANLAMI

TARİH
(gün/ay/yıl olarak)

Öğrendiklerini kontrol et

1. Ülkemizde kaç tane arkeolojik alan bulunmaktadır?
2. Bu arkeolojik alanlarda neler bulunmuştur?
3. Ülkemizdeki bazı ünlü arkeolojik kazı alanlarını sıralayınız.

KULLANILAN KAYNAKLAR

- Božović, S., Anastasovska, I., Hukuk Öğreniyoruz. Yurttaşlık ve Siyasal Özgürlükler ile Haklar Ders Kitabı, Üsküp: Gençlik Eğitim Forumu, 2015.
- Gomien, D., Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Kısa Rehber (Short Guide to the European Convention of Human Rights), Makedonca versiyon, Avrupa Konseyi, Strazburg, (1991).
- Birleşmiş Milletler (BM). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948, Erişim: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
- Avrupa Birliği vatandaşları için bilgilendirme broşürü. Erişim: ed.www.europaforum.lu. Stojanovski, S., Sivil Toplum, İstip, 2018.
- Temkov, K., Popovska, B., Etik. II. Sınıf Ders Kitabı, 2013.
- The European Union On-Line, Erişim: <http://europa.eu/index.htm>
- Štefan, J., Vatandaşlık Eğitimi ve Öğretiminde Etkin Yöntemler El Kitabı – İyi Uygulama Örnekleri ile, Zagreb: Hırvat Dramatik Eğitim Merkezi, 2017.
- İnsan Hakları Demokratik Bir Değer Olarak – Te drejtat e njeriut si vlere Demokratike, Friedrich Ebert Vakfı, 2003.
- Štefan, J., Vatandaşlık Eğitimi ve Öğretiminde Etkin Yöntemler El Kitabı – İyi Uygulama Örnekleri ile, Zagreb: Hırvat Dramatik Eğitim Merkezi, 2017.
- Avrupa Aktif Vatandaşlık Portalı: <https://europa.eu/youth>
- UNICEF (2016). Çocuk Hakları Rehberi. Üsküp: UNICEF Kuzey Makedonya.
- Child Rights International Network (CRIN). Children's Rights: International Legal Framework. Erişim: <https://www.crin.org>
- UNICEF – Resmi web sitesi: <https://www.unicef.org/child-rights-convention>
- Stanford Encyclopedia of Philosophy. Ethics. <https://plato.stanford.edu/entries/ethics/>
- Kovačević, B. (2009). Etik. Belgrad: Ders Kitapları Enstitüsü.
- UNESCO (2015). Etik Öğretimi: Politikalar ve Kaynaklar. Paris: UNESCO Publishing.
- Birleşmiş Milletler (1948). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. New York: BM. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- UNICEF (2016). Çocuk Hakları – Çocuklar ve Gençler için Rehber. Üsküp: UNICEF Kuzey Makedonya.
- Avrupa Konseyi (2016). Demokraside Yaşamak: Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi için Bir El Kitabı. Strazburg: Avrupa Konseyi Yayınları.
- Avrupa Konseyi (2012). Compasito – Çocuklar için İnsan Hakları El Kitabı. Strazburg: Avrupa Konseyi Yayınları. (Makedonca çeviri Gençlik Eğitim Forumu tarafından sunulmuştur)
- UNICEF (2017). Farklılıklara Saygı Gösterelim – Ayrımcılığın Önlenmesi için Öğretmen Rehberi. Üsküp: UNICEF Kuzey Makedonya.
- Donev, Deyan (2010). Kimlik Etiği. Üsküp: Az-Buki. – Çağdaş toplumda etik değerler ile bireysel ve kolektif kimlik arasındaki ilişkiyi inceler.
- Stojanov, Trajçe (2008). Etik ve Çağdaş Dünya. İstip: "Goce Delçev" Üniversitesi. – Uygulamalı etik, değerler, insan hakları ve modern zamanın meydan okumalarına dair çağdaş bir analiz.

- <https://www.worldometers.info>
- Tom Higham, Bizden Önceki Dünya: Bilim İnsanlık Kökenlerimize Dair Yeni Bir Hikâye Ortaya Koyuyor
- Steven Mithen, Buzul Çağından Sonra: Küresel İnsanlık Tarihi, MÖ 20.000–5000
- Chris Scarre, İnsanın Geçmişi: Dünya Prehistoryası ve İnsan Topluluklarının Gelişimi
- Norman F. Cantor, Orta Çağ Uygarlığı
- John M. Riddle, Orta Çağ Tarihi 300–1500
- Eric Hobsbawm, Devrim Çağı: 1789–1848
- Tim Blanning, İhtişamın Peşinde: Avrupa 1648–1815
- J. M. Roberts, O. A. Westad, Dünya Tarihi